

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КІЗЯН Руслан Володимирович

УДК 351.75:323.28

ДИСЕРТАЦІЯ

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та
охорони громадського порядку

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного
управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело


_____ Кізян Р. В.

Науковий керівник: Белай Сергій Вікторович, доктор наук з державного
управління, професор.

Харків 2020

АНОТАЦІЯ

Кізян Р.В. Механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2020.

У дослідженні запропоновано розв’язання важливого й актуального науково-прикладного завдання, яке полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Для досягнення поставленої мети охарактеризовано структуру та функції системи антитерористичної безпеки України, розкрито сутність та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України, здійснено аналіз правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, оцінено стан функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, запропоновано підхід до адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки, обґрунтовано правові засади демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки населення України, сформовано стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Об’єктом дослідження є державне управління у сфері забезпечення антитерористичної безпеки, предметом дослідження – механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для дослідження історії виникнення, структури та функцій системи антитерористичної безпеки України використано методи історичної аналогії та системного аналізу. Для охарактеризування основних понять і визначень у системі антитерористичної безпеки України застосовано метод морфологічного аналізу. Логіко-семантичний метод залучено для розкриття сутності та ролі державного управління системою антитерористичної безпеки України. Метод правового аналізу використано для здійснення аналізу правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Для оцінювання стану функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України застосовано метод структурно-функціонального аналізу. З використанням методу порівняльного аналізу зроблено пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки населення. Структурно-логічний метод використано для вдосконалення правових засад демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки України. SWOT-аналіз застосовано для розроблення стратегічних напрямів розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Методи синтезу та узагальнення дали змогу сформулювати шляхи вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти (закони, стратегії, концепції тощо) України та міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють питання, пов'язані із забезпеченням антитерористичної безпеки, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, офіційні дані органів державного управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

В межах дослідження визначено ключові дефініції понятійно-категоріального апарату системи антитерористичної безпеки України. Встановлено, що елементами системи антитерористичної безпеки України є державна політика у сфері протидії тероризму, антитерористичне законодавство, єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Зазначено, що проблеми вдосконалення системи антитерористичної безпеки України вирішуються, як правило, без науково-теоретичного забезпечення цих заходів та для вдосконалення ефективності управління системою антитерористичної безпеки України необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень.

Встановлено, що головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовою складовою цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Визначено, що державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління. Доведено, що державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління.

Визначено, що правовий механізм дозволяє систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому житті суспільства. Обґрунтовано основні напрями удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Доведено, що організаційні засади державного управління системою антитерористичної безпеки держави утримують інституційні, ресурсні, інформаційні та аналітичні складові. Організаційний механізм державного управління складається з цільової частини. Основними напрями розвитку організаційного механізму визначено підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом, організація ефективної міжвідомчої взаємодії

суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу та забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування та прогнозування відповідних ризиків, а також проведення постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань і тренувань.

Проведено адаптацію міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки. Доведено, що досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Доречним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції форм та способів реагування на терористичні акти та механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення складових сектора безпеки і оборони України. Також доцільним є впровадження досвіду участі префекта департаменту у керівництві антитерористичною операцією.

Обґрунтовано, що в сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Встановлено, що надважливим наразі є питання налагодження взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом з громадськістю в умовах проведення антитерористичної операції, одним з способів реалізації якого є підписання меморандуму співпраці між суб'єктами боротьби з тероризмом та громадськими організаціями діяльність яких направлена на забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Сформовано стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Розроблено три варіанти сценаріїв удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки, яким є оптимістичний, песимістичний та базовий.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, державна безпека, сектор безпеки і оборони, система антитерористичної безпеки.

SUMMARY

Kizian R.V. Mechanisms of state governance of Ukraine's anti-terrorist security system. – Qualification scientific work as a manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of science of public administration in the specialty 25.00.05 – Public Administration of State Security and Enforcement of Public Order. National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The research proposes to solve an important and relevant scientific and applied problem, which consists in the scientific substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for solving the problematic problems of functioning and development of mechanisms of state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine.

To achieve this goal, the structure and functions of Ukraine's anti-terrorist security system have been characterized, the essence and role of state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine are revealed; the analysis of the legal mechanism of the state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine, the state of functioning of the organizational mechanism of the state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine, the approach to the adaptation of the international experience of governance of the anti-terrorist security system are proposed, the legal foundations of democratic civil control in the system of anti-terrorist security of Ukraine development of the organizational mechanism of state governance and the anti-terrorist security system of Ukraine.

The object of the research is the state governance in the sphere of anti-terrorist security, the subject of the research is the mechanisms of state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine.

The methodological basis of the work is general scientific and special methods of cognition. The methods of historical analogy and systematic analysis were used to study the history, structure and functions of Ukraine's anti-terrorist security system. The morphological analysis method was used to characterize the basic concepts and

definitions in Ukraine's anti-terrorist security system. The logical-semantic method is involved in revealing the nature and role of state governance of Ukraine's anti-terrorist security system. The method of legal analysis was used to analyze the legal mechanism of state governance of Ukraine's anti-terrorist security system. To assess the state of functioning of the organizational mechanism of state governance of the system of anti-terrorist security of Ukraine, the method of structural and functional analysis was applied. The benchmarking method provided an adaptation of the international experience of managing the system of anti-terrorist security of the population. The structural-logical method was used to improve the legal foundations of democratic civilian control in Ukraine's anti-terrorist security system. The SWOT analysis is used to develop strategic directions for the development of an organizational mechanism for state governance of Ukraine's anti-terrorist security system. Methods of synthesis and generalization have allowed to form ways of improvement of mechanisms of state governance of system of anti-terrorist security of Ukraine.

The information base of the research was the legislative and by-laws (laws, strategies, concepts, etc.) of Ukraine and international normative-legal acts that regulate issues related to the issues of ensuring anti-terrorist security, as well as scientific works of Ukrainian and foreign scientists, official data from NATO and EU security authorities and the own author's researches.

The scientific novelty of the obtained results is the scientific substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for solving the problematic problems of functioning and development of mechanisms of state governance of the system of anti-terrorist security of Ukraine.

The research defines key definitions of the conceptual and categorical apparatus of the system of anti-terrorist security of Ukraine. It is established that the elements of the system of anti-terrorist security of Ukraine are the state policy in the sphere of counter-terrorism, anti-terrorism legislation, the unified state system of prevention, response and termination of terrorist acts and minimization of their consequences, as well as the subjects of counter-terrorism and coordinating body. It

is noted that the problems of improving the system of anti-terrorist security of Ukraine are resolved, as a rule, without scientific and theoretical support for these measures, and to improve the efficiency of management of the system of anti-terrorist security of Ukraine, it is necessary to have scientifically substantiated proposals and recommendations for management decisions.

It is established that the main purpose of functioning of the system of anti-terrorist security of Ukraine is to ensure the anti-terrorist security of human, society and the state. A key component of this process is the implementation of measures to justify terrorist risks. It is determined that the state governance of the system of anti-terrorist security in Ukraine is being implemented by appropriate mechanisms of state governance. It is proved that the state governance of the system of anti-terrorist security in Ukraine is being implemented by appropriate mechanisms of state governance.

It is determined that the legal mechanism allows to systematize legal means of legal influence on public relations, to determine the place and role of a particular legal instrument in the legal life of society. The basic directions of improvement and development of the legal mechanism of state governance of the system of anti-terrorist security of Ukraine are substantiated.

It is proved that the organizational foundations of the state governance of the state's anti-terrorist security system contain institutional, resource, information and analytical components. The organizational mechanism of state governance consists of the target part. The main directions of development of the organizational mechanism are to increase the level of readiness of the forces and means of the subjects of the fight against terrorism, to organize effective interagency interaction of the subjects of the fight against terrorism and the coordinating body and to provide effective monitoring of threats of terrorist direction and forecasting of corresponding risks, as well as - HQ and tactical-special exercises and trainings.

An adaptation of the international experience in the management of the anti-terrorist security system has been carried out. It is proved that the experience of creating the National Anti-Terrorist Response Plan of France is very useful for

Ukraine. It is appropriate to improve, on the basis of the French experience, the forms and methods of responding to acts of terrorism and the mechanism of interagency cooperation between the special purpose units of the components of the security and defense sector of Ukraine. It is also advisable to introduce the experience of the prefect of the department in leading the anti-terrorist operation.

It is substantiated that in the modern world proper functioning of the mechanisms of state governance of the system of anti-terrorist security of Ukraine is impossible without effective democratic civil control. It was found that the issue of establishing interaction between the subjects of counter-terrorism actors and the society in the conditions of conducting the anti-terrorist operation, one of the ways of realization of which is the signing of a memorandum of cooperation between the subjects of counter-terrorism and public organizations whose activities are aimed at securing rights and freedoms human and citizen.

Strategic directions of development of the organizational mechanism of state governance of the anti-terrorist security system of Ukraine have been formed. Three variants of scenarios of improvement of the mechanisms of state governance of the anti-terrorist security system have been developed, which are optimistic, pessimistic and basic.

Keywords: public administration, mechanisms of public administration, state security, security and defense sector, anti-terrorism security system.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Кізян Р. В., Бєлай С. В. Теоретико-методологічні засади обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління.* 2018. № 4(64). С. 243–248.

2. Кізян Р. В. Дослідження структури та функцій системи антитерористичної безпеки України: проблемні питання державного управління. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. № 11. С.164–168.

3. Кізян Р. В. Сутність та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30(69) № 4. С. 146–152.

4. Кізян Р. В. Стратегічні напрями удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2019. № 2. С. 155–162.

5. Кізян Р. В. Формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 22. С. 126–130.

6. Kizian R. Justification of the legal mechanism of the government control of antiterrorist security system of Ukraine. *East journal of security studies*. 2019. Volume 4 (2019). P. 117–126.

7. Тупіков А. А., Бєлай С. В., Кізян Р. В. Досвід Франції у створенні системи антитерористичної безпеки населення: уроки для України. *Честь і закон*. 2018. № 4 (67). С. 4–9.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Бєлай С. В., Кізян Р. В. До питання удосконалення системи антитерористичної безпеки населення України (досвід дій АТО та ООС). *Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО* : матеріали доповідей круглого столу до Дня захисника України, м. Київ, 17 жовт. 2018 р. Київ : АртЕк, 2018. С. 192–194.

9. Кізян Р. В. До питання становлення демократичного цивільного контролю громадськості над сектором безпеки і оборони. *Сучасне управління: проблеми та актуальні питання XXI століття* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листоп. 2018 р. Харків : ХНУБА, 2018. С. 24–27.

10. Кізян Р. В. Дослідження історії виникнення терористичних загроз. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи* : зб. тез доп. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 берез. 2019 р. Харків : НА НГУ, 2019. С. 90–92.

11. Кізян Р. В. Дослідження проблемних питань демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони* : матеріали регіон. круглого столу, м. Харків, 19 квіт. 2019 р. Харків : ФОП Бровін О.В., 2019. С. 68–70.

12. Годлевський С. О., Белай С. В., Кізян Р. В. Обґрунтування ролі структур жандармського типу у протидії «гібридній агресії». *Виклики гібридної війни: інформаційний вимір* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вільнюс, 16–17 серп. 2019 р. Вільнюс, 2019. С. 6–10.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	23
1.1. Історія виникнення, структура та функції системи антитерористичної безпеки України.....	23
1.2. Основні поняття та визначення в системі антитерористичної безпеки України.....	35
1.3. Сутність та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України.....	47
Висновки до першого розділу.....	58
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	62
2.1. Правовий механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України.....	62
2.2. Організаційний механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України.....	76
2.3. Адаптація міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки.....	88
Висновки до другого розділу.....	98
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	103
3.1. Удосконалення правових засад демократичного цивільного контролю системи антитерористичної безпеки України.....	103

3.2. Стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.....	115
3.3. Формування шляхів вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.....	126
Висновки до третього розділу.....	136
ВИСНОВКИ.....	141
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	146
ДОДАТКИ.....	167

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні у світі дедалі частіше вчиняються терористичні акти. Незворотні глобалізаційні процеси призводять до злиття цивілізацій, що постійно супроводжується збройним протистоянням та спричиняє жертви серед мирного населення. На жаль, можливо констатувати, що Україна не є винятком у цьому гострому загрозовому становищі. Зовнішня політика нашої держави має вектор європейської та євроатлантичної інтеграції, при цьому Російська Федерація ставить свої геополітичні цілі, що реалізуються в анексії суверенної території України. Крім того, в умовах збройного протистояння в окремих районах Донецької і Луганської областей та на іншій території України виникають надзвичайні ситуації з терористичними ознаками.

Належний рівень забезпечення особи, суспільства та держави від терористичних загроз є основою сталого розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів. Тому питання забезпечення національної безпеки потребують постійної уваги. Державна політика в цьому аспекті має чітку стратегію, що забезпечується ефективною діяльністю сил сектора безпеки і оборони. Особливе місце серед складових національної безпеки держави належить системі забезпечення антитерористичної безпеки.

Трансформаційні зміни в суспільстві, зумовлені гібридною агресією Росії проти України, висувають нові вимоги до державного управління. Це стосується управління у сфері протидії тероризму, від якого залежить життя і безпека громадян, цілісність та суверенітет країни. Ефективність державного управління антитерористичною безпекою значною мірою залежить від концептуальних засад державної політики та чітко побудованих процедур управління в системі антитерористичної безпеки України.

Останні стратегічні та концептуальні нормативно-правові акти України визначають терористичну загрозу як одну з головних загроз національній безпеці нашої держави. Загрози тероризму в Україні раніше очікувалися переважно від

діяльності міжнародних терористичних організацій. Однак особливості гібридної війни в окремих районах Донецької і Луганської областей України виявили загрози нового характеру, що потребують адекватної відповіді.

За таких умов актуальність дослідження вибраної теми визначається необхідністю забезпечення належного рівня антитерористичної безпеки населення, суспільства та держави.

Вітчизняні та зарубіжні науковці демонструють різні концептуальні підходи до визначення змісту, особливостей та принципів формування державної антитерористичної політики. Дослідженню питань глобалізаційних процесів як джерел тероризму було приділено увагу в працях Р. Роббі, М. Хана, Л. Річардсона та А. Гочева. Проблеми поширення міжнародного тероризму розглядалися у працях О. Кроніна, К. Шимка, Ф. Могаддама, Л. Тіо. У наукових працях І. Рижова, В. Крутова, М. Стрельбицького, С. Кузніченка, О. Шаптали, Д. Талалая, В. Мацюка, І. Євтушенка та інших учених вивчалось питання запобігання виникненню терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Актуальні питання протидії тероризму в світі та в Україні досліджувались у публікаціях С. Годлевського, В. Горника, А. Місюри, О. Резнікова, О. Труша та інших науковців. Проблематика реагування військових формувань та правоохоронних органів на загрози терористичної спрямованості досліджувалася у працях С. Бєлая, Ю. Дубка, О. Гуляка, В. Лаптія, М. Саакяна, Ю. Бабкова, В. Бацамута, Г. Дробахи, О. Лавніченка, І. Кириченка, С. Полторака, О. Шмакова та ін.

Учені зробили значний внесок у дослідження проблем державного управління системою антитерористичної безпеки України, однак вони вивчали окремі питання реагування на терористичні загрози. Тому комплексного дослідження розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України не проводилося, що зумовило вибір теми та її актуальність. Зазначені питання потребують проведення окремого дисертаційного дослідження і розроблення відповідних теоретичних та практичних рекомендацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота пов'язана з планами наукових досліджень: Національної академії Національної гвардії України, зокрема «Обґрунтування ролі та місця Національної гвардії України в системі антитерористичної безпеки» (держ. реєстр. № 0118U001859), особистий внесок автора полягає в опрацюванні теоретико-методологічних засад створення у країнах світу систем антитерористичної безпеки та дослідженні механізмів створення в Україні системи антитерористичної безпеки; «Удосконалення механізмів реагування військових формувань та правоохоронних органів на кризові ситуації, що загрожують державній безпеці України» (держ. реєстр. № 0117U000295), особистий внесок автора полягає в удосконаленні організаційного механізму реагування військових формувань та правоохоронних органів на кризові ситуації, що загрожують державній безпеці України, а також Національного університету цивільного захисту України – «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (держ. реєстр. № 0112U002587), особистий внесок автора полягає в удосконаленні правових засад демократичного цивільного контролю системи антитерористичної безпеки України.

Мета й завдання дослідження. *Метою* роботи є наукове обґрунтування теоретичних засад і надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання:

- охарактеризувати структуру і функції системи антитерористичної безпеки України;
- розкрити сутність і роль державного управління системою антитерористичної безпеки України;
- здійснити аналіз правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України;

- оцінити стан функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України;
- запропонувати підхід до адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки;
- обґрунтувати правові засади демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки населення України;
- сформулювати стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Об'єкт дослідження – державне управління у сфері забезпечення антитерористичної безпеки.

Предметом дослідження є механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Методи дослідження. Дисертаційна робота ґрунтується на використанні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання.

Для дослідження історії виникнення, структури та функцій системи антитерористичної безпеки України використано методи історичної аналогії та системного аналізу. Для охарактеризування основних понять і визначень у системі антитерористичної безпеки України застосовано метод морфологічного аналізу. Логіко-семантичний метод залучено для розкриття сутності та ролі державного управління системою антитерористичної безпеки України. Метод правового аналізу використано для здійснення аналізу правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Для оцінювання стану функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України застосовано метод структурно-функціонального аналізу. З використанням методу порівняльного аналізу зроблено пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки населення. Структурно-логічний метод використано для вдосконалення правових засад демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки України. SWOT-аналіз застосовано для розроблення стратегічних напрямів розвитку організаційного

механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Методи синтезу та узагальнення дали змогу сформулювати шляхи вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти (закони, стратегії, концепції тощо) України та міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють питання, пов'язані із забезпеченням антитерористичної безпеки, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, офіційні дані органів державного управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Найбільш суттєві результати дисертаційного дослідження, які вирізняються науковою новизною, полягають у тому, що:

у перше:

– обґрунтовано засади розвитку державного управління системою антитерористичної безпеки України, що полягають в обґрунтуванні правового й організаційного механізмів державного управління, загальний концепт яких зумовлює необхідність застосування інноваційних підходів до правового й організаційного забезпечення державного управління у зазначеній сфері, що передбачає розроблення відповідних сценаріїв розвитку, становлення демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом, організації ефективної міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування і прогнозування відповідних ризиків, проведення постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань та тренувань з антитерористичної тематики та відповідного правового забезпечення цих процесів;

удосконалено:

– організаційну структуру державного управління системою антитерористичної безпеки України, що включає безпекову політику організаційного механізму державного управління з організації ефективної міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу та забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування і прогнозування відповідних ризиків, що на відміну від існуючих забезпечує підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту й охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань;

– наукові підходи до розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, що дозволяють систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у забезпеченні антитерористичної безпеки для вдосконалення вітчизняного законодавства щодо спільного міжвідомчого реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України на загрози терористичного характеру відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків;

– стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України шляхом розроблення оптимістичного, песимістичного та базового сценаріїв розвитку, основними пріоритетами яких є вдосконалення діяльності складових сектору безпеки і оборони, що на відміну від існуючих ураховують необхідність запровадження превентивних заходів із запобігання вчиненню терористичних актів та заходів з протидії міжнародному тероризму, наголошують на необхідності запровадження заходів з інформаційної протидії та вдосконалення форм і способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози;

дістали подальшого розвитку:

– дослідження структури, функцій системи антитерористичної безпеки України та визначення сутності поняття «механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України» як сукупності практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких суб'єкти боротьби з тероризмом і координуючий орган організують належну роботу системи антитерористичної безпеки України, а саме визначають і реалізують державну політику у сфері протидії тероризму, формують антитерористичне законодавство та забезпечують функціонування єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків з метою зменшення рівня терористичних загроз;

– виявлення особливостей реалізації правових засад демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки населення України, а саме налагодження взаємодії між суб'єктами боротьби з тероризмом та громадськістю в умовах проведення антитерористичної операції, дотримання встановленого нормативно-правовими актами України порядку опрацювання службової та конфіденційної інформації з метою недопущення неправомірного її поширення під час організації зазначеної взаємодії та підписання меморандуму співпраці між суб'єктами боротьби з тероризмом і громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення прав і свобод людини та громадянина;

– адаптація міжнародного досвіду щодо управління системою антитерористичної безпеки на основі практики побудови системи антитерористичного реагування Франції, що формувалася під час реагування на низку трагічних подій у 2015–2016 роках і побудована на механізмах термінового реагування сил безпеки на терористичні загрози, оптимізації спроможностей підрозділів поліції та жандармерії у проведенні антитерористичних заходів та координації цих підрозділів, участі префекта департаменту (представника місцевої влади) у керівництві антитерористичною операцією.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовано теоретичні засади і розроблено практичні рекомендації щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. Окремі положення, висновки та пропозиції, подані в дисертації, а саме теоретичні засади державного управління системою антитерористичної безпеки України, наукові підходи до розвитку правового й організаційного механізмів, пропозиції щодо адаптації відповідного міжнародного досвіду і стратегічних напрямів розвитку та інші отримали практичне застосування у діяльності відділу взаємодії з правоохоронними органами, оборонної та мобілізаційної роботи апарату Запорізької обласної державної адміністрації (довідка про впровадження від 21.11.2019 р. № 08-54/3653).

Крім того, теоретичні положення та наукові результати дослідження використано у навчальному процесі Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого під час розроблення складових навчально-методичного комплексу з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» (довідка від 15.11.2019 р.). Також матеріали дисертаційного дослідження використовуються в освітньо-науковій діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (довідка від 11.03.2019 р. № 100/132).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, що містить авторське розуміння і визначення державного управління системою антитерористичної безпеки України та шляхів його подальшого вдосконалення. Наукові результати і висновки, обґрунтовані та викладені у дисертації, одержані автором особисто. Конкретний внесок здобувача у чотирьох наукових працях, підготовлених у співавторстві з С. В. Белаєм, С. О. Годлевським, А. А. Тупіковим, зазначені у списку опублікованих праць за темою дисертації [21; 43; 75; 170].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на таких науково-комунікативних заходах, як: Всеукраїнська науково-практична конференція «Участь правоохоронних органів та військових формувань України у забезпеченні громадської безпеки» (м. Харків, 2016); круглий стіл до Дня захисника України «Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО» (м. Київ, 2018); науково-практична конференція «Сучасне управління: проблеми та актуальні питання XXI століття» (м. Харків, 2018); науково-практична конференція «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи» (м. Харків, 2019); регіональний круглий стіл «Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони» (м. Харків, 2019); Міжнародна науково-практична конференція «Виклики гібридної війни: інформаційний вимір» (м. Вільнюс, 2019).

Публікації. Матеріали дисертаційного дослідження викладено у 12 публікаціях, зокрема це: 7 статей, із них 5 – у вітчизняних наукових фахових виданнях з державного управління та 1 – у міжнародному спеціалізованому виданні за напрямком, 1 – в іншому науковому вітчизняному фаховому виданні, а також 5 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових форумів. Сукупний обсяг публікацій складає 3,9 авт. арк.

Структура та обсяг дисертації. Структуру роботи зумовили поставлені завдання. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 180 с., із них 145 с. – основний текст. Дисертація містить 5 рисунків, 3 таблиці і 3 додатки. Список використаних джерел включає 205 найменувань, що розміщені на 21 сторінці.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Історія виникнення, структура та функції системи антитерористичної безпеки України

Трансформаційні зміни в суспільстві, зумовлені гібридною агресією Росії проти України, висувають до державного управління нові вимоги. Це стосується управління у сфері протидії тероризму, що забезпечує як безпеку громадян, так і цілісність та суверенітет держави. Проте сьогодні ефективність державного управління антитерористичною безпекою значною мірою залежить від концептуальних засад державної політики та чітко побудованих процедур управління в системі антитерористичної безпеки. Зазначені безпекові процедури враховують соціально-економічні та адміністративні відмінності територіального поділу держави [7].

Останні стратегічні та концептуальні нормативно-правові акти України [91; 129; 143-145] визначають терористичну загрозу як одну з головних загроз національній безпеці України. Загрози тероризму в Україні раніше очікувалися переважно від діяльності міжнародних терористичних організацій. Однак, особливості гібридної війни на Сході України виявили загрози нового характеру, що потребують адекватної відповіді. Широкомасштабний тероризм останнім часом ототожнюється із збройними конфліктами і перебуває в сильній взаємозалежності з глобалізацією. Тероризм – це явище, яке ґрунтується на руйнуванні й насильстві та призводить до виникнення і загострення збройних конфліктів.

Терористичні методи використовували різні держави, релігійні групи, політичні організації, кримінальні угруповання. Шегаєв І. С. [175] зазначає, що

одна із перших згадок про державний терор зустрічається в історії Риму. Диктатор Луцій Корнелій Сула для знищення своїх політичних суперників і поповнення казни використовував проскрипції – списки, що були розміщені в законі про територію Римської імперії. Громадянин, що вбив вказану в проскрипції людину, отримував половину майна вбитого [175].

Історично відомо, що сама рання терористична організація – секта сикаріїв, що діяла в Палестині в 66-73 рр. нашої ери. Також в XI столітті на Сході діяли ассасини. Тайну секту заснував Хасана аль-Саббаха, історики його вважають, що він заснував не лише ідеологію тероризму, а створив прототип державних структур нової формації – терористичну державу, в якій влада мала чітку ієрархією, при цьому, не було визнаних кордонів держави. Володіння аль-Саббаха складалися з окремих замків-фортець. Територію його держави не можна було захопити, завоювати або підкорити. Його прихильники кочували з фортеці до фортеці [201].

Таємні організації стародавніх терористів були також відомі на Далекому Сході в Індії. Вельми войовничими були терористи в Китаї, їх члени займалися вимаганням, а професійні вбивці, здійснювали злочини за винагороду. Потужний поштовх поширенню тероризму дала Велика Французька революція. Тут вперше в своїй історії людство зіткнулося з політичним терором.

Починаючи з другої половини XIX століття терористичні акції в Європі прийняли систематичний характер, однак вони не були настільки глобальні, як в кінці XX століття. В Америці терористами були вбиті президенти США Мак-Кінлі і Гарфілд. Вжито замах на Бісмарка, німецького кайзера. У 1894 р був убитий президент Франції Карно, в 1987 р прем'єр-міністр Іспанії Кановас, в 1898 р австро-угорська імператриця Єлизавета, в 1900-му король Італії Умберто.

Після Першої світової війни терористичні організації знаходили підтримку насамперед у правих і сепаратистські налаштованих груп. Тероризм культивувався і на периферії чисельних фашистських рухів. У 30-40-ті роки XX століття тероризм взяли на озброєння екстремістські організації правого

спрямування: «Мусульманське братство» і «Молодий Єгипет». Навіть в Індії з її традиційним запереченням насильства несподівану популярність отримало терористичне угруповання «Бхагат Сінгх». Наприкінці 60-х початку 70-х рр. ХХ століття відбулася різка активізація терористичного руху. Ці роки – особливий рубіж в історії тероризму.

Таким чином, «Терор» походить від латинської «terrere» й означає «лякати». Уперше в історії терор згадується за часів Римської імперії у 105 р. до н.р. Якобінці застосували цей прецедент терору у період Французької революції. Після цього слово «терорист» стало лайливим та набуло сьогоdnішнього змісту. У листопаді 2004 р. Радою Безпеки ООН тероризм визнано як будь-який акт, «...призначений для заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень цивільним особам або некомбатантам з метою залякати населення чи змушення уряду чи міжнародної організації вчинити або утриматися від будь-якої дії» [192].

Тероризм є систематичне використання терору особливо засобу примусу [192]. На цей час немає узгодженого на міжнародному рівні визначення тероризму. Загальні визначення тероризму стосуються тільки до тих актів насильства, які призначені створити атмосферу страху, ці акти відбуваються з ідеологічної метою (на відміну від одиничного нападу) і навмисно ігнорують безпеку некомбатантів (цивільних осіб).

Деякі визначення тероризму також охоплюють акти незаконного насильства і війни. Історія терористичних організацій свідчить про те, що вони не вибирають тероризм для своєї політичної ефективності. Індивідуальні терористи, як правило, більш мотивовані прагненням до соціальної солідарності з іншими членами своєї організації, ніж політичними платформами або стратегічними цілями, які часто є нечіткими і невизначеними.

Тероризм практикується широким колом політичних організацій для досягнення своїх цілей. Він використовувався правими і лівими політичними партіями, націоналістичними групами, релігійними групами, революціонерами та правлячими урядами. Однією з форм є застосування насильства проти

мирного населення з метою отримання гласності для групи або фізичної особи [77].

Взагалі, цілі терористичного акту не жертви, які гинуть або отримують каліцтва в результаті нападу, а радше уряд, громадськість, або групи, серед яких терористи сподіваються поширити реакцію, таку, як страх, відсторонення, заляканість, радикалізація, сепаратизм тощо [182, с. 32].

Хоча тероризм є терміном відносно недавнього походження, явище, ймовірно, так само старе, як політичне насильство. Це доводить, що сучасні глобалізаційні процеси тільки підсилюють появу та загострення терористичних актів.

Глобалізація описує безперервний процес, за допомогою якого регіональні економіка, суспільство і культура стали інтегруватися через земну кулю, вона охоплює мережу зв'язку і торгівлі.

Робертсон Р. виділяє три хвилі глобалізації:

- індустріалізація і технічні зміни;
- глобалізація полягає у розширенні Європи в Азію й Атлантику;
- створення глобального світового порядку під американською гегемонією [201, с. 557].

Мюктедар Хана вважає, що глобалізація сприяла лібералізації трансміжнародних угод щодо передачі державного суверенітету [199].

Терористичні акти 11 вересня 2001 р. змусили в дискусіях світової спільноти розглядати проблеми безпеки центральним питанням, а гуманітарні аспекти глобалізаційних процесів відійшли на другий план. Після терористичних атак 13-14 листопада 2015 року в Парижі було актуалізовані питання щодо боротьби з тероризмом і міграційною кризою.

За останні двадцять п'ять років глобалізація була найбільш обговорюваним явищем. Найчастіше це пов'язано з розвитком глобального виробництва і ринків, їх соціальних, політичних і культурних наслідків. Більшість досліджень визначають економічну перспективу і пов'язують глобалізацію з підвищенням економічної інтеграції, зростанням міжнародного

обміну і взаємозалежності. Глобалізація, однак, також розглядається як явище, що викликане технологічними і соціальними змінами, яке сприяє діяльності людини по всьому регіону і континентам [198, с. 103].

Атанас Готчева доведе, що глобалізація в усіх її проявах має соціальну поляризацію, що призводить до збільшення нерівності всередині країн і між країнами [198]. Економічна нерівність, в більшості випадків, призводить до політичних потрясінь і може спонукати появі терористичних груп. Такий тип тероризму притаманний слаборозвинутим державам. На цей час нерівний статус-кво багатства і накопичення капіталу в розвинених країнах може спровокувати хвилю терористичних актів, що є причинами для справедливого розподілу світового багатства. Таким чином, причина справедливого розподілу глобального багатства може стати одним із чинників, що спричиняють появу терористичних актів.

Отже, ООН визнала важливість вирішення проблем бідності та тероризму. Глобалізація, при цьому, призведе до розвитку суспільного опору. Розвиток глобальних ринків товарів, послуг, капіталу змушує суспільство змінити свої культурні практики з'являється, так звана, «культурна вестернізація». Остання руйнує традиційний спосіб життя і провокує опозицію широких верств населення, що є ще однією причиною виникнення тероризму. Терористичні акти використовуються націоналістичними і радикальними релігійними рухами як спосіб пояснення своїх намірів [197, с. 105].

Фатали М. Могхаддам [187] визначає, яким чином глобалізація може призвести до радикалізації, конфліктів, терору і зіткнення ідеологій. Дослідження були основані на прикладі ісламського тероризму у контексті глобалізації та «культурної еволюції». З початку 2000-х років тероризм також займав кіберпростір та розповсюджується кожного разу у нових формах прояву. Отже, автор доведе, що тероризм є однією з дисфункціональних механізмів захисту людей, а глобалізація призведе до «катастрофічної еволюції», тобто швидкого зниження і зникнення культур та зростання екстремізму.

Політика Європейського Союзу приділяє пріоритетну увагу боротьбі з тероризмом. У Європейській Раді в Севільї, ще у червні 2002 р. було прийнято план ранньої дії з міждисциплінарним характером і визначенням 60 цілей у сфері політики по боротьбі з тероризмом, що стосувалися запровадження антитерористичної зовнішньої політики, співпраці судових органів, внутрішньої політики, а також економічної та фінансової політики. Також, Європейська рада у 2004 р. установила перелік стратегічних завдань з боротьби з тероризмом. Вони зазначають доречність посилення антитерористичних заходів, прийнятих резолюцією 1973 р. Ради Безпеки ООН по боротьбі з тероризмом. Щоб ефективно протидіяти терористичним загрозам, політика Європейського Союзу реалізується прийняттям широкого кола заходів та стратегій в області співпраці юстиції та внутрішніх справ, спрямованих на стимулювання ефективності боротьби з тероризмом. Тому було здійснено ухвалення спільної позиції щодо визначення тероризму, а також прийнято положення про заморожування коштів і ембарго на надання коштів, активів, економічних ресурсів або фінансових послуг терористам.

На необхідність протидії фінансуванню тероризму звертають увагу значна кількість вчених, серед них В. В. Крутов, М. П. Стрельбицький, О. А. Шевченко [94]. Проте, ефективність заборон фінансуванню тероризму не завжди має позитивний результат. Статистика виникнення терористичних актів ставить питання щодо значення заморожування активів терористичних організацій, так як фінансування тероризму може мати не глобальний, а місцевий спосіб забезпечення [160, с. 218].

Однак додамо, що терористичні загрози існують постійно, а терористичні акти виникають знову і знову в усьому світі на підґрунті загальної глобалізації. Війна в Сирії, трагічні події 13-14 листопада 2015 р. у Парижі, 22 травня 2017 р. в Манчестері, проведення антитерористичної операції (а згодом – операції об'єднаних сил) в окремих районах Донецької та Луганської областей України та інші терористичні акти доводять, що місце та час їх виникнення дуже важко передбачити. А отже застосування відповідних

механізмів запобігання виникнення терористичних актів є важливим та відповідальним завдання державного управління.

Вітчизняні та зарубіжні науковці демонструють різні концептуальні підходи до визначення змісту, особливостей та принципів формування державної антитерористичної політики. Наукові праці І. М. Ригова [148], В. В. Крутова [94], М. П. Стрельбицького [160], С. О. Кузніченка [95–99], О. С. Шаптали [164], Д. В. Талалая [162-164], В. В. Мацюка [25; 108], І. В. Євтушенка [63-64] та ін. вчених були присвячені питанню запобігання виникнення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні досліджувались у публікаціях С. О. Годлевського [28], О. О. Резнікова [148], О. О. Труша [168–169] та ін.

Проблематиці реагування сил безпеки і оборони на загрози терористичної спрямованості висвітлені в наукових публікаціях Ю. П. Бабкова [10; 102], В. М. Бацамута [16], С. В. Белая [18; 24; 26-29], О. В. Гуляка [47], Г. А. Дробахи [60], А. А. Тупікова [28] та ін.

Сьогодні в Україні розвитку тероризму сприяють глибока соціально-економічна криза, протистояння політичних сил, наростання проявів сепаратизму, зубожіння значної частини населення, розвиток кримінальних структур, високий рівень корупції в органах державної влади, розвиток нелегального ринку зброї та ін. [79].

Аналіз статистики зареєстрованих злочинів [65] показує, що найбільшими загрозами терористичної спрямованості в Україні є мотивація від кримінальної діяльності транснаціонального походження, втручання у суспільно-політичну сферу держави, а також створення перепон у міждержавних відносинах.

За таких умов з початку отримання Україною незалежності була створена система антитерористичної безпеки, що постійно розвивається в залежності від новітніх терористичних загроз.

Проведеними теоретичними розвідками [75; 77], а також польовими дослідженнями в окремих районах Донецької та Луганської областей [79]

встановлено, що наразі система антитерористичної безпеки Україні включає наступні елементи:

- державна політика у сфері протидії тероризму;
- антитерористичне законодавство;
- єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

Державна політика у сфері боротьби з тероризмом визначається Концепцією боротьби з тероризмом в Україні [91]. Ця Концепція визначає головні цілі, основоположні завдання та напрями вдосконалення державно управлінської діяльності щодо протидії тероризму враховуючі існуючі та імовірні загрози національній безпеці.

Концепцією [91] зазначено, що загрози терористичного спрямування потребують розвитку функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. Визначено, що проведення операції об'єднаних сил в окремих районах Донецької та Луганської областей потребує удосконалення механізми взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом. Впровадження заходів Концепції [91] дозволить підвищити ефективність механізмів протидії тероризму, забезпечить суверенітет та територіальну цілісність України, сприятиме удосконаленню організаційно-правових засад діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом та взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом між собою та з громадськістю [91].

Таким чином, пріоритетами боротьби з тероризмом є запобігання, виявлення та припинення актів терористичної спрямованості, врегулювання кризових явищ після здійснення терористичних актів, всебічне забезпечення антитерористичної діяльності та налагодження відповідного міжнародного співробітництва.

Розглянемо основу антитерористичного законодавства. Головну роль у правовому регулюванні України відведено міжнародним нормативно-правовим актам. З питань антитерористичного законодавства окремим блоком виступають ратифіковані Україною міжнародні нормативно-правові акти:

- Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму [12];
- Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом [62];
- Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації [88];
- Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден [87];
- Конвенція про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів [89];
- Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників [111] та ін.

Національним законодавством з протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [125]. Цей Закон встановлює правові та організаційні основи боротьби з тероризмом, визначає повноваження органів державної влади та громадськості в сфері боротьби з тероризмом, а також встановлює механізми координації діяльності, гарантує правовий і соціальний захист громадян під час протидії тероризму.

Більш детально аналіз антитерористичного законодавства здійснимо надалі в дисертації під час розгляду правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Сьогодні в Україні впроваджено єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, що діє на підставі Положення [123]. Цей нормативно-правовий акт визначає механізм державного управління щодо функціонування єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, а також впроваджує низку рівнів терористичних загроз та форм і способів реагування. Функціями зазначеної системи є:

- організація заходів щодо запобігання терористичній діяльності, а саме забезпечення відповідного моніторингу загроз терористичного спрямування в регіонах держави;
- забезпечення заходів щодо інформування населення про можливі та

наявні терористичні загрози;

– гарантування забезпечення безпеки об'єктів вірогідних терористичних посягань.

Залежно від моніторингу загроз терористичного спрямування вводяться наступні рівні терористичних загроз:

«Сірий» (можлива загроза), вводиться у разі наявності умов (чинників), які призводять до появи терористичної загрози;

«Синій» (потенційна загроза), запроваджується, якщо була отримана інформація щодо вчинення терористичного діяння, яку обов'язково необхідно підтвердити;

«Жовтий» (імовірна загроза), застосовується, якщо була отримана достовірна, тобто підтверджена, інформації про підготовку до здійснення терористичного акту;

«Червоний» (реальна загроза), вводиться коли терористичний акт вже було здійснено [123].

Положенням [123] встановлено, що єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків складається з постійно діючих територіальної і функціональної підсистем.

До територіальної підсистеми входять координаційні групи Антитерористичного центру при регіональних органах Служби безпеки України та їх штаби.

До функціональної підсистеми входять структурні підрозділи суб'єктів боротьби з тероризмом та Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Таким чином, основним суб'єктом (координуючим органом) є Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України [136]. Антитерористичний центр є постійно діючим органом при Службі безпеки України, який виконує завдання щодо координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом у запобіганні та припиненні терористичних загроз.

До складу Антитерористичного центру входять Міжвідомчі координаційні комісії та штаб. Крім того, до нього також належать координаційні групи та їх штаби, що створюються та функціонують при регіональних органах Служби безпеки України. Міжвідомчі координаційні комісії проводять засідання в міру потреби (не рідше одного разу на квартал) в залежності від стану оперативної обстановки в державі. Позачергові засідання проводяться під час вчинення терористичних актів.

Штаб призначений для виконання рішень Антитерористичного центру, він складається з штатного персоналу Служби безпеки України і безпосередньо підпорядковується керівникові Антитерористичного центру. У складі штабу діє інформаційно-аналітична група, що здійснює моніторинг загроз терористичного спрямування. Для забезпечення роботи інформаційно-аналітичної групи також залучаються на громадських засадах представники суб'єктів боротьби з тероризмом. Координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України очолюють відповідні начальники управлінь [136].

Суб'єктами боротьби з тероризмом у межах своєї функцій та завдань [125; 136] є наступні складові сектору безпеки і оборони є: Служба безпеки України; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція України; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, які виконують завдання з забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи [125; 136].

Додамо, що до участі у виконанні заходів, які пов'язані з протидією терористичним загрозам також, у разі потреби, залучаються суб'єкти з інших

центральных органів виконавчої влади, які забезпечують реалізацію державної політики у різних сферах життєдіяльності суспільства [125; 136].

Отже, на основі вище викладеного, можливо зазначити наступну структурну схему взаємозв'язків елементів системи антитерористичної безпеки України (рисунок 1.1).



Рисунок 1.1. Структурна схема взаємозв'язків елементів системи антитерористичної безпеки України

Джерело: розроблено на підставі аналізу нормативно-правових актів України

Надалі в наступних розділах дисертаційного дослідження більш детально зупинимось на кожному з зазначених елементів системи антитерористичної безпеки України.

1.2. Основні поняття та визначення в системі антитерористичної безпеки України

На сучасному етапі розвитку української державності запобігання здійснення терористичних актів є одним з головних напрямків роботи щодо забезпечення національної безпеки України. Останні події в окремих районах Донецької та Луганської областей України стали ще одним підтвердженням того, що держава повинна ефективно реагувати на кризові ситуації в регіонах країни.

Терористичні акти за природою походження належать до класифікації надзвичайних ситуацій. Кодекс [84] подає таке визначення надзвичайної ситуації: «Обстановка на окремій території ..., яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності»[84].

У статті 5 Кодексу [84] закріплено чотири види надзвичайних ситуацій залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити їх виникнення на території України: надзвичайні ситуації техногенного характеру; надзвичайні ситуації природного характеру; соціальні надзвичайні ситуації; воєнні надзвичайні ситуації.

Однак, визначення надзвичайної ситуації у Кодексі в першу чергу описує ситуації техногенного та природного характеру.

Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 від 01.01.2011 [81] надає визначення саме надзвичайним ситуаціям соціального характеру – це «порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території ..., спричинене

протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування, або пов'язане зі зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин, нещасними випадками з людьми тощо».

Класифікатор до надзвичайних ситуацій соціального характеру, що пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування, відносить:

- збройні напади, захоплення і силове утримання атомних електростанцій або інших об'єктів атомної енергетики або реальна загроза здійснення таких акцій;
- замах на життя керівників держави та народних депутатів України;
- напад, замах на життя членів екіпажу повітряного судна, викрадення (спроба викрадення), знищення (спроба знищення) таких суден;
- захоплення заручників з числа членів екіпажу чи пасажирів, установлення вибухового пристрою у багатолюдних місцях, установі, організації, на підприємстві, у житловому секторі, на транспорті;
- зникнення або викрадення зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, перероблення та під час транспортування [81].

На думку М. П. Стрельбицького сучасні виклики й загрози у сфері інформаційного (кібернетичного) тероризму досягли критичних масштабів та є однією з форм політичної боротьби [160]. Не можна не погодитися з цією думкою, тому виправданим вважаємо додавання до Класифікатора [81] ситуацій з інформаційного тероризму та здійснення групування ситуацій терористичної спрямованості в один розділ класифікатора.

Нормативно-правовим актом для визначення поняття та класифікації надзвичайних ситуацій є Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій, затверджені наказом МНС України 12.12.2012 № 1400 [127]. Цей нормативно-правовий акт визначає 25 ознак надзвичайних ситуацій соціального характеру. Аналіз їх зміст доведе, що вони не ураховують ситуацій терористичного спрямування.

Сьогодні в окремих районах Донецької та Луганської областей виникають надзвичайні ситуації, які відповідають таким класифікаційним ознакам

надзвичайних ситуацій соціального характеру:

- збройний напад, захоплення та утримування будівель органів державної влади;
- збройний напад на дипломатичне чи консульське представництво;
- збройний напад, захоплення та утримування будівель правоохоронних органів;
- збройний напад, захоплення та утримування будівель телерадіоцентрів та вузлів зв'язку;
- збройний напад, скоєний на об'єкти військового призначення;
- збройний напад, захоплення і утримання будівель державних закладів;
- вибух (задіяння) вибухового пристрою у громадському місці, установі, організації, підприємстві, житловому секторі, на транспорті, що призвело до загибелі або травмування населення [127].

Для виявлення реального стану у сфері виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру взагалі, а терористичних актів зокрема, а також дослідження основних понять та визначень в системі антитерористичної безпеки України необхідно особливу увагу приділити статистиці кримінальних правопорушень у 2013–2018 рр., яку формує Генеральна прокуратура України у Єдиних звітах про кримінальні правопорушення [65].

Тому в дослідженні проведено аналіз звітності, щодо обліку кримінальних правопорушень за злочинами проти основ національної безпеки, які обумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру та мають ознаки терористичного спрямування.

Динаміка злочинів (таблиця 1.1) доведе, що в останні часи в Україні збільшилась кількість злочинів за кодами ДК 019:2010 [81], а саме:

- збройні напади, захоплення й утримування об'єктів державного значення (найважливіших і важливих державних об'єктів);
- реальна загроза здійснення збройних нападів, захоплення й утримування об'єктів державного значення (найважливіших і важливих державних об'єктів);
- посягання на життя державного чи громадського діяча.

Таблиця 1.1

Данні про кількість облікованих кримінальних злочинів проти основ національної безпеки, що обумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру та мають ознаки терористичного спрямування

№ з/п	Обліковано кримінальних правопорушень за статтями Кримінального кодексу України	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, ст. 109	6	91	48	45	52	1
2	Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, ст. 110	0	285	217	93	136	35
3	Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, змін меж території або державного кордону України, ст. 110-2	0	6	7	10	29	7
4	Державна зрада, ст. 111	1	65	80	126	89	10
5	Посягання на життя державного чи громадського діяча, ст. 112	1	2	5	6	1	0
6	Диверсія, ст. 113	0	59	41	11	8	0
7	Шпигунство, ст. 114	0	7	2	2	6	0
8	Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, ст. 114-1	0	12	73	9	4	0

Джерело: Єдині звіти про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України [65]

Отже перелік наведених показників по злочинам проти основ національної безпеки, що обумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру та мають ознаки терористичного спрямування відповідають також класифікаційним ознакам надзвичайних ситуацій [127], а саме підпунктам:

- збройний напад, скоєний на об'єкти військового призначення;
- замах на життя вищої посадової особи державної влади (Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України) або народного депутата України.

Єдині звіти про кримінальні правопорушення утримують безпосередню інформацію щодо вчинення терористичних актів. Аналіз статистичних даних, щодо обліку кримінальних правопорушень за злочинами проти громадської безпеки, що мають ознаки терористичних актів наведено таблицею 1.2.

Таблиця 1.2

Данні про кількість облікованих кримінальних злочинів проти громадської безпеки, що мають ознаки терористичних актів

№ з/п	Обліковано кримінальних правопорушень за статтями Кримінального кодексу України	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Терористичний акт, ст. 258	4	1499	1295	1856	1385	627
2	Публічні заклики до вчинення терористичного акту, ст. 258-2	1	4	4	2	0	0
3	Створення терористичної групи чи терористичної організації, ст. 258-3	1	478	849	391	277	122
4	Сприяння вчиненню терористичного акту, ст. 258-4	0	11	7	1	2	0
5	Фінансування тероризму, ст. 258-5	1	54	138	84	74	16

Закінчення таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, ст. 259	247	982	529	845	619	10
	Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, ст. 260	0	457	543	536	431	309
7	Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, ст. 263	6929	7228	7409	6307	8002	545
8	Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, ст. 263-1	170	196	150	119	192	7

Джерело: Єдині звіти про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України [65]

Отже, аналіз статистичних даних доведе, що наразі існує висока вірогідність виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру, що мають терористичне спрямування за кодами ДК 019:2010 [81], а саме:

- вчинення терористичних актів;
- створення терористичної групи чи терористичної організації;
- фінансування тероризму;
- установлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі, організації, підприємстві, житловому секторі, транспорті;
- надзвичайні ситуації, пов'язані зі зникненням чи викраденням зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, переробляння або

під час транспортування;

– створення терористичної групи чи терористичної організації [81].

Крім того, в останніх стратегічних нормативно-правових актах України, запроваджено нові поняття, а саме: «кризова ситуація» та «кризова ситуація, що загрожує національній безпеці України». Ці терміни також використовуються у термінологічному апараті, що застосовується під час реагування складових сектору безпеки і оборони на загрози системі антитерористичної безпеки України.

Термін «кризова ситуація» на законодавчому рівні було закріплено 25.12.2014 р. Законом України Про внесення змін до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» щодо вдосконалення координації і контролю у сфері національної безпеки і оборони [126], у якому вказано, що «...кризовою ситуацією вважається крайнє загострення протиріч, гостра дестабілізація становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні».

Своє авторське визначення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, надають Ю. П. Бабков та М. М. Адамчук: «...це обстановка з високим рівнем напруженості, що склалася або може скластися внаслідок дій, здатних призвести до заподіяння шкоди життєво важливим інтересам людини і громадянина, яка характеризується крайнім загостренням протиріч, гострою дестабілізацією становища в будь-якій сфері діяльності, регіоні, країні, реагування на яку потребує залучення в обмежені строки додаткових сил та засобів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, Збройних Сил України та інших утворених відповідно до Законів України військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій без введення надзвичайних адміністративно-правових режимів» [10].

Е. М. Полтавський під кризовою ситуацією, що загрожує національній безпеці України розуміє «...крайнє загострення протиріч, гостру дестабілізацію становища, яке загрожує національній безпеці держави та є надзвичайними ситуаціями природного, техногенного, соціального та воєнного характеру, що можуть призвести до запровадження режиму надзвичайного стану» [124].

Погоджуємося з визначенням Е. М. Полтавського та додамо, що Ю. П. Бабков та М. М. Адамчук акцентує увагу на розмежуванні кризової ситуацій, що загрожує національній безпеці України з введенням надзвичайних адміністративно-правових режимів. Ця позиція є доволі дискусійною.

Отже, розглянута термінологія надзвичайної та кризової ситуацій надає можливість всебічно розглянути та зрозуміти підгрунття функціонування системи антитерористичної безпеки України. На основі здійснено дослідження надалі більш детально дослідити терміни, що безпосередньо використовуються серед складових системи антитерористичної безпеки на базовому рівні.

Законом України «Про боротьбу з тероризмом» визначено, що тероризмом є суспільно небезпечна діяльність, що закладається у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства на основі захоплення заручників, підпалів, убивств, погрози населенню та органам державної влади тощо [125].

Терористичним актом встановлене злочинне діяння з використанням зброї, здійснення вибуху, підпалу та ін. діянь, відповідальність за які зазначена Кримінальним кодексом України.

Сама ж терористична діяльність включає:

- організацію підготовки та здійснення терористичних актів;
- підбурювання до здійснення терористичних актів;
- створення незаконних збройних формувань (угруповань, організацій), для здійснення терористичних атак, а також безпосередньо прийняття участі у цих формуваннях;
- організацію вербування, забезпечення зброєю, навчання осіб, що планують здійснити терористичні атаки;
- розповсюдження інформації про здійснення терористичних атак та спонукування до терористичних дій;
- фінансування терористичної діяльності тощо [125].

Терористом є особа, яка безпосередньо приймає участь у терористичній діяльності, а під терористичною групою розуміється група з двох і більше людей, що об'єднані метою виконання терористичного акту. Терористична організація вже складається з трьох і більше осіб та діє більш «професійно»

[125].

Отже, боротьбою з тероризмом законодавець визначає діяльність з запобігання, виявлення, припинення та мінімізації наслідків терористичної діяльності. Це й є основним завданням системи антитерористичної безпеки України [125].

Концепція боротьби з тероризмом в Україні [91] вже більш детально розкриває питання в сфері функціонування системи антитерористичної безпеки. Вона зазначає принципи діяльності та завдання щодо розвитку загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. Також Концепція [91] враховує стан захищеності національної безпеки України від загроз терористичної спрямованості.

Розглянемо найбільш значущі визначення термінів в ракурсі дослідження основних понять та визначень в системі антитерористичної безпеки України, що наведені Концепцією [91].

Насамперед, антитерористичною безпекою держави встановлено захищеність об'єктів можливих терористичних посягань від терористичних загроз [91]. Однак додамо, що відповідно до основоположних позицій забезпечення національної безпеки [131] окрім поняття «держава», повинно бути зазначені «суспільство» та «людина».

Під терористичними загрозами розуміються існуючі та потенційно можливі фактори, що утримують загрозу здійснення терористичної дії на об'єкт можливих терористичних посягань та настання негативних наслідків від цієї діяльності [91].

Об'єктами можливих терористичних посягань виступають фізичні особи та громадські організації (об'єднання), органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації як державної, так і приватної форми власності, об'єкти на місцевості та визначена місцевість, сфера інформаційного простору, будівлі та споруди, транспортна інфраструктура та інші об'єкти, на які можуть бути направлені терористичні загрози [91].

Встановлено, що найбільш уразливим об'єктом імовірних терористичних

загроз є об'єкт, що має вагоме значення у суспільно-політичній, соціально-економічній, екологічній та інших сферах суспільства, здійснення терористичного акту проти якого призведе до загибелі людей. Антитерористичне забезпечення є комплексом організаційних, режимних, правових, економічних та заходів, що здійснюються для захисту об'єкта від терористичних загроз [91].

З метою організації ефективного захисту найбільш уразливих об'єктів імовірних терористичних загроз розробляється паспорт антитерористичної захищеності. Зазначений паспорт є документом з відомостями про призначення, особливостями розташування, основних технічних характеристик зазначеного об'єкта. В паспорті зазначається інформація щодо організації системи захисту та інших заходів і засобів, виконання яких є обов'язковим під час організації антитерористичного забезпечення [91].

Концепцією запроваджено нові поняття, такі як терористичний ризик та уразливість об'єкта можливих терористичних посягань. Ризиком є критерій, що визначає ступінь загрози вчинення терористичного акту на об'єкт можливих терористичних посягань, а також ступінь уразливості такого об'єкта до можливих терористичних посягань й можливі негативні наслідки від терористичної дії щодо цього об'єкта.

В свою чергу під уразливістю об'єкта можливих терористичних посягань розуміється ступінь та стан захисту цього об'єкта та прогноз наслідків якщо терористичний акт відбудеться.

Отже можливо зазначити, що запровадження наведених понять є своєчасним та необхідним кроком щодо удосконалення системи антитерористичної безпеки України.

Також Концепція [91] надає вичерпну інформацію за розділами, що визначають:

- 1) загальні положення, щодо надання термінологічного апарату;
- 2) обґрунтування проблем, що потребують негайного розв'язання
- 3) встановлення мети, принципів та напрямів реалізації антитерористичної безпеки;

- 4) надання основних пріоритетів боротьби з тероризмом;
- 5) формування шляхів і способи розв'язання антитерористичних загроз;
- б) очікувані результати антитерористичної політики та критерії їх оцінки.

Однак необхідно зазначити, що визначення терміну «загальнодержавна система боротьби з тероризмом» Концепція [91] не надає. Також не визначено структуру, суб'єктів та функції цієї системи, а отже можливо зробити висновок, що термін «загальнодержавна система боротьби з тероризмом» є тільки загальною назвою державної політики щодо боротьби з тероризмом.

Натомість в Україні діє єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Структура цієї системи визначена, нею є територіальна підсистема (координаційні групи Антитерористичного центру при регіональних органах Служби безпеки України та їх штаби) та функціональна підсистема (структурні підрозділи суб'єктів боротьби з тероризмом та Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України).

Тому в роботі в підрозділі 1.1 й запропоновано використовувати термін «система антитерористичної безпеки України», що як вже було зазначено, включає три елементи, а саме: державну політику у сфері протидії тероризму, антитерористичне законодавство та єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

Проведений аналіз основних понять та визначень, що характеризують суспільні відносини в умовах виникнення кризових ситуацій, що мають терористичні ознаки є підґрунтям для надання визначення терміну «система антитерористичної безпеки України». З цією метою ще є необхідним розгляд поняття «система».

Сучасна наукова думка під системою розуміє сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним та утворюють певну цілісність та єдність. З грецької мови (Σύστημα) система означає «ціле, складене з частин» а також «з'єднання».

Таким чином, під системою антитерористичної безпеки України будемо

розуміти сукупність складових її елементів, а саме державної політики у сфері протидії тероризму, антитерористичного законодавства та єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, що знаходяться у відносинах і взаємозв'язках між собою та утворюють організовану цілісну діяльність щодо реагування за загрози терористичної спрямованості для забезпечення безпеки людині, суспільству та державі.

Дослідження основних понять та визначень в системі антитерористичної безпеки України доречно закінчити розглядом існуючих термінів, що застосовуються у примусовій діяльності щодо реагування за загрози терористичної спрямованості.

Основним механізмом запобігання, припинення та мінімізації наслідків вчинення терористичних атак є проведення антитерористичної операції [61; 153]. Відповідно до чинного законодавства України [125] антитерористична операція проводиться тільки за наявності достовірної інформації щодо реальної загрози для життя та безпеці громадян, а також інтересам суспільства та/або держави тоді, коли іншими заходами припинити терористичну діяльність не є можливим. Антитерористичною операцією визнано комплекс скоординованих спеціальних заходів, які спрямовані на попередження, запобігання та припинення злочинів, вчинених з метою тероризму, а також звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної загрози. Районом проведення антитерористичної операції є як ділянки місцевості або акваторії, так і транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, в межах (на території) яких проводиться зазначена спеціальна операція та які були визначені керівництвом під час планування проведення антитерористичної операції [125].

Таким чином, аналіз наведених основних понять та визначень в системі антитерористичної безпеки України є підґрунтям для подальшого дослідження в роботі механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

1.3. Сутність та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України

Статистика даних про кількість облікованих кримінальних злочинів проти основ національної безпеки, що обумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру та мають ознаки терористичного спрямування (див. таблиця 1.1) та даних про кількість облікованих кримінальних злочинів проти громадської безпеки, що мають ознаки терористичних актів (див. таблиця 1.2) доводить існування терористичних загроз. Гібридна збройна агресія в окремих районах Донецької та Луганської областей призвела до проведення антитерористичної операції, а згодом – й операції об'єднаних сил. Чисельні втрати доводять неефективність державного управління системою антитерористичної безпеки України.

За таких умов стратегічні [142; 143; 145] та концептуальні [91; 129; 144] нормативно-правові акти України визначають терористичну загрозу як одну з головних загроз національній безпеці України. Крім того, існує низка чинників, які дозволяють констатувати існування імовірності посилення на території України терористичної загрози, зокрема:

- стратегічне геополітичне розміщення України;
- складна суспільно-політична обстановка;
- активізація з 2014 року сепаратистських рухів як у Східних, так і у Західних регіонах України;
- високий рівень корупції в українському суспільстві;
- постійне вагоме збільшення кількості осіб, які перебувають за межею бідності (злиденності);
- систематичне порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина;
- розширення нелегального ринку зброї, вибухових речовин та інших засобів масового ураження, тощо [91].

Зазначене дозволяє стверджувати, що дослідження сутності та ролі державного управління системою антитерористичної безпеки України стає вкрай актуальним.

За даними аналітичної доповіді [2] система протидії тероризму в Україні сьогодні більшою частиною відповідає стандартам країн Європейського Союзу і дозволяє в більшості випадків ефективно протидіяти терористичним загрозам. Зазначено, що від початку проведення антитерористичної операції в окремих районах Донецької та Луганської областей до нормативно-правової бази України внесено низку змін, якими були врегульовані окремі проблемні питання у сфері боротьби з тероризмом. При цьому встановлено, що наразі необхідним є подальше удосконалення державної системи протидії терористичним загрозам. Визначені напрями цієї діяльності:

- оновлення концептуальних засад державної політики щодо протидії тероризму;
- уточнення профільної нормативно-правової бази, а саме визначення окремих термінів, процедур боротьби з тероризмом;
- удосконалення організаційного забезпечення, а саме розроблення порядку організації взаємодії сил і засобів під час проведення антитерористичної операції, також щодо інформаційного забезпечення, взаємодії з громадянами і суспільством визначені конкретні завдання антитерористичного спрямування [2, с. 21].

Погоджуємося з думкою авторів [2] та додамо, що удосконалення організаційного забезпечення, а саме відповідних механізмів є вкрай актуальним напрямом протидії терористичним загрозам.

Таким чином, можливо зробити висновок, що державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління.

Сьогодні механізми державного управління мають провідну роль у державній політиці щодо функціонуванні та розвитку як усіх сфер суспільного життя, так і безпеки особи, суспільства та держави. В науці державного

управління механізмам державного управління займають центральні позиції [59; 66; 87; 166]. Управління в устрої держави реалізується механізми державного управління [37; 44; 45; 57; 85]. На нашу думку, з позиції дослідження сутності та ролі державного управління системою антитерористичної безпеки України, доречно більш ґрунтовно вивчити даний термін.

Початком вивчення поняття «механізм державного управління», є дослідження його за історичною хронологією. За часом, поняття «механізм» вперше виникло та знайшло практичне застосування у технічному напрямі, а саме у механіці. Отже, в технічних наук, поняття «механізм» позначає внутрішній устрій прибору, апарату, машини, якогось технічного засобу, що приводить цей засіб у дію, тобто передає рух і перетворює енергію з одного виду в інший [13-14].

На відміну від технічної сфери, у гуманітарних науках під поняття «механізм» загально прийнято розуміти застосування визначених засобів з використання низки методів з метою виконання задач, що є необхідними в певній ситуації [50-52].

Більш прикладне застосування поняттю «механізм» надають дослідники безпекової сфери. В цьому випадку поняття «механізм» використовується під час реагування на кризові ситуації, що є більш цікавим в рамках визначеного дослідження. Отже, механізмами державного управління у сфері реагування на кризові ситуації є сукупність засобів та заходів впливу суб'єкта управління на об'єкт впливу з метою врегулювання кризової ситуації. Зазначеними заходами та засобами є такі елементи, які організують діяльність – роботу механізму. Також можливо зазначити, що механізми в цьому випадку є елементами забезпечення національної безпеки від різнопланових загроз особі, суспільству та державі.

У дослідженні [18] було проведено вивчення поняття «механізм державного управління» у сфері врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Здійснюючи аналіз С.В. Белай довів, що з позиції

державно управлінського аспекту, загально визнаною є класифікація механізмів державного управління на два основні підходи, а саме трактування цього поняття за вузьким та широким змістом:

– вузьким трактуванням механізму державного управління встановлено, що ці механізми є сукупністю визнаних складових одного цілого, механізми здійснюють реалізацію виконання управлінських рішень;

– широким трактуванням механізму державного управління встановлено, що механізмами є складна розгалужена система органів державної влади (також органів місцевого самоврядування у разі виконання ними функцій, що делеговані органами державної влади), які організовані для виконання завдань державного (публічного) управління [18].

Виходячи з тематики дослідження, формування визначення поняття «механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України» доречно здійснити з визначених міркувань щодо функціонування механізмів державного управління, поєднуючи широке та вузьке трактування досліджуваного поняття.

Отже, на наш погляд, під механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки України доречно розуміти сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких суб'єкти боротьби з тероризмом і координуючий орган організують належну роботу системи антитерористичної безпеки України, а саме визначають та впроваджують державну політику у сфері протидії тероризму, формують антитерористичне законодавство та забезпечують функціонування єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків з метою зменшення рівня терористичних загроз.

Проведеними дослідженнями [75; 194] встановлено, що наразі в Україні можливо виділити два основних механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України: правовий та організаційний механізми. Всі інші механізми державного управління, що пов'язані з процесом підтримки прийняття рішення (такі як ресурсний, інформаційний, фінансовий,

мотиваційний, економічний, аналітичний та ін.) входять до складу організаційного механізму.

Тобто, під організаційним, або його ще можна назвати комплексним, механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки України ми розуміємо сукупність механізмів державного управління, що застосовуються суб'єктами боротьби з тероризмом для запобігання та мінімізації наслідків терористичних актів.

Додамо, що в сучасному світі належне функціонування зазначених механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без організації дієвого демократичного цивільного контролю.

Відповідно до Закону України [131] демократичним цивільним контролем є сукупність правових, організаційних, інформаційних, економічних, кадрових та інших заходів, які здійснюються з відповідністю до нормативно-правової бази України, з метою встановлення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості складових сектору безпеки і оборони та інших органів державної влади, що здійснюють діяльність з обмеженням прав і свобод людини, організації їхньої результативної діяльності, а також виконання завдань та функцій щодо забезпечення національної безпеки України [131].

Головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України вбачається забезпечення безпеки людини, суспільства і держави від загроз терористичного спрямування.

Ключовою складовою цього процесу є реалізація заходів щодо забезпечення виконання встановлених завдань, а саме здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Терористичні ризики можливо рахувати за критерій, що визначає ступінь загрози вчинення терористичного акту щодо об'єкта можливих терористичних посягань. Також, терористичний ризик визначає ступінь уразливості об'єкта можливих терористичних посягань. Крім того, терористичний ризик визначає можливі негативні наслідки від терористичного акту [131]. Кінцевим призначенням механізмів державного

управління системою антитерористичної безпеки України є протидія терористичним загрозам, а саме факторам, що характеризують існуючі та імовірні небезпеки можливим об'єктам терористичних посягань.

Отже, на основі вище викладеного, можливо зазначити наступну структурну схему моделі функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України (див. рисунок 1.2).

Демократичний цивільний контроль за системою антитерористичної безпеки України є невід'ємною складовою частиною у понятті сучасного демократичного та правового суспільства. Головною метою його здійснення є встановлення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості складових сектору безпеки і оборони шляхом залучення громадськості на різних рівнях державного управління.

Правовий механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України є базовим поняттям державної політики у сфері протидії тероризму. Антитерористичне законодавство є підґрунтям у прийнятті рішень на застосування механізмів реагування на загрози суспільно-політичної стабільності в регіонах держави.

В основі організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України законодавцем закладено єдину державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Організаційний механізм є зняряддям суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу під час прийняття управлінських рішень щодо реалізації виконання завдань з протидії терористичним загрозам.

Розроблена модель функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України спрямована на забезпечення безпеки людини, суспільства і держави від загроз терористичного спрямування шляхом виявлення терористичних ризиків та прийняття відповідних управлінських рішень на протидію терористичним загрозам [80].

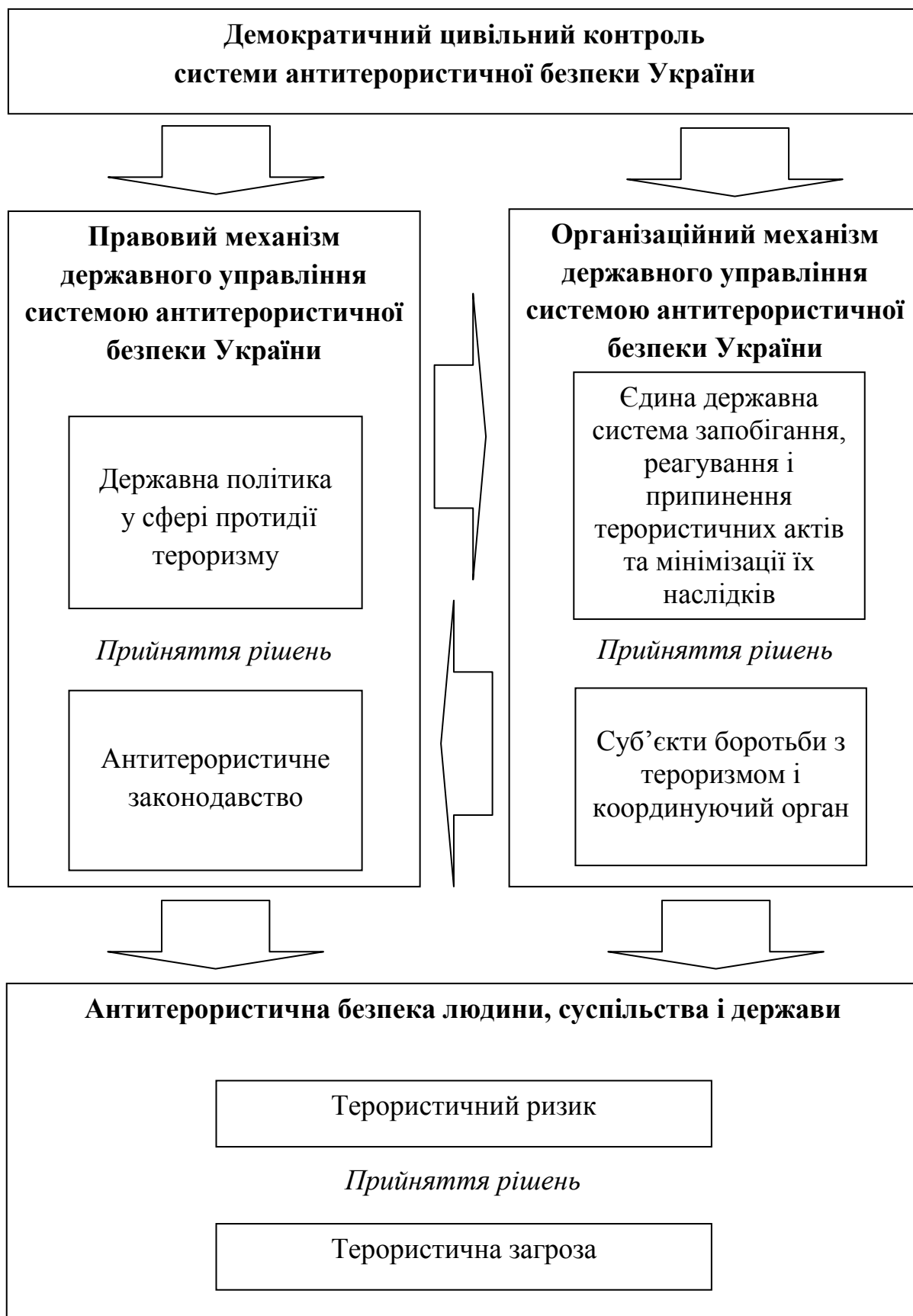


Рисунок 1.2. Модель функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України

Джерело: авторська розробка

Подальші розвиток та удосконалення моделі функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України формується прийняттям загальної концепції проведення дослідження.

У науковій літературі першоджерелами наукових проблем виступають, насамперед, протиріччя самої об'єктивної реальності, а саме предмета та об'єкта [3, с. 10; 5].

Загально прийнято, що наукова проблема конкретизується в поняттях «проблемна область (проблемне поле)» і «проблемна ситуація». Проблемну область визначає «предметно-просторовий кордон», в за яким обґрунтовується та вирішується проблему [3, с. 11; 5].

На нашу думку, проблемною областю в цьому дослідженні виступають процеси щодо державного управління з попередження виникнення та мінімізації наслідків терористичних загроз в сучасному українському суспільстві.

Встановлено, проблемна ситуація є така ситуація, коли відома наразі відповідній галузі науки проблема не може бути вирішена існуючими методами. Як зазначає І. Г. Герасимов, сьогодні існує три можливі випадки, коли виникає проблемна ситуація в галузі науки:

– по-перше, це коли черговий напрямок експериментів вимагає обґрунтування нової теорії, яка в змозі об'єднати певні галузі науки і свідчить на більше пошукове поле;

– по-друге, коли відбулось відкриття нових знань та виникає необхідність їх теоретико-методичного розроблення;

– по-третє, коли не є можливим вирішити поставлених завдань шляхом використання наявних знань [40, с. 93].

Відповідно до зазначених випадків проблемна ситуація, щодо обґрунтування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України належить до першого випадку, отже подальший розвиток досліджень потребує розроблення більш широкої теорії, що дозволяє узгодити різні галузі науки (знань) і вказує на ширшу область застосування раніше

розроблених напрацювань. А отже, дослідження було вирішено виконувати в міждисциплінарній галузі знань державного управління [109].

Загально прийнято, що розв'язування науково-прикладного завдання починається з дослідження окремих наукових задач і закінчується дослідженням основної задачі, що повністю і визначає мету дослідження [18]. Отже, науково-прикладне завдання формулюється таким чином. У суспільстві існує вірогідність виникнення терористичних актів і органам державної влади, місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю необхідно впроваджувати відповідні механізми державного управління з реагування на зазначені загрози. Тому необхідно:

1) через призму науки державного управління здійснити дослідження теоретико-методичних засад управління системою антитерористичної безпеки України;

2) здійснити аналіз сучасного стану механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України;

3) обґрунтувати напрями вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Вирішення наукових завдань повинно підтвердити гіпотезу дослідження, якою є припущення, мінімізація терористичних загроз в регіонах держави визначається ефективністю функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Отже, загальнотеоретичний і методологічний рівні розгляду досліджуваного питання дозволяють сформулювати низку положень, які сприяють повному розумінню проблеми обґрунтування організаційного та правового механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Відповідно до аналізу сформульованих задач і встановлення логічних зв'язків між ними, виходячи із загальної проблеми дослідження та очікуваних результатів, отримуємо схему логіки дослідження (рисунк 1.3).



Рисунок 1.3. Схема логіки дослідження щодо обґрунтування правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України

Джерело: складено на підставі аналізу методології організації наукових досліджень [3; 18; 40; 109]

Проекція загальнотеоретичних і методологічних положень та висновків, зроблених у процесі дослідження дозволять одержати низку наукових результатів, що сприяють ефективному функціонуванню правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Для розв'язування загальної проблеми сформульованого низку наукових та прикладних задач, наведено концепцію проведення досліджень та сформовано схему логіки дослідження, що є запорукою проведення подальших напрацювань, які будь спрямовані на розроблення теоретичних і практичних засад управління системою антитерористичної безпеки України.

Таким чином на основі викладеного в підрозділі зазначимо, що державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління. Наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний механізми. Всі інші механізми державного управління, що пов'язані з процесом підтримки прийняття рішення такі як ресурсний, інформаційний, аналітичний та ін. входять до складу організаційного механізму.

В сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовою складовою цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Кінцевим призначенням механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є протидія терористичним загрозам.

Розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління. Основними очікуваними результатами від їхнього розвитку є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом [122; 128; 132; 133; 141] і

координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань. Також доречним є перегляд кадрового забезпечення цього процесу [11; 35; 36; 70; 157].

Зазначені розробки є підґрунтям для удосконалення та розвитку правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України у наступних розділах цього дисертаційного дослідження.

Висновки до першого розділу

1. Трансформаційні зміни в суспільстві, зумовлені гібридною агресією Росії проти України, висувають до державного управління нові вимоги. Це стосується управління у сфері протидії тероризму, від якого залежить життя та безпека громадян, цілісність та суверенітет держави. Проте ефективність державного управління антитерористичною безпекою значною мірою залежить від концептуальних засад державної політики та чітко побудованих процедур управління в системі антитерористичної безпеки України. Останні стратегічні та концептуальні нормативно-правові акти України визначають терористичну загрозу як одну з головних загроз національній безпеці України. Загрози тероризму в Україні раніше очікувалися переважно від діяльності міжнародних терористичних організацій. Однак, особливості гібридної війни на Сході України виявили загрози нового характеру, що потребують адекватної відповіді.

2. Тероризм – це явище, яке ґрунтується на руйнуванні й насильстві та призводить до виникнення і загострення збройних конфліктів. Тероризм є систематичне використання терору особливо засобу примусу. На цей час немає узгодженого на міжнародному рівні визначення тероризму. Тероризм

практикується широким колом політичних організацій для досягнення своїх цілей. Цілі терористичного акту не жертви, які гинуть або отримують каліцтва в результаті нападу, а радше уряд, громадськість, або групи, серед яких терористи сподіваються поширити реакцію, таку, як страх, відсторонення, заляканість, радикалізація, сепаратизм тощо.

3. Широкомасштабний тероризм останнім часом ототожнюється із збройними конфліктами і перебуває в сильній взаємозалежності з глобалізацією. За останні двадцять п'ять років глобалізація була найбільш обговорюваним явищем. Найчастіше це пов'язано з розвитком глобального виробництва і ринків, їх соціальних, політичних і культурних наслідків. Глобалізація в усіх її проявах має соціальну поляризацію, що призводить до збільшення нерівності всередині країн і між країнами. Глобалізація, при цьому, призведе до розвитку суспільного опору. Розвиток глобальних ринків товарів, послуг, капіталу змушує суспільство змінити свої культурні практики з'являється, так звана, «культурна вестернізація». Остання руйнує традиційний спосіб життя і провокує опозицію широких верств населення, що є ще однією причиною виникнення тероризму.

4. Терористичні акти за природою походження належать до класифікації надзвичайних ситуацій. Для виявлення реального стану у сфері виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру взагалі, а терористичних актів зокрема, а також дослідження основних понять та визначень в системі антитерористичної безпеки України необхідно особливу увагу приділити статистиці кримінальних правопорушень у 2013 – 2018 роках. Аналіз статистичних даних доводить, що наразі існує висока вірогідність виникнення надзвичайних ситуацій соціального характеру, що мають терористичне спрямування, а саме: вчинення терористичних актів; створення терористичної групи чи терористичної організації; фінансування тероризму; установлення вибухового пристрою у багатолюдному місці; зникнення чи викрадення зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, переробляння або під час транспортування; створення терористичної групи чи терористичної

організації.

5. В останніх концептуальних нормативно-правових актах України, запроваджено поняття «загальнодержавна система боротьби з тероризмом». Однак визначення, склад структури, суб'єктів та функцій цієї системи законодавець не зазначає. А отже можливо зробити висновок, що термін «загальнодержавна система боротьби з тероризмом» є тільки загальною назвою державної політики щодо боротьби з тероризмом. Натомість в Україні діє єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Структура цієї системи визначена, нею є територіальна підсистема (координаційні групи Антитерористичного центру при регіональних органах Служби безпеки України та їх штаби) та функціональна підсистема (структурні підрозділи суб'єктів боротьби з тероризмом та Міжвідомча координаційна комісія Антитерористичного центру при Службі безпеки України). Тому в роботі запропоновано використовувати термін «система антитерористичної безпеки України».

6. Проведений аналіз основних понять та визначень, що характеризують суспільні відносини в умовах виникнення кризових ситуацій, що мають терористичні ознаки є підґрунтям для надання визначення терміну «система антитерористичної безпеки України». Під системою антитерористичної безпеки Україні будемо розуміти сукупність складових її елементів, а саме державної політики у сфері протидії тероризму, антитерористичного законодавства та єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, що знаходяться у відносинах і взаємозв'язках між собою та утворюють організовану цілісну діяльність щодо реагування за загрози терористичної спрямованості для забезпечення безпеки людині, суспільству та державі.

7. Державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління. Наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний механізми. Всі інші механізми державного управління, що пов'язані з процесом

підтримки прийняття рішення такі як ресурсний, інформаційний, аналітичний та інші входять до складу організаційного механізму. Під механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки України доречно розуміти сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких суб'єкти боротьби з тероризмом і координуючий орган організують належну роботу системи антитерористичної безпеки України, а саме визначають та впроваджують державну політику у сфері протидії тероризму, формують антитерористичне законодавство та забезпечують функціонування єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків з метою зменшення рівня терористичних загроз.

8. В сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовою складовою цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Кінцевим призначенням механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є протидія терористичним загрозам. Розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління. Основними очікуваними результатами від їхнього розвитку є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1. Правовий механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України

Тероризм є дуже складне, змінне та багатогранне небезпечне явище. Сьогоднішня наукова думка [1; 5; 6; 32; 33] доводить, що подолати тероризм у XXI столітті не є можливим, не кажучи вже про соціальні причини, що його породжують. Тому боротьба зі злочинними проявами тероризму стали одним з головних завдань урядів держав [180; 183; 184; 186; 189–191]. Не допустити, щоб теракти стали буденним явищем є основним завданням антитерористичної системи держави.

Державне управління системою антитерористичної безпеки реалізується за допомогою відповідних механізмів державного управління. В даному розділі зупинимо увагу на дослідженні правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Правовий механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України складають закони та підзаконні нормативно-правові акти. Підзаконні акти доповнюють закони та конкретизують їх положення.

За загальноприйнятим визначенням, нормативно-правовий акт – це загальнообов'язкове офіційне рішення спеціально уповноваженого суб'єкта, прийняте в певному порядку, яке встановлює нові правові норми, змінює або скасовує вже наявні [19; 20].

Нормативно-правові акти є одним з основних джерел права сучасної держави, переважною формою правового регулювання суспільних відносин,

вони утворюють струнку систему, засновану на їх юридичній силі, що є основою нормативно-правового забезпечення [19; 20].

Аналізуючи діяльність сил охорони правопорядку, можна побудувати таку ієрархічну систему нормативно-правових актів за їхньою юридичною силою:

- Конституція України;
- міжнародні нормативно-правові акти, що ратифіковані Україною;
- конституційні закони України;
- кодекси і закони України;
- постанови Верховної Ради України;
- укази і розпорядження Президента України;
- постанови Кабінету Міністрів України;
- надвідомчі міжгалузеві нормативні акти, відомчі та міжвідомчі нормативні акти;
- нормативні акти місцевих державних адміністрацій;
- нормативні акти органів місцевого самоврядування [95].

Кузніченко С.А. зазначає, що окремо в цій системі є нормативні акти спеціальних органів управління, які створюються у разі необхідності в особливих умовах, а саме комісії з надзвичайних ситуацій, оперативні штаби тощо [97].

Конституція України [90] визначає, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її безпеки є найважливішими функціями держави. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави. Правовий

порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [90].

Особливу роль у правовому регулюванні України відведено міжнародним нормативно-правовим актам. Конституція України [90] визначає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. Перелічені принципи закладені у Законі України [130].

Отже, з питань антитерористичного законодавства окремим блоком виступають міжнародні нормативно-правові документи [12; 39; 41; 42] щодо протидії тероризму, що є ратифіковані Україною. Розглянемо основні з них.

Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, яка прийнята 16 грудня 1970 року [87], є багатосторонньою міжнародною угодою, що спрямована на протидію міжнародному тероризму за допомогою боротьби з захопленням повітряних суден. Згідно з положеннями Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються застосовувати суворі міри покарання щодо дій, спрямованих на захоплення повітряних суден, і сприяти одна одній у допомозі щодо застосування кримінальних проваджень. Конвенція зазначає, що акти незаконного захоплення або здійснення контролю над повітряним судном, що знаходиться в польоті, загрожують безпеці осіб і майна, серйозно порушують повітряне сполучення і підривають віру народів світу в безпеку цивільної авіації. Конвенція декларує, що наявність актів незаконного захоплення або здійснення контролю над повітряним судном викликає серйозну заклопотаність [87].

Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23 вересня 1971 року [88] спрямована на припинення злочинів і поведень, які можуть становити загрозу безпеці польотів цивільної авіації. Згідно з конвенцією будь-яка особа вважається

винною у вчиненні злочину, якщо: здійснено акт насильства по відношенню до особи, яка перебуває на борту повітряного судна в польоті; знищено повітряне судно або пошкоджено повітряне судно таким чином, що це робить його нездатним до польоту або яке може поставити під загрозу безпеку в польоті; розміщено або накладено на літальний апарат пристрій або речовину, що може знищити або пошкодити літальний апарат; пошкоджено аеронавігаційних засобів чи здійснено втручання в їх експлуатацію, якщо це може загрожувати безпеці повітряного судна; здійснено передачу інформації, що свідомо є помилковою та ставить під загрозу безпеку повітряного судна в польоті; здійснено спробу виконання будь-яких вище перерахованих дій [88].

Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 року [62] створена для сприяння екстрадиції осіб, які вчинили акти тероризму. Для цього в Конвенції перераховуються ті злочини, які сторони зобов'язуються не розглядати як політичні злочини, або ж злочини, що пов'язані з політичними злочинами, або злочинами, що надихаються політичними мотивами, зокрема, терористичні акти особливої тяжкості, викрадення літаків, викрадення і взяття в заручники, використання бомб, гранат, ракет, бомб в листах або посилках, якщо їх використання загрожує людям. Крім того, Конвенція дозволяє сторонам не розглядати в якості політичного злочину будь-який акт насильства по відношенню до життя, фізичної недоторканності або свободи людини. Зазначено, що ніщо в Конвенції не повинно тлумачитися як зобов'язання сторони екстрадувати особу, яка може зазнати переслідувань чи покаранню виключно за ознакою расової належності, релігії, національної приналежності чи політичних поглядів [62].

Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року [112], визначає основні заходи щодо боротьби з тероризмом. Конвенція зазначає, що будь-яка особа вчиняє злочин за змістом цієї Конвенції, якщо вона будь-якими методами, прямо або побічно, незаконно та умисно: надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувалися, чи при усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю чи частково, для

вчинення будь-якого діяння, яке являє собою злочин відповідно до сфери застосування Конвенції; здійснює будь-яке інше діяння, спрямоване на те, щоб викликати смерть будь-якої особи, яка не бере активної участі у військових діях в ситуації збройного конфлікту, або заподіює йому тяжке тілесне ушкодження, коли мета такого діяння в силу його характеру або контексту полягає в тому, щоб залякати населення чи змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити будь-яку дію чи утриматися від його здійснення [112].

Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 року [111] зазначає, що захоплення заручників є злочином, що викликає серйозне занепокоєння у міжнародній спільноті, і що відповідно до положень Конвенції будь-яка особа, яка вчиняє акт захоплення заручників, підлягає або кримінальному переслідуванню, або видачі. Конвенція визначає, що існує нагальна потреба у розвитку міжнародного співробітництва між державами в розробці і прийнятті ефективних заходів для попередження, переслідування і покарання за вчинення всіх видів захоплення заручників як прояви міжнародного тероризму [111].

Конвенція про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14 грудня 1973 року [89] визначає заходи антитерористичної безпеки до осіб, що користуються міжнародним захистом. Відповідно Конвенції такими особами є: глава держави, в тому числі кожен член колегіального органу, що виконує функції глави держави згідно з конституцією відповідної держави, глава уряду або міністр закордонних справ, що знаходяться в іноземній державі, а також супроводжуючі члени його сім'ї; будь-який представник або посадова особа держави, чи будь-яка посадова особа, чи інший агент міжурядової міжнародної організації, який під час, коли проти нього, його офіційних приміщень, його житлового приміщення або його транспортних засобів було вчинено злочин [89].

Отже, розглянуті деякі з основних Конвенцій є підґрунтям міжнародного законодавства щодо протидії тероризму. Україна ратифікувала зазначені

Концепції, а отже їх виконання є обов'язковим для складових сектора безпеки і оборони України.

Перейдемо до розгляду вітчизняного законодавства. В підрозділі 1.2 вже розпочато аналіз вітчизняних нормативно-правових актів з протидії тероризму.

Встановлено, що національним законодавством з протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [9]. Зазначимо, що цей Закон займає основоположне місце у правовому механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Концептуальним нормативно-правовим актом України, який визначає державну політику у сфері боротьби з тероризмом є Концепція боротьби з тероризмом в Україні [91]. Концепція займає концептуальне місце у зазначеному механізмі державного управління.

Постановою Кабінету Міністрів України затверджено «Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» [123]. Положення є фундаментальним базисом серед складових правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Указом Президента України затверджено «Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України» [136]. Положення теж займає важливе місце у дослідженому механізмі державного управління.

Зауважимо, що також потребують на увагу концептуальні й стратегічні нормативно-правові акти України, що регламентують питання діяльності складових сектору безпеки і оборони України щодо здійснення діяльності з протидії терористичним загрозам. Такими основними актами є:

- Стратегія національної безпеки України [143];
- Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [129].

Стратегія національної безпеки України [143] спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки. Серед актуальних загроз національній безпеці України (пункт 3)

Стратегія визначає розвідувально-підривну та диверсійну діяльність, дії, що направлені на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, створення і всебічна підтримка, сепаратистських рухів. Підпунктом 3.8 серед загроз безпеці критичної інфраструктури зазначено, що наразі є недостатнім рівень захищеності критичної інфраструктури від терористичних загроз та диверсійних заходів [143].

Пунктом 4 [143] визначені основні напрями державної політики національної безпеки України. Серед заходів підпункту 4.4, що визначає реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів визначено, що наразі потребує на увагу стан забезпечення державної безпеки у сферах боротьби з тероризмом, економічної, інформаційної та кібернетичної безпеки. Підпунктом 4.7 наведемо розділ щодо особливого партнерства з НАТО, одним з шляхів якого є розвиток спроможностей щодо запобігання і боротьби з тероризмом, а також спільної боротьби з тероризмом. Також, серед напрямів забезпечення енергетичної безпеки (підпункт 4.10) є створення умов для надійного енергозабезпечення та транзиту енергоресурсів територією України, захищеності енергетичної інфраструктури від терористичної загрози [143].

Отже можливо зазначити, що Стратегія національної безпеки України [143] займає одне з стратегічних місць в правовому механізмі державного управління системи антитерористичної безпеки України.

Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [129] визначає систему поглядів на розвиток безпекових та оборонних спроможностей України. Концепцією зазначено, що найбільш актуальними у середньостроковій перспективі залишатимуться такі загрози щодо дій спрямованих на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму. Безпековими викликами, які можуть посилювати загрозу застосування воєнної сили проти України є зростання рівня терористичної загрози в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні. Серед

основних завдань сектору безпеки і оборони встановлено боротьба з тероризмом. Також, нерозв'язаними проблемами у секторі безпеки і оборони залишаються недосконала і неефективна взаємодія між центральними та місцевими органами державної влади, насамперед з питань запобігання і боротьби з тероризмом, а також недостатня ефективність діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони України у протидії кіберзагрозам терористичного та іншого характеру. Серед основних напрямів розвитку Служби безпеки України вважати реалізацію комплексу адміністративно-правових, організаційних, оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів з протидії терористичній діяльності, у тому числі міжнародній, та фінансуванню тероризму, а Управлінню державної охорони України одним з пріоритетів розвитку вважати участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [129].

Окремим IV розділом [129] визначено роль та місце суспільства в розвитку сектору безпеки і оборони, одним з пріоритетів якого є консолідації різних громадських ініціатив та рухів у підтриманні глобальної стратегії з протидії тероризму, створення багатофункціональної системи антитерористичних дій і мінімізації терористичних загроз, а також формування у громадян активної позиції протидії терористичній діяльності в будь-яких проявах, запровадження системи залучення громадськості до протидії тероризму для сприяння його виявленню та запобіганню [129].

Таким чином можливо зазначити, що Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [129] займає концептуальне місце у правовому механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Не менш важливим нормативно-правовим актом серед складових правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України є Воєнна доктрина України [134]. Одними з тенденцій, що впливають на розвиток безпекового середовища у світі Доктриною зазначено розширення масштабів тероризму, піратства, інших явищ, пов'язаних із

застосуванням збройного насильства. Воєнно-політичними викликами, які можуть перерости в загрозу застосування воєнної сили проти України встановлено розповсюдження тероризму, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю і боєприпасами, нелегальна міграція. Загрози воєнній безпеці України можуть бути реалізовані за сценарієм виникнення терористичних актів на території України або проти громадян України, посягання на життя державних чи громадських діячів, іноземних представників, диверсії, а також вибухи, підпали у приміщеннях органів державної влади та їх захоплення, викрадення громадян або захоплення заручників [134].

Також Доктрина [134] у розв'язанні завдань із забезпечення воєнної безпеки України, підготовки її до збройного захисту інші складові сектору безпеки і оборони з урахуванням компетенції, визначеної законом в ракурсі протидії терористичним загрозам визначає такі ролі: Національній гвардії України (участь у територіальній обороні, захисті державного кордону та боротьбі з тероризмом, а також із не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями; та ін.), Державній прикордонній службі України (участь у припиненні збройного конфлікту на державному кордоні, боротьбі з тероризмом та ін.), Службі безпеки України (боротьба з тероризмом, контррозвідка, протидія розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб та ін.), Службі зовнішньої розвідки України (участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконною торгівлею зброєю і технологіями її виготовлення та ін.), Управлінню державної охорони України (участь у боротьбі з тероризмом, забезпеченні безпеки визначених посадових осіб та охорони об'єктів та ін.) [134].

Таким чином можливо зазначити, що Воєнна доктрина [134] займає доктринальне місце у правовому механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України в частині забезпечення воєнної безпеки України.

Також, доречним є розгляд нормативно-правового забезпечення, що регламентує введення надзвичайних адміністративно-правових режимів під час

здійснення заходів з протидії тероризму.

Окремим блоком виступають нормативно-правові акти, що визначають статус, повноваження, функції, завдання, структуру та інші питання забезпечення функціонування суб'єктів боротьби з тероризмом та складових сектору безпеки і оборони, що залучаються до виконання завдань з протидії терористичним загрозам. Такими є Закон України «Про Службу безпеки України» [141], Закон України «Про Національну поліцію України» [133], Закон України «Про Національну гвардію України» [132], Закон України «Про Збройні Сили України» [128], Закон України «Про розвідувальні органи України» [140] та ін.

Правове регулювання суспільних відносин, що виникають в умовах виникнення кризових ситуацій взагалі, а терористичних актів зокрема, здійснюється за допомогою нормативно-правових актів, що регламентують питання застосування спеціальних адміністративно-правових режимів [72; 107].

В. А. Лаптії [100; 101], С.О. Кузніченко [97-99] та ін. вчені зазначають, що надзвичайні адміністративно-правові режими є формою забезпечення національної безпеки в умовах виникнення факторів глобальної небезпеки для національних інтересів України. приєднуємося до цього міркування.

Також С. О. Кузніченко доводить, що правове регулювання відносин в умовах соціальних конфліктів (загроз терористичної спрямованості), історично виконувалось за допомогою актів, які визначають питання застосування заходів надзвичайного характеру. Терористичні загрози вимагають нормативно-правового впливу, що відрізняється від повсякденних умов. Нормативно-правове регулювання за таких умов, зв'язане з дефініцією «спеціальний адміністративно-правовий режим». Існує дві підстави запровадження надзвичайних режимів: фактична підстава (коли кризове явище входить до переліку відповідних нормативно-правових актів) та юридична (коли вже прийнятий нормативно-правовий акт щодо введення відповідного режиму) [97].

Для виконання визначених завдань органи державної влади запроваджують введення надзвичайних режимів та відповідне організаційне забезпечення: вводиться спеціальна система управління, визначені органи

державної та органи місцевого самоврядування наділяються надзвичайними повноваженнями, організовуються надзвичайні органи управління (комісії, штаби, комендатури) [93; 137; 138; 139; 147]. Ці заходи здійснюються для відновлення обстановки, протидії загрозам, відновлення повсякденної системи управління, надання допомоги потерпілим, тобто відновлення нормального режиму функціонування [95].

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [138] надзвичайним станом є «...особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях. ... Надзвичайний стан передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування, повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень».

Відповідно до статті 2 Закону [138] метою введення надзвичайного стану в напрямі протидії загроз терористичного спрямування є усунення загрози, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод громадян [138].

Стаття 4 Закону [138] визначає умови введення надзвичайного стану, а саме – надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладу, усунення якої іншими способами є неможливим. Пункт другий визначає наступну умову щодо запровадження надзвичайного стану – здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення [138].

Додамо, що в умовах введення надзвичайного стану законодавство передбачає створення спеціальних тимчасових органів управління –

адміністрацій, комітетів, комісій, штабів, комендатур. Зазначеним тимчасовим органам управління надаються повністю або частково повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування на території де діє надзвичайний режим. При цьому, зі збільшенням повноважень органів виконавчої влади в умовах надзвичайного режиму обмежуються права і свободи громадян.

До нормативно-правових режимів надзвичайного характеру можливо ще додати заходи, що впроваджуються під час проведення антитерористичної операції. В цьому аспекті Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» [146] визначає тимчасові заходи для підтримки суб'єктів господарювання, які виконують діяльність на території проведення антитерористичної операції, та осіб, які проживають у зоні проведення антитерористичної операції або переселилися з неї під час її проведення [146]. Закон складають наступні складові:

- мораторій на виконання договірних зобов'язань та на нарахування пені та штрафів на основну суму заборгованості за кредитними та іншими договірними зобов'язаннями;

- мораторій на проведення перевірок органами і посадовими особами, уповноваженими законами здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності;

- особливості державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб; дія документів дозвільного характеру;

- звільнення від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності;

- скасування орендної плати за користування державним та комунальним майном;

- мораторій на нарахування пені за несвоєчасне внесення платежів за житлово-комунальні послуги;

- заходи щодо збереження майна, що знаходиться в іпотечі та ін. [146].

Отже, впровадження заходів надзвичайних адміністративно-правових режим є спеціальною складовою правового механізму державного управління

системою антитерористичної безпеки України .

Таким чином, на основі викладеного можливо зазначити, що під правовим механізмом сучасна наукова думка розуміє систему взаємозв'язаних юридичних засобів, заходів, інструментів, важелів тощо, які функціонують з метою здійснення правого регулювання. Також правові механізми ототожнюють зі створенням та функціонуванням єдиної системи правого регулювання.

Отже, можливо надати наступне авторське визначення правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки держави – це сукупність юридичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади забезпечують функціонування антитерористичної системи держави з метою зменшення рівня терористичних загроз.

На основі проведених досліджень зазначимо, що основними напрямками удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України наразі є:

– дотримання вимог Конституції України під час виконання заходів з протидії терористичним загрозам, а саме в позиції, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави та правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, а також, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

– безумовне дотримання вимог міжнародних нормативно-правових актів на ратифікацію яких Україна дала згоду, а саме Конвенції про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, Міжнародної конвенції про боротьбу із

захопленням заручників, Конвенції про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом та ін. міжнародних нормативно-правових актів;

– удосконалення вітчизняного законодавства щодо спільного міжвідомчого реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України на загрози терористичного характеру відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків;

– створення та забезпечення функціонування єдиної системи правового регулювання суб'єктів боротьби з тероризмом;

– виконувати своєчасно та якісно заплановані заходи концептуальних та стратегічних нормативно-правових актів щодо протидії терористичним загрозам та розвитку й удосконалення механізмів державного управління у цій сфері, а саме Стратегії національної безпеки України, Концепції боротьби з тероризмом в Україні, Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України та Воєнної доктрини України;

– своєчасно за необхідністю впроваджувати надзвичайні адміністративно-правові режими та виконувати їхні відповідні заходи з дотримання вимог Конституції України та міжнародних зобов'язань, що були ратифіковані Україною.

Для вдосконалення ефективності управління системи правового регулювання необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень. При цьому, необхідно звертати увагу на міжнародні принципи дотримання прав людини [38; 106; 113; 116; 174].

Розв'язання зазначеної проблеми удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України потребує інституційного, фінансового, організаційного, економічного та наукового забезпечення.

2.2. Організаційний механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України

На сьогоднішньому етапі розвитку демократичного українського суспільства питання безпеки постають на передній план. Особливе місце в системі забезпечення національної безпеки держави посідають організаційні питання забезпечення антитерористичної безпеки [105; 115; 158; 177]. Належний рівень організації забезпечення держави та населення від антитерористичних загроз є запорукою сталого розвитку суспільства. Тому розроблення організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України вимагає проведення окремого дослідження з розробленням відповідних теоретичних і практичних рекомендацій.

За всією різноманітності сучасних підходів до проектування організаційних структур [8; 110] і вдосконалювання механізмів управління в їх основі закладено ідеї, пов'язані із структурно-функціональними особливостями взаємодії елементів системи [9; 176]. Проблеми вдосконалювання системи антитерористичної безпеки України вирішуються, як правило, без науково-теоретичного забезпечення цих заходів.

Тому для вдосконалення ефективності управління системою антитерористичної безпеки України необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень. Розв'язання проблеми забезпечення взаємодії потребує інституційного, фінансового, організаційного, економічного та наукового забезпечення, тоді як його встановлення відбувається через активізацію відповідних організаційних механізмів державного управління.

Для вивчення стану справ щодо стану функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, а саме організації діяльності місцевих органів виконавчої влади у зоні проведення операції об'єднаних за результатами проведення антитерористичної

операції та організації їх взаємодії з силами сектора безпеки і оборони було проведено експертне опитування у вигляді анкетування.

В якості респондентів було вибрано працівників «мерії» міста Краматорськ (представників Краматорської міської ради та виконавчого комітету Краматорської міської ради), які мали особистий практичний досвід роботи в місті та в окремих районах Донецької області на підконтрольній силам операції об'єднаних сил території. Вибірка склала 223 респондента. Кількість питань становила 16. Результати анкетування представлені у додатку А. Здійснимо короткий аналіз найбільш актуальних з огляду на тему дисертаційного дослідження отриманих результатів анкетування.

По питанню «Які труднощі Ви зустріли при виконанні завдань під час роботи в органах місцевого самоврядування в умовах проведення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «нестача інформації» (39%). Решта варіантів відповідей розподілились в порядку убуття результатів наступним чином: «недостатнє правове забезпечення діяльності» (19%); «відсутність взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами» (10%); «відсутність взаємодії з представниками громадських організацій» (9%); «Відсутність взаємодії з іншими органами місцевої влади» (7%); «відсутність взаємодії з представниками міжнародних організацій» (2%). Отже, дані результати опитування свідчать про недостатній рівень інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування з боку формувань сил безпеки та оборони держави. Це підтверджується і 10% відповідей щодо відсутності взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами. Не зважаючи на досить низький процент відповідей, проблема відсутності взаємодії з представниками громадських та міжнародних організацій теж відмічається в результатах анкетування. Результати відповідей на перше питання свідчать про актуальність проблеми удосконалення організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Які, на Вашу думку, необхідно внести зміни в існуючу систему дій при дії антитерористичної операції та операції об'єднаних сил?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «удосконалити інформаційне забезпечення» (32%). Також високий відсоток отримали варіанти відповідей «удосконалити правову базу діяльності органів місцевого самоврядування» (15%) та «удосконалити організацію взаємодії органів місцевого самоврядування з військовими формуваннями та правоохоронними органами» (10%). Дані результати опитування підтверджують існування проблеми недостатнього рівня інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та налагодження взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами, що є складовими організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Крім того, необхідності вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності свідчить на актуальність удосконалення відповідного правового механізму, що був розглянутий в підрозділі 2.1. Усунення даних проблем поліпшить ефективність роботи органів виконавчої влади в умовах їх спільних дій з силами безпеки та оборони держави щодо запобігання та боротьби з тероризмом.

На запитання «Яка на Вашу думку роль органів місцевого самоврядування в системі антитерористичної безпеки України (на досвіді проведення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил)?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді «другорядна» (43%). Разом з тим, відповіді «основна» (24%), «провідна» (23%) отримали майже рівний відсоток балів. Відповідь «головна» отримала найменшу кількість балів (7%). Дані результати, насамперед, свідчать про приблизну рівність думок респондентів щодо ролі органів місцевого самоврядування в системі антитерористичної безпеки України та про розуміння важливості їх ефективної діяльності в функціонуванні організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Яке на Вашу думку місце органів місцевого

самоврядування в системі антитерористичної безпеки України (на досвіді проведення антитерористичної операції та операції об'єднаних сил)?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді «ланці другорядних виконавців» (37%). Решта відповідей розподілились наступним чином: «в ланці координації» (27%); «в ланці основних виконавців» (19%); «в ланці управління» отримала найменшу кількість балів (13%). Дані результати, розкривають дані думок респондентів про місце органів місцевого самоврядування в системі антитерористичної безпеки України. Більшість респондентів визнають в даному питанні лідерство силової компоненти сил безпеки та оборони держави, недооцінюючи їх можливостей серед складових організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Визначте стан взаємодії суб'єктів з боротьби з терористами з недержавними суб'єктами охоронної діяльності з питань запобігання та недопущення терористичних проявів» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «Взаємодія організована та підтримується» (42%). Друге місце посіла відповідь «взаємодія не організована» (24%). Відповідь «взаємодія не підтримується» отримала найменшу кількість балів (13%). Дані результати свідчать про наявність розгорнутої взаємодії суб'єктів з боротьби з терористами з недержавними суб'єктами охоронної діяльності з питань запобігання та недопущення терористичних проявів. Разом з тим, стан взаємодії потребує підвищення якості її організації у організаційному механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Які тенденції поширення тероризму (причини та умови) в зоні проведення операції об'єднаних сил та за її межами Ви вбачаєте?» найбільшу кількість голосів було віддано відповідям: «суспільно-політичне підґрунтя» (32%), «інформаційна пропаганда» (32%). Решта відповідей розподілилась наступним чином: «соціально-економічне підґрунтя» (21%); «релігійне підґрунтя» (5%); «етнічне підґрунтя» (4%); «техногенна складова» (4%). Дані відповіді свідчать про: наявність та збереження високого рівня

ворожій пропаганди в регіоні, розуміння її шкідливості, її ефективність, низький рівень організації контрпропаганди, недоліки в організації інформаційної боротьби як на державному, так і на місцевому рівнях, схильність місцевого населення підпадати під пропагандистський вплив та низький рівень критичного мислення у значних верств місцевого населення; незадоволення рівнем активності суспільно-політичного життя, запит на нові політичні обличчя в регіоні, неефективність та відсутність достатнього рівня впливу місцевих виборців на роботу місцевих органів влади; незадоволення станом соціально-економічного розвитку регіону, високим рівнем безробіття та низьким рівнем доходів населення; занепокоєння станом інфраструктури в регіоні та рівнем екологічної безпеки. Разом з тим, відповідно до опитування, етнічне та релігійне підґрунтя мало впливають на тенденції щодо поширення тероризму (причини та умови) зоні проведення операції об'єднаних сил та за її межами. Всі ці фактори обов'язково необхідно враховувати у діяльності організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «За якими повноваженнями є недостатньо прав у посадових осіб органів місцевого самоврядування» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «управління в сфері антитерористичної безпеки?» (30%). Решта відповідей розподілились наступним чином: «управління в економічній сфері» (16%); «управління в сфері соціального забезпечення» (12%); «управління в сфері медичного забезпечення» (11%); «управління в сфері місцевої освіти» (8%); «управління в гуманітарній сфері» (3%). Дані результати свідчать про актуальність питань щодо розширення прав посадових осіб органів місцевого самоврядування в напрямку управління у сфері антитерористичної безпеки, що необхідно врахувати у організаційному механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Чи потрібна перепідготовка (підвищення кваліфікації) посадових осіб органів місцевого самоврядування до роботи в умовах дії антитерористичної операції та операції об'єднаних сил?» найбільшу кількість

голосів було віддано відповіді: «так» (54%). Разом з тим, відповідь «ні» отримала досить високу кількість балів (41%). Результати відповідей свідчать про зацікавленість значної кількості посадових осіб органів місцевого самоврядування у підвищенні кваліфікації до роботи в умовах антитерористичної операції та операції об'єднаних сил. Результати значної кількості респондентів, що дали відповідь «ні» можуть свідчити про вже набутий досвід роботи в зазначених умовах частиною тих, з ким проводилось опитування. Ці питання також потребують на увагу серед складових організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

На запитання «Яким чином повинна здійснюватись перепідготовка (підвищення кваліфікації) посадових осіб органів місцевого самоврядування до роботи в умовах дії антитерористичної операції та операції об'єднаних сил?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «підвищення кваліфікації за напрямком антитерористичної безпеки» (50%). Відповідь «курси післядипломної освіти за напрямком антитерористичної безпеки» отримала другу позицію за кількістю голосів (18%). Разом з тим, відповідь «отримання вищої освіти за напрямком антитерористичної безпеки (державної безпеки)» отримала значно меншу кількість балів (7%). Результати відповідей свідчать про розуміння респондентами необхідності підвищення кваліфікації за напрямком антитерористичної безпеки. В даному напрямку курси підвищення кваліфікації можуть мати достатню ефективність для роботи органів місцевого самоврядування в умовах антитерористичної операції та операції об'єднаних сил. Особливу увагу в даному питанні необхідно приділяти завчасній підготовці даних посадових осіб. Питання підвищення кваліфікації обов'язково необхідно враховувати у діяльності організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Отже, за результатами опитування можливо зазначити, що основними проблемними питаннями, які потребують негайного врахування у організаційному механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки

України є наступні:

- недостатній рівень інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування з боку формувань сил безпеки та оборони держави;

- відсутність взаємодії органів місцевого самоврядування з військовими формуваннями та правоохоронними органами та представниками громадських та міжнародних організацій;

- необхідність вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в умовах проведення антитерористичної операції;

- потреба підвищення ролі та місця місцевих органів виконавчої влади в забезпеченні діяльності системи антитерористичної безпеки України;

- необхідність підвищення якості організації взаємодії суб'єктів з боротьби з терористами з недержавними суб'єктами охоронної діяльності з питань запобігання та недопущення терористичних проявів;

- наявність та збереження високого рівня ворожої пропаганди в регіоні, низький рівень організації контрпропаганди, недоліки в організації інформаційної боротьби як на державному, так і на місцевому рівнях потребує удосконалення інформаційного забезпечення;

- розширення прав посадових осіб органів місцевого самоврядування в напрямку управління у сфері антитерористичної безпеки,

- підвищення кваліфікації посадових осіб місцевих органів виконавчої влади до роботи в умовах антитерористичної операції та операції об'єднаних сил шляхом запровадження відповідних курсів підвищення кваліфікації;

Таким чином, відповіді посадових осіб органів місцевого самоврядування на підняти питання більшою частиною можливо врахувати для підвищення ефективності діяльності також державних службовців місцевих державних адміністрацій.

Усунення даних проблем поліпшить ефективність роботи органів виконавчої влади в умовах їх спільних дій з силами безпеки та оборони держави щодо запобігання та боротьби з тероризмом.

Проведене анкетування свідчить, що питання удосконалення організації взаємодії органів управління наразі є основоположним питанням серед складових організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

За загальноприйнятим визначенням під взаємодією розуміють зарання погоджені дії, які здійснюються суб'єктами взаємодії з метою реалізації завдань взаємодії, враховуючи діяльність всіх суб'єктів взаємодії [18].

Теорія взаємодії організаційних систем виокремлює основні положення щодо визначення форм, видів, напрямків, способів організації взаємодії [18].

Формами організації взаємодії є незалежна діяльність, узгоджена діяльність, спільна діяльність, допомога, а також взаємодопомога [103].

Види організації взаємодії класифікуються за ознаками: за метою (корпоративна, некорпоративна); за координованістю (координована, некоординована); за характером (директивна, ініціативна); за варіантністю (одноваріантна, багатоваріантна); за сферою взаємодії (інформаційна, бойова, ресурсна) та за способом організації взаємодії (структурна, функціональна, структурно-функціональна) [104].

Напрямки організації взаємодії прийнято визначати за видами діяльності суб'єктів взаємодії. Способами організації взаємодії є конкретні шляхи досягнення мети діяльності, що визначається умовами, в яких вона відбувається [18].

Сьогодні, удосконалення міжвідомчої взаємодії забезпечується шляхом відпрацювання сумісних теоретичних та практичних навчань. Однак, наразі замало часу приділяється проведенню постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань на базі навчальних частин та закладів суб'єктів боротьби з тероризмом. Тому доцільно запровадити проведення комплексних навчань із залученням посадових осіб місцевих органів виконавчої влади, у яких зазначити наступні загальноприйняті в практиці елементи:

– підготовка адміністрації проведення навчань, формування посередницького апарату та інших груп управління;

- підготовка району проведення та навчальної матеріально-технічної бази навчань;
- планування організації проведення навчань;
- підготовка сил та засобів, органів управління, що залучаються до навчання;
- розіграш дій сил, що приймають участь у навчанні;
- закінчення розіграшу дій та повернення у пункти постійної дислокації учасників навчань.

Таким чином, виходячи з вище викладеного, беручи на основу досвід реагування на кризові ситуації [15; 21; 30; 43; 46; 58; 67; 82; 92] та результати польових досліджень в окремих районах Донецької та Луганської областей (аналіз проведеного анкетування посадових осіб органів місцевого самоврядування м. Краматорськ) можливо зазначити, що наразі потребують перегляду державно-управлінські організаційні засади щодо протидії тероризму.

Основними напрямками розвитку організаційних механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України можливо вважати наступні:

- постійне підвищення високого рівня готовності сил і засобів складових сектору безпеки і оборони;
- підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів імовірних терористичних посягань;
- здійснення відповідних організаційних антитерористичних заходів щодо удосконалення міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, а також місцевих органів виконавчої влади;
- забезпечення ефективного моніторингу загроз терористичного характеру та прогнозування терористичних ризиків;
- проведення постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань і тренувань з антитерористичної тематики з залученням посадових осіб місцевих органів виконавчої влади.

Додамо, світовий та вітчизняний досвід реагування на терористичні загрози [114; 121; 135; 149], також аналіз наукових джерел виявили [155; 156; 161; 172; 175], що наразі потребує вдосконалення організаційний механізм державного управління системою антитерористичної безпеки України. Тому, надалі з метою відповідного удосконалення розглянемо структуру механізмів державного управління.

Загально визнано наступні частини механізмів державного управління:

- цільова (відповідність організації управління);
- функціональна (класифікація видів управлінської діяльності);
- методологічна (методи для організації управління);
- нормативна частина (сукупність норми та правила для організації управління);
- інструментальна (засоби виконання рішень);
- технологічна (технології управління).

В дослідженні [18] також додано ще інформаційно-аналітичну частину (інформаційні аспекти організації управління та аналіз виконання рішень). Погоджуємо цю пропозицію та розділимо її на дві складові:

- інформаційна частина (інформаційні аспекти організації управління)
- аналітична частина (аналіз результатів від управлінських рішень).

Також доречно врахувати методологію формування та розвитку державних механізмів управління, а саме:

- теоретико-методологічний аспект;
- організаційний аспект механізму;
- аналіз правового аспекту механізму
- перевірка на валідність результатів[18].

Отже, на основі аналізу структури організаційних механізмів державного управління, а також визначених аспектів формування та розвитку організаційних механізмів, отримуємо структурну схему розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України (рисунок 2.1).



Рисунок 2.1 Модель розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України

Джерело: авторська розробка

Таким чином, розвиток організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає у вирішенні існуючих проблемних питань функціонування системи антитерористичної безпеки України.

Основними очікуваними результатами від розвитку зазначеного механізму є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

Для цього необхідно здійснити відповідні організаційні та правові заходи щодо організації ефективної міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу та забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування та прогнозування відповідних ризиків.

Таким чином, виходячи з вище зазначеного, можливо надати наступне визначення організаційного (комплексного) механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України – сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів інформаційного, фінансового, мотиваційного, економічного, аналітичного та іншого характеру, що застосовуються суб'єктами боротьби з тероризмом з метою зменшення рівня терористичних загроз.

Загальнотеоретичний і методологічний рівні розгляду досліджуваного питання дозволили сформулювати низку положень, які сприяють повному розумінню проблеми обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Проекція структурних і методологічних основ механізмів державного управління, зроблених у процесі дослідження дозволили одержати модель розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, яка сприяє ефективній протидії загрозам терористичної спрямованості.

2.3. Адаптація міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки

Останніми десятиліттями країнами Європейського Союзу та НАТО робляться зусилля з вироблення єдиного підходу до вирішення проблеми протидії тероризму [195-197; 200; 202-205]. Однак поряд з деякими успіхами, досягнутими в цьому відношенні (прийняття двосторонніх і міжнародних угод, зміна законодавства ряду країн та ін. заходи), ще залишаються розбіжності в здійсненні практичних заходів боротьби зі злочинами терористичного спрямування. До теперішнього часу в силових структурах зарубіжних країн сформувалися три основні точки зору щодо протидії терористичним загрозам [114].

Перша точка зору базується на положеннях, що з терористами не треба вступати в переговори, а треба негайно проводити антитерористичну операцію [181; 185; 188]. За таким підходом, провину за можливі жертви серед заручників повністю покладають на терористів. Цю позицію перш за все підтримує Ізраїль. До таких дій також приєднуються Туреччина, Аргентина, Колумбія, Йорданія. Відмова уряду від виплати терористам грошей за звільнення заручників або відмова від злочинних намірів мотивується тим, що в іншому випадку це може підштовхнути інші групи екстремістів до викрадення людей.

Інший підхід є радикально розбіжним з першим. Тобто, при виборі форм та способів протидії в умовах терористичного акту виходить з національної приналежності його учасників. Отже, якщо заручники є громадянами країни, на території якої здійснено терористичний акт, то до операції по їх звільненню влада держави приступає негайно. А якщо заручниками є іноземні громадяни, то дії щодо протидії тероризму узгоджуються з владою батьківщини громадян. Такого підходу дотримуються деякі країни Європейського Союзу, а саме Бельгія та інші країни з низьким рівнем тероризму.

Більш розповсюдженою є форма боротьби з тероризмом, що базується на позиціях того, що найбільш ефективним методом вирішення кризових ситуацій, є

ведення переговорів. В цьому випадку перемовини надають офіційній владі ряд переваг і можуть сприяти мирному результату. До участі в переговорах залучаються фахівці-психіатри і психологи зі спеціальним рівнем підготовки [48], що дозволяє встановити психологічний контакт зі злочинцями, щоб виявити їхні слабкі сторони, стежити за їх психічним та фізичним станом з тим, щоб в разі необхідності вибрати найбільш сприятливий момент для проведення спеціальної операції [165; 193]. Цей підхід запроваджено у розвинутих країнах, таких як Франція, Англія, США та ін. Практика протидії терористичним актам доводить, що такий спосіб забезпечує проведення антитерористичної операції з найменшими втратами як серед цивільного населення, так і з боку представників військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення.

На наш погляд, Україна повинна підтримуватися останнього підходу. В нашій державі створено підрозділи спеціального призначення у силах безпеки і оборони. Крім того є фахівці психологічних служб у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення.

Сьогодні, в основних країнах Європейського Союзу та НАТО існує два види спеціальних підрозділів, призначених для боротьби з тероризмом, а саме:

– підрозділи, що входять до складу спеціальних служб, що формуються з числа співробітників цих служб;

– підрозділи спеціального призначення типу «командос», що комплектуються з військовослужбовців військ (сил) спеціального призначення і надходять в оперативне підпорядкування спецслужбам на період проведення конкретної спеціальної операції.

Питання про участь спеціальних підрозділів в операціях по боротьбі з тероризмом зазвичай вирішується в кожному конкретному випадку на вищому урядовому рівні з урахуванням характеру терористичної акції.

Що стосується України, то подібний підхід теж реалізовано нашою державою. Так, наприклад у складі Служби безпеки України є підрозділ спеціального призначення «Альфа», основним завданням якого є протидія тероризму. При цьому, майже у кожному військовому формуванні та

правоохоронному органі є свої підрозділи спеціального призначення, що можуть залучатись до проведення антитерористичної операції. В Національній поліції України є підрозділ спеціального призначення «КОРД», що призначений для виконання спеціальних поліцейських операцій. В Національній гвардії України є окремі загони спеціального призначення, що залучаються до проведення спеціальної операції. В військовій службі правопорядку у Збройних Силах України теж є підрозділи спеціального призначення тощо.

Величезний досвід по боротьбі з різного роду екстремістськими проявами насильницького характеру накопичений в Ізраїлі. Він демонструє, що основну роль в боротьбі з тероризмом повинні грати спеціально призначені для цього служби і підрозділи. Виходячи з цього, антитерористична діяльність ізраїльських спеціальних служб безпеки базується на безкомпромісному принципі «ніяких поступок терористам», так як вже не раз було доведено, що поступки терористичним організаціям тільки породжують нові терористичні акти.

Задля вирішення спеціальних завдань щодо протидії тероризму у Німеччині теж були сформовані спеціальні підрозділи. Після інциденту під час Олімпійських ігор у Мюнхені уряд організував воєнізований антитерористичний підрозділ – спеціальний підрозділ прикордонної охорони зі звільнення заручників і боротьбі з тероризмом під командуванням професійного військового. Підрозділ має значний бюджет, який використовується для придбання новітніх зразків зброї і спорядження [114].

В рамках дослідження є більш цікавий досвід зарубіжних країн не стільки тактики дій, а скільки побудови загальнодержавної системи протидії терористичним загрозам за сучасних умов.

Так, позитивним є досвід США після подій 11 вересня 2001 року. Основу державного механізму протидії тероризму в даний час в США складають федеральні міністерства і відомства, які наділені відповідними повноваженнями і практична діяльність яких реалізується в рамках «концепції головного відомства», основний принцип якої полягає в тому, що якщо інцидент підпадає під юрисдикцію того чи іншого відомства, то саме на це відомство покладається координація всіх

заходів протидії терористичним загрозам.

У контртерористичній стратегії США 2011 року цілі і завдання боротьби з тероризмом конкретизовані і прив'язані до конкретних країн та регіонів світу [159]. Головною метою контртерористичних зусиль США є припинення діяльності та ліквідація мережі «Аль-Каїда», та інших терористичних організацій. При цьому головним об'єктом антитерористичних зусиль американського уряду є національна територія США [200].

Особливо важливим досвідом в цьому питанні є дослідження побудови системи антитерористичного реагування Франції, що відбувалась під час реагування на низку трагічних подій.

Так, 13-14 листопада 2015 року в м. Париж майже одночасно відбулося 6 терористичних актів: вибух біля стадіону «Стад де Франс», де проходив товариський матч між збірними Франції та Німеччини, на якому був присутній президент Франції; розстріли відвідувачів та вибухи смертників у ресторанах Парижу; розстріл та захоплення заручників в театрі «Батаклан». Загалом в результаті виникнення терористичних актів загинуло близько 129 осіб. Було оголошено надзвичайний стан на всій території країни, перекриті кордони, збройні сили Франції були переведені в стан повної боєготовності.

Відповідно до рівня існуючих загроз в Французькому суспільстві та в світі система антитерористичної безпеки Франції набувала еволюційного розвитку. Тому надалі розглянемо досвід цієї держави.

1 червня 2010 року в Міністерстві внутрішніх справ Франції було створено Національний орган з питань координації діяльності та застосування антитерористичних підрозділів Франції (Національний антитерористичний орган).

Основною метою створення вказаного підрозділу було покращення взаємодії антитерористичних підрозділів Франції та синхронізація їхніх спроможностей щодо проведення спільних, ефективних антитерористичних заходів у найкоротші терміни.

Завданнями Національного антитерористичного органу є:

– планування та проведення спільних антитерористичних навчань;

– створення каталогу спроможностей антитерористичних підрозділів (Каталог спроможностей) Франції та перевірка цих підрозділів щодо наявності тих чи інших спроможностей відповідно до Каталогу спроможностей;

– надання рекомендацій керівнику антитерористичної операції (префекту) щодо підрозділу (поліції або жандармерії), який потрібно залучити для виконання тих чи інших завдань на всіх етапах проведення антитерористичних заходів;

– здійснення аналізу результатів проведення антитерористичних операцій та розповсюдження серед відповідних підрозділів інформаційно-аналітичних матеріалів щодо позитивних та негативних аспектів, які мали відповідний вплив на загальний результат операції (наявність жертв серед заручників, правоохоронців, застосування тих чи інших видів зброї, технічних засобів, дії особового складу, особливості планування та прийняття тих чи інших рішень тощо).

У ході проведення антитерористичних заходів Національний антитерористичний орган здійснював координацію зі ЗМІ щодо надання інформації для об'єктивного висвітлення подій, які відбуваються та заходи, які вживаються на місці вчинення терористичного акту.

До Національного антитерористичного органу входять представники Національної поліції Франції та Національної жандармерії Франції, що надає можливість об'єктивно та неупереджено оцінювати антитерористичні підрозділи вказаних інституцій.

З 2010 по 2015 рік Національний антитерористичний орган виконував суто формальні функції (узагальнення антитерористичного досвіду країн світу та надання пропозицій Міністру внутрішніх справ Франції щодо його впровадження, організація та проведення спільних антитерористичних навчань тощо).

Відправною точкою створення ефективної системи антитерористичного реагування були терористичні атаки 2015 року, які показали слабкі сторони та фактичну неспроможність антитерористичних підрозділів ефективно реагувати на декілька терористичних атак одночасно, у тому числі спільно проводити антитерористичні заходи. Таким чином, виникла необхідність у підвищенні ефективності антитерористичного реагування на території Франції.

З цією метою співробітниками Національного антитерористичного органу було проведено детальний аналіз зазначених трагічних подій 2015 року. За результатами проведеного аналізу встановлено, що час реагування на терористичний акт є визначальним чинником мінімізації кількості жертв серед цивільного населення.

Для прикладу: терористичний акт в театрі «Батаклан» був зупинений діями патрульного поліцейського, який, почувши крики людей та постріли вогнепальної зброї, застосувавши штатну вогнепальну зброю поранив одного з терористів, що призвело до зупинки терористичного акту.

Вказаний факт спростував підходи щодо антитерористичного реагування Франції, які використовувалися протягом декількох десятиліть та базувалися виключно на застосуванні спеціалізованих антитерористичних підрозділів поліції або жандармерії відповідно до зон оперативного реагування та дав змогу створити нову парадигму щодо реагування на антитерористичні загрози.

Вказана парадигма полягає в тому, що підрозділи поліції та жандармерії (від звичайних патрулів, які здійснюють охорону громадського порядку, до спеціалізованих антитерористичних підрозділів) повинні бути максимально скоординовані за географічним принципом (регіональні та центральні підрозділи) та на рівні спроможностей, завдань, підготовки, оснащення для проведення спільних, ефективних антитерористичних заходів у різних регіонах Франції одночасно.

Тому, ці дослідження стали основою створення Національного плану антитерористичного реагування (Антитерористичний план).

Основною метою Антитерористичного плану є термінове реагування сил безпеки на антитерористичні загрози, оптимізація спроможностей підрозділів поліції та жандармерії щодо проведення антитерористичних заходів, координація цих підрозділів.

Антитерористичний план складається з трьох частин:

– інтеграція підрозділів антитерористичного реагування в національну систему;

– взаємодія підрозділів антитерористичного реагування та оптимізація їхніх спроможностей;

– завдання для Національного антитерористичного органу [170].

Перша частина антитерористичного плану визначає інтеграцію підрозділів антитерористичного реагування в національну систему.

Відповідно до Антитерористичного плану всі підрозділи поліції та жандармерії Франції розділені на 3 рівні антитерористичного реагування. Класифікація правоохоронних підрозділів здійснюється відповідно до терористичної загрози.

Третій рівень складають патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку на території Франції. Основне завдання підрозділів третього рівня є миттєве вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення. Попередження масових розстрілів цивільних осіб. На третьому рівні знаходиться більш ніж 100 000 поліцейських та жандармів, які систематично патрулюють населені пункти Франції [170].

Другий рівень складають мобільні групи швидкого реагування – це проміжна ланка між звичайними патрулями та спеціалізованими антитерористичними підрозділами. Групи швидкого реагування є частиною регіональних антитерористичних підрозділів поліції та жандармерії (RAID, GIGN). Вказані групи знаходяться на цілодобовому бойовому чергуванні в пунктах постійної дислокації та здійснюють пасивне патрулювання (знаходження в резерві поза межами пунктів постійної дислокації) ймовірних місць вчинення терористичних актів, зокрема під час проведення масових заходів. Пасивне патрулювання здійснюється обов'язково на броньованих автомобілях, які закамуються під цивільні. Кількість групи складає від 5-7 осіб [170].

Основне завдання підрозділів другого рівня у разі виникнення терористичної загрози: оцінка обстановки; вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення.

У разі вчинення комплексного терористичного акту (вбивства, підриви,

захоплення заручників), тобто у тих випадках, коли можливостей групи швидкого реагування не вистачить для проведення спеціальної операції, вони здійснюють заходи щодо блокування району проведення майбутньої спеціальної операції. В очікуванні спеціалізованих антитерористичних підрозділів групи швидкого реагування також здійснюють моніторинг ситуації та збір тактичної розвідувальної інформації, яка буде використана при плануванні антитерористичної операції.

Крім цього групи швидкого реагування у разі можливості готують місце для розгортання тактичного командного пункту. На 2 рівні знаходиться 7000-8000 тис. поліцейських та жандармів, які складають близько 750 підрозділів.

Перший рівень складають 29 спеціалізованих антитерористичних підрозділів поліції:

- 1) RAID – 14 підрозділів;
- 2) BRI – 1 підрозділ;
- 3) жандармерії: GIGN – 14 підрозділів [170].

Основним завданням підрозділів першого рівня є проведення антитерористичних операцій найвищої складності, які вимагають найкращої підготовки та відповідного досвіду. У випадку захоплення заручників планування операції щодо їх звільнення здійснюється штабами (планувальними секціями) цих підрозділів.

Окрім розділення вказаних підрозділів на рівні застосування, час на реагування було теж зменшено.

Час реагування сил безпеки Франції на терористичні загрози:

- підрозділи третього рівня – миттєво;
- підрозділи другого рівня – 20 хвилин;
- підрозділи першого рівня – 1 година для регіональних підрозділів та 3 години для центральних підрозділів (м. Париж) [170].

Для впровадження в дію вказаної антитерористичної системи підрозділи 3 та 2 рівнів пройшли додаткову підготовку та були оснащені новими зразками зброї, спорядженням, засобами зв'язку, броньованими транспортними засобами. Для реалізації зазначеного було витрачено близько 2,2 млрд. євро.

Друга частина Антитерористичного плану присвячена взаємодії підрозділів антитерористичного реагування та оптимізації їхніх спроможностей.

В цьому розділі визначається декілька нових принципів, які раніше не застосовувалися. Зокрема, принцип «ведучого та відомого», тобто основного підрозділу проведення спеціальної операції та підрозділу, який буде в оперативному підпорядкуванні в основного. Вказане відбувається у разі, якщо на місце вчинення терористичного акту прибуло 2 та більше підрозділів 1 рівня. Префект департаменту (цивільна особа, представник місцевої влади), який є керівником всієї спеціальної операції, визначає, хто з них буде основним «ведучим» та допоміжним «відомим». Командир основного підрозділу також здійснює планування силової фази проведення спеціальної операції. Для реалізації плану він може залучати сили та засоби додаткового підрозділу, включно до деяких спеціалістів (снайпери, медики, фахівці з розмінування тощо), якщо для проведення операції не вистачає певних спроможностей.

Іншим поняттям є процедура абсолютної терміновості (*la procédure d'urgence absolue*), яка передбачає невідкладне реагування на терористичні загрози, не зважаючи на зони оперативного реагування відповідно до адміністративного-територіального поділу Франції. Основна мета процедури абсолютної терміновості є миттєва реакція на терористичну загрозу, не зважаючи на існуючі бюрократичні механізми.

Третя частина Антитерористичного плану визначає завдання для Національного антитерористичного органу [170].

Національний антитерористичний орган є основним підрозділом, який здійснює взаємодію сил та засобів всіх рівнів антитерористичного реагування та рушійною силою реалізації Антитерористичного плану. Реалізація цього документу передбачає не тільки досягнення максимальної взаємосумісності антитерористичних підрозділів, а також створення ефективного механізму оперативного обміну важливою інформацією.

Крім цього Національний антитерористичний орган зобов'язаний у ході проведення практичних, спільних антитерористичних навчань перевіряти

спроможності підрозділів відповідно до існуючого каталогу спроможностей антитерористичних підрозділів.

Також відповідно до цього Плану для виконання превентивних антитерористичних заходів (патрулювань) Міністерство внутрішніх справ Франції може залучати підрозділи Збройних сил Франції. Разом з тим, підрозділи спеціального призначення Збройних сил Франції до проведення операцій щодо звільнення заручників залучати забороняється.

Таким чином, досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Особливої уваги потребує розгляд першої частини антитерористичного плану, що визначає інтеграцію підрозділів антитерористичного реагування в національну систему.

Важливо, що патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку на території Франції здійснюють миттєве вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення на третьому рівні антитерористичного реагування. Цей досвід є дуже доречним для сил охорони правопорядку України, а тому доцільним є проведення додаткових занять в системі професійної підготовки щодо реагування підрозділів патрульної поліції та Національної гвардії України на терористичні загрози, а також оснащення їх за досвідом Франції новими зразками зброї, спорядженням, засобами зв'язку, броньованими транспортними засобами.

Вважається доречним проведення представниками Національної жандармерії Франції антитерористичної підготовки другого та першого рівня антитерористичного реагування для окремих загонів спеціального призначення Національної гвардії України за напрямками: проведення спеціальних операцій щодо звільнення заручників в будівлях та різних видах транспорту; планування та проведення антитерористичних заходів та ін.

Не менш важливою є друга частина Антитерористичного плану, що присвячена взаємодії підрозділів антитерористичного реагування та оптимізації їхніх спроможностей. Хід проведення антитерористичної операції в окремих

районах Донецької та Луганської областей (а саме виконання службово-бойових завдань силами спеціальних операцій та контрдиверсійної боротьби) теж виявив подібні проблемні питання організації міжвідомчої взаємодії.

Тому доречним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення Служби безпеки України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та військової служби правопорядку у Збройних Силах України. При цьому необхідно впровадити досвід участі префекта департаменту (представника місцевої влади) у керівництві спеціальної операції щодо організації міжвідомчої взаємодії.

Висновки до другого розділу

1. Аналіз стану безпеки країн світу та України свідчить про те, що кількість терористичних загроз постійно збільшується та складає реальну загрозу національній безпеці. Крім того, збройне протистояння на Сході держави триває та призводить до постійних втрат як мирного населення, так і військовослужбовців. Таким чином, обстановка, що склалася наразі в Україні та в світі, зумовлює появу чисельних терористичних актів. За таких умов органи державної влади повинні своєчасно та ефективно реагувати на терористичні загрози. Одним з головних чинників останнього є дієвість відповідного правового забезпечення, а саме правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

2. У сфері державного управління системою антитерористичної безпеки правове забезпечення реалізуються відповідними правовими механізмами. Поняття правового механізму дозволяє систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому житті суспільства. Основу правового

механізму державного управління системою антитерористичної безпеки складають закони та підзаконні нормативно-правові акти.

3. Міжнародні конвенції боротьби з тероризмом є підґрунтям міжнародного законодавства щодо протидії тероризму. Україна ратифікувала зазначені Концепції, а отже їх виконання є обов'язковим для складових сектора безпеки і оборони України. Основною національного законодавства з протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Державну політику у сфері протидії тероризму визначає Концепція боротьби з тероризмом в Україні, а також Стратегія Національної безпеки України, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони. Основоположні засади координаційного органу боротьби з тероризмом визначені Положенням про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України. Також наразі в Україні діє єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Крім того, впровадження заходів надзвичайних адміністративно-правових режів є спеціальною складовою правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

4. Правовим механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки держави є це сукупність юридичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади забезпечують функціонування антитерористичної системи держави з метою зменшення рівня терористичних загроз. Для вдосконалення ефективності управління системою правового регулювання необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень. Розв'язання проблеми удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України потребує інституційного, фінансового, організаційного, економічного та наукового забезпечення.

5. Основними напрямками удосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України наразі є удосконалення вітчизняного законодавства щодо спільного

міжвідомчого реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України на загрози терористичного характеру відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

6. Для вивчення стану справ щодо стану функціонування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, а саме організації діяльності місцевих органів виконавчої влади у зоні проведення операції об'єднаних за результатами проведення антитерористичної операції та організації їх взаємодії з силами сектора безпеки і оборони було проведено експертне опитування у вигляді анкетування. За результатами були визначені основні проблемні питання, які потребують негайного врахування у організаційному механізмі державного управління системою антитерористичної безпеки України. Усунення даних проблем поліпшить ефективність роботи місцевих органів виконавчої влади в умовах їх спільних дій з силами безпеки та оборони держави щодо запобігання та боротьби з тероризмом.

7. Удосконалення міжвідомчої взаємодії елементів системи антитерористичної безпеки забезпечується шляхом відпрацювання сумісних навчань. Однак, наразі замало часу приділяється проведенню постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань на базі навчальних частин та закладів суб'єктів боротьби з тероризмом. Тому доцільно вдосконалити нормативно-правову базу для проведення комплексних навчань із залученням посадових осіб місцевих органів виконавчої влади.

8. Розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає у вирішенні існуючих проблемних питань функціонування системи антитерористичної безпеки України. Основними очікуваними результатами від розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів

критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань. Для цього необхідно здійснити відповідні організаційні та правові заходи щодо організації ефективної міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу та забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування та прогнозування відповідних ризиків.

9. Організаційним (комплексним) механізмом державного управління системою антитерористичної безпеки встановлено сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів інформаційного, фінансового, мотиваційного, економічного, аналітичного та іншого характеру, що застосовуються суб'єктами боротьби з тероризмом з метою зменшення рівня терористичних загроз. Загальнотеоретичний і методологічний рівні розгляду досліджуваного питання дозволили сформулювати низку положень, які сприяють повному розумінню проблеми обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Проекція структурних і методологічних основ механізмів державного управління, зроблених у процесі дослідження дозволили одержати модель розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, яка сприяє ефективній протидії загрозам терористичної спрямованості.

10. Досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Важливо, що патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку на території Франції здійснюють миттєве вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення на третьому рівні антитерористичного реагування. Цей досвід є дуже доречним для сил охорони правопорядку України, а тому доцільним є проведення додаткових занять в системі професійної підготовки щодо реагування підрозділів патрульної поліції та Національної гвардії України на терористичні загрози, а також оснащення їх за досвідом Франції новими зразками зброї, спорядженням, засобами зв'язку, броньованими транспортними

засобами.

11. Вважається доречним проведення представниками Національної жандармерії Франції антитерористичної підготовки другого та першого рівня антитерористичного реагування для окремих загонів спеціального призначення Національної гвардії України за напрямками: проведення спеціальних операцій щодо звільнення заручників в будівлях та різних видах транспорту; планування та проведення антитерористичних заходів та ін. Доцільним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення Служби безпеки України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та військової служби правопорядку у Збройних Силах України. При цьому необхідно впровадити досвід участі префекта департаменту (представника місцевої влади) у керівництві спеціальної операції щодо організації міжвідомчої взаємодії.

РОЗДІЛ III

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Удосконалення правових засад демократичного цивільного контролю системи антитерористичної безпеки України

Події сьогодення вимагають удосконалення реагування складових сектору безпеки і оборони України на кризові ситуації, що мають терористичні загрози. За таких умов система антитерористичної безпеки повинна ефективно реагувати на вірогідні загрози. Також відбувається зміна законодавства України, а саме 21 червня 2018 року прийнято Закон України «Про національну безпеку України» [131], що є необхідним кроком для реалізації зазначеного процесу. Цим Законом визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони [131].

Отже, Закон [131] особливу роль виділяє демократичному цивільному контролю. Система цивільного контролю складається з:

- контролю, що здійснюється Президентом України;
- контролю, що здійснюється Верховною Радою України;
- контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України;

– контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

– судового контролю;

– громадського контролю [131].

Демократичним цивільним контролем визначено «...комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України» [131].

Статтею 10 Закону [131] зазначено, що «громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України».

Сфера громадського контролю може бути обмежена виключно Законом України «Про державну таємницю».

Громадським об'єднанням гарантується можливість:

1) отримувати в установленому порядку від державних органів, зокрема від керівників складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, крім інформації з обмеженим доступом;

2) здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо;

3) проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції для розгляду відповідним державним

органам;

4) брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони, питань правового і соціального захисту військовослужбовців та працівників розвідувальних та правоохоронних органів, зокрема звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей [131].

Для визначення справу справ щодо стану та перспектив організації демократичного цивільного контролю, а також стану справ у сфері організації взаємодії між силами сектору безпеки та оборони держави та громадськими організаціями за результатами минулого проведення антитерористичної операції та сьогоднішнього проведення операції об'єднаних сил було проведено експертне опитування у вигляді анкетування.

В якості респондентів було вибрано працівників громадських організацій «Антикризовий медіа-центр» [4] та «Центр громадського контролю Дій!» (спільний проект з чеською неурядовою організацією People in Need) [173], які мали особистий практичний досвід роботи в окремих районах Донецької та Луганської областей.

Антикризовий медіа-центр є громадською організацією, діяльність якої спрямована на формування незалежної журналістики в східних регіонах України. Цей центр є медіа-майданчиком для брифінгів, прес-конференцій, тренінгів і зустрічей в місті Краматорськ, що сьогодні фактично є центром Донеччини. Журналісти центру на місцях готують найбільш значущі для регіону новини та аналітику.

Завданнями Антикризового медіа-центру є:

- висвітлення найбільш значущих подій в Донецькій, Луганській і Дніпровській областях;
- донесення інформації про хід реформ і шляхів розвитку України для мешканців окремих регіонів Донецької і Луганської областей;
- налагодження взаємодії всіх журналістів і засобів масової інформації в регіоні, щоб розвивати медіаграмотність населення;

– здійснення діяльності щодо консолідації зусиль територіальних громад для інформування суспільства про впровадження реформ [4].

Ідея створення «Центру громадського контролю Дій!» належить чеської неурядової організації «Людина в біді». Згідно з концепцією, мережа подібних центрів передбачалася в різних містах України. Завдання громадської організації є системний контроль за діяльністю і відкритістю місцевих органів влади. Контроль полягає не тільки в критиці, а й у допомозі влади виправляти проблемні моменти, виявлені центром. На першому етапі подібні центри створені в Краматорську і Маріуполі [173].

Мета «Центру громадського контролю Дій!» – зробити діяльність органів місцевого самоврядування та державної влади максимально прозорою. Громадська організація реалізує декілька методів впровадження своєї діяльності [173].

По-перше, це виявлення проблемних моментів або порушення законів у діяльності влади і допомога у їх усуненні. Представники громадської організації доводять протизаконність, намагаються пояснити, як важливо виправити ці помилки, пропонують шляхи вирішення, надають консультаційну та експертну підтримку, допомагають готувати проекти рішень.

По-друге, це систематизація даних, які відкриті і опубліковані, але не зібрані в єдину систему. Наприклад, контроль над тим, щоб проекти рішень публікувалися вчасно.

По-третє, оприлюднення даних, які на рівні закону є відкритими, але по факту є відсутніми в відкритому доступі.

Отже, на наш погляд, вибірка числа респондентів з наведених громадських організацій найбільш репрезентативно представляє громадськість окремих районів Донецької та Луганської областей, що є підконтрольні України.

Вибірка склала сорок респондентів. Кількість питань становила 13. Результати анкетування представлені у додатку Б. Далі викладено короткий аналіз основних отриманих результатів анкетування, що стосуються тематики

дослідження.

На запитання «Чи можливо здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «ні» (57,5%). Дана відповідь свідчить про високий рівень недовіри з боку громадських організацій до можливості запровадження дієвого та ефективного механізму здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом. Працівники громадських організацій продовжують розглядати сили безпеки та оборони держави як досить закриті структури.

На запитання «Які проблемні питання можуть виникнути при здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?» рівну кількість голосів та вищу серед інших питань отримали відповіді: «розголошення складу сил контрдиверсійної боротьби» (19,5%) та «розголошення місця розташування сил та засобів контрдиверсійної боротьби» (19,5%). Дана відповідь свідчить про розуміння представниками громадських організацій питань захисту інформації, щодо діяльності сил сектору безпеки та оборони держави в ході виконання службово-бойових завдань під час проведення в минулому антитерористичної операції та сьогоднішнього проведення операції об'єднаних сил, яка має обмежений доступ та виток якої може впливати на ефективність їх роботи щодо запобігання та боротьби з тероризмом.

На запитання «Які тенденції поширення тероризму (причини та умови) зоні проведення операції об'єднаних сил та за її межами Ви вбачаєте?» найбільшу кількість голосів було віддано відповідям: «техногенна складова» (22,5%), «інформаційна пропаганда» (19,7%), «соціально-економічне підґрунтя» (19%), «суспільно-політичне підґрунтя» (18,3%). Відповіді «етнічне підґрунтя» (9,9%) та «релігійне підґрунтя» набрали значно меншу кількість голосів (8,5%). Дані відповіді свідчать про:

– занепокоєння станом інфраструктури в регіоні та рівнем екологічної

безпеки;

– наявність та збереження високого рівня ворожої пропаганди в регіоні, розуміння її шкідливості, її ефективність, низький рівень організації контрпропаганди, недоліки в організації інформаційної боротьби як на державному, так і на місцевому рівнях, схильність місцевого населення підпадати під пропагандистський вплив та низький рівень критичного мислення у значних верств місцевого населення, необхідність розгортання більш широкої мережі підрозділів цивільно-військового співробітництва в районах дій сил безпеки та оборони держави;

– незадоволення станом соціально-економічного розвитку регіону, високим рівнем безробіття та низьким рівнем доходів населення;

– незадоволення рівнем активності суспільно-політичного життя, запит на нові політичні обличчя в регіоні, неефективність та відсутність достатнього рівня впливу місцевих виборців на роботу місцевих органів влади.

Разом з тим, відповідно до опитування, етнічне та релігійне підгрунтя мало впливає на тенденції щодо поширення тероризму (причини та умови) зоні проведення антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) та за її межами. Дані результати, насамперед, свідчать про штучність конфлікту, що підтримується з боку противника і використанні фейкових даних та новин в засобах масової інформації на окупованих територіях щодо етнічного та релігійне підгрунтя «конфлікту».

На запитання «Яким чином здійснюється координація функціонування суб'єктів боротьби з тероризмом з організаціями і громадськими об'єднаннями в зоні проведення операції об'єднаних сил у сфері захисту населення та об'єктів підвищеної небезпеки від терористичних посягань?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «за координацією сил контрдиверсійної боротьби» (22,5%). Друге місце посіла відповідь «За координацією Національної поліції» (15,7%). Решта відповідей розподілились наступним чином: «за координацією військово-цивільних адміністрацій» (13,7%), «за координацією антикризових медіа центрів» (13,7%), «за координацією

підрозділів цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України» (13,7%), «за координацією Службою безпеки України» (9,8%), «За координацією Антитерористичним центром при Службі безпеки України» (6,9%). Дані результати свідчать про достатній рівень довіри представників громадських організацій, як до сил безпеки та оборони держави в цілому, стосовно захисту населення та об'єктів підвищеної небезпеки від терористичних посягань, так і окремих її елементів, як-то: Національної поліції України, Збройних Сил України, їх представників у цивільно-військових адміністраціях та структурних підрозділів цивільно-військового співробітництва.

На запитання «Зазначте можливості стимулювання сил контрдиверсійної боротьби фізичних і юридичних осіб до співпраці у питанні боротьби з тероризмом» найбільшу кількість голосів було віддано відповідям: «Морально-патріотичне стимулювання» (41,4%), «Надання безпосередньої допомоги населенню» (40%). Дані результати відповідей свідчать про актуальність питань морально-патріотичного виховання та допомоги населенню з боку сил безпеки та оборони держави. Такі завдання ефективніше вирішуються за умов активного залучення підрозділів цивільно-військового співробітництва.

На запитання «Які є проблемні питання у стимулюванні сил контрдиверсійної боротьби фізичних і юридичних осіб до співпраці у питанні боротьби з тероризмом?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «Низький рівень довіри населення до влади» (45,6%). Найменшу кількість голосів набрала відповідь: «Низький рівень довіри населення до військових формувань» (10,1%). Відповідь «низький рівень довіри населення до правоохоронних органів» (27,8%). А відповідь «обмежене матеріальне стимулювання» обрали лише чверть респондентів (12,7%). Отримані результати свідчать про правдивість соціологічних опитувань, за даними яких у суспільстві найбільшу довіру мають військові формування України. Разом з тим, майже половина респондентів відзначила проблеми низького рівня довіри населення до влади та до правоохоронних органів. Матеріальне стимулювання даної

співпраці виявилось далеко не на першому місці. Таким чином, сили сектору оборони України мають досить високий рівень довіри. Разом з тим, проблему її підвищення серед населення та більш активного залучення фізичних і юридичних осіб до співпраці у питанні боротьби з тероризмом може ефективно вирішувати системи цивільно-військового співробітництва в зоні збройного конфлікту та на прилеглих до нього контрольованих територіях.

На запитання «Чи є необхідною та ефективною діяльність міжнародних організацій під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «є необхідною» (78,3%). Разом з тим, відповідь «є ефективною» отримала значно меншу кількість балів (15,2%). Результати відповідей свідчать про високий авторитет міжнародних організацій. Але значно нижчий відсоток щодо ефективності їх роботи свідчить про незадоволення представників громадських організацій рівнем їх співпраці з міжнародними організаціями. Посередництво з налагодження зв'язків між громадськими та міжнародними організаціями задля підвищення ефективності їх співпраці – одне з завдань організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Запитання «Чи є необхідною та ефективною діяльність громадських організацій під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення?» найбільшу кількість голосів було віддано відповіді: «є необхідною» (79,1%). Разом з тим, відповідь «є ефективною» отримала значно меншу кількість балів (14,0%). Результати відповідей свідчать про розуміння важливості ролі громадських організацій під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення. Однак, респонденти вважають, що ця діяльність є малоефективною, а це свідчить на недоліки державно-управлінської політики в цій сфері.

Під час відповіді на запитання «Чи є необхідною та ефективною діяльність кризових медіа центрів під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення» голоси розподілились

наступним чином: «є необхідною» (47,8%), «є ефективною» (43,5%). Результати відповідей свідчать про високу ефективність розгортання та діяльності кризових медіа центрів як інструменту системи антитерористичної безпеки населення під час врегулювання кризових ситуацій терористичної спрямованості в державі.

Отже, за результатами опитування можливо зазначити, що питання взаємодії сил безпеки та оборони держави з громадськими організаціями, волонтерами, засобами масової інформації є актуальними. Ефективним інструментом державного управління можуть та мають стати підрозділи цивільно-військового співробітництва, що наразі створені в Збройних Силах України та Національній гвардії України.

Цивільно-військове співробітництво є систематичною, планомірною діяльністю військових формувань щодо взаємодії з органами місцевої виконавчої влади, громадськими організаціями та громадянами з метою формування позитивної громадської думки про діяльність військових формувань і забезпечення сприятливих умов для виконання покладених на них завдань та функцій, в тому числі щодо протидії терористичним загрозам [167].

До об'єктів цивільного співробітництва належать: цивільне населення, його потреби та рівень їх задоволення, громадські організації, міжнародні урядові та неурядові організації, система і структура влади, правоохоронні органи, суспільні відносини, виробнича сфера та трудові відносини, інфраструктура забезпечення життєдіяльності та об'єкти техногенної небезпеки, транспортна, торгівельна мережі, банківська система, культурні та ментальні особливості регіону (традиції, звичаї), релігійні організації та взаємовідносини між ними, об'єкти інформаційної сфери та інформаційне середовище загалом. До суб'єктів – підрозділи цивільно-військового співробітництва військових формувань [167].

Отже системою цивільно-військового співробітництва є сукупність функціонально взаємопов'язаних суб'єктів військових формувань та об'єктів цивільного співробітництва, а також технологій впливу на них з метою

створення умов для успішного виконання завдань. Тому організацією цивільно-військової взаємодії є спільна, цілеспрямована, організована та постійна діяльність структур цивільно-військового співробітництва, яка спрямована на встановлення та підтримання на належному рівні зв'язків з об'єктами цивільного середовища [167].

Підрозділ цивільно-військового співробітництва планує, організовує та підтримує відносини між командуванням військових формувань і міжнародними, благодійними, гуманітарними організаціями, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян та місцевим населенням. В ракурсі реагування на кризові ситуації, що характеризуються терористичними загрозами на ці підрозділи покладаються завдання щодо:

- формування позитивної громадської думки і забезпечення сприятливих умов для виконання завдань антитерористичної спрямованості;

- збору, узагальнення даних та оцінювання ситуації щодо політичних, культурних, історичних, етнічних особливостей, стану національного та місцевого управління, економічного розвитку, потреб місцевого населення, міграції (переміщень) населення, присутності і діяльності міжнародних та неурядових організацій;

- організації планування використання ресурсів можливих районів проведення антитерористичних операцій та заходів відновлення інфраструктури, запровадження економічних, торговельних, соціальних та інших механізмів;

- підготовки та надання висновків з оцінювання цивільно-військового співробітництва у можливих районах антитерористичної операції;

- організації взаємодії командування з цивільним населенням, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими організаціями в районі виконання завдань антитерористичного спрямування та ін. [167].

Таким чином, нарощування сил і засобів цивільно-військового співробітництва буде значно впливати на взаємодію складових сектору безпеки

і оборони з місцевими жителями, громадськими та міжнародними організаціями, мас-медіа і, відповідно – сприятиме підвищенню ефективності виконання завдань за призначенням [76; 78].

Також, для визначення справу справ щодо стану та перспектив організації демократичного цивільного контролю за результатами минулого проведення антитерористичної операції та сьогоденного проведення операції об'єднаних сил було проведено експертне опитування працівників «мерії» міста Краматорськ (представників Краматорської міської ради та виконавчого комітету Краматорської міської ради), які мали особистий практичний досвід роботи в місті та в окремих районах Донецької області на підконтрольній силам операції об'єднаних сил території (додаток А). Здійснено короткий аналіз, двох відповідних запитань.

На запитання «Чи можливо здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?» голоси розподілились наступним чином: «ні» (52%), «так» (38%).

Результати відповідей свідчать про високий відсоток довіри респондентів до сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом, їх відкритості до суспільства, та про можливість здійснювати демократичний цивільний контроль за їх діяльністю.

На запитання «Які проблемні питання можуть виникнути при здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?» голоси розподілились наступним чином:

- «виток службової інформації» (31%);
- «розголошення персональних даних особового складу сил контрдиверсійної боротьби» (15%);
- «розголошення місця розташування сил та засобів контрдиверсійної боротьби» (13%);
- «розголошення складу засобів контрдиверсійної боротьби» (11%);
- «розголошення складу сил контрдиверсійної боротьби» (9%);

– «розголошення спроможностей сил контрдиверсійної боротьби» (8%).

Результати відповідей свідчать про розуміння в цілому проблеми захисту інформації з обмеженим доступом при здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом.

Таким чином, за результатами проведених досліджень можливо зробити висновок, що демократичний та цивільний контроль громадськістю майже не започатковано. При цьому, громадські організації виявляють зацікавленість в цьому процесі. Основними проблемними питання під час здійснення громадськістю демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом було визначено: виток службової інформації; розголошення персональних даних особового складу сил забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення складу сил та засобів забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення місця розташування сил та засобів забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення спроможностей сил забезпечення антитерористичної безпеки.

Отже, сьогодні необхідним вважається розвиток демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом. Додамо, що під час організації цієї діяльності необхідно дотримуватись встановленого нормативно-правовими актами України порядку оброблення службової та конфіденційної інформації.

Як висновок зазначимо, що надважливим наразі є питання налагодження взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом з громадськістю в умовах проведення антитерористичної операції.

Таким чином можливо зазначити, що наразі питання демократичного цивільного контролю в Україні набули особливої актуальності. Відповідно до демократичних основ існування сучасного суспільства громадськість повинна актуалізувати свої зусилля та відстоювати активну позицію щодо здійснення контролю над сектором безпеки і оборони в межах чинного законодавства.

3.2. Стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України

Незважаючи на визначений в Україні значний перелік суб'єктів боротьби з тероризмом, у чинному законодавстві не приділено значної уваги механізмам державного управління щодо боротьби з тероризмом. Однією з причин є відсутність належної організації міжвідомчої взаємодії між складовими органів державної влади зокрема, й взагалі невизначеності загальнодержавної стратегії боротьби з тероризмом.

Відсутність ефективних механізмів державного управління врегулювання конфліктів взагалі [69; 71; 86], а протидії терористичним загрозам зокрема, вказує на недосконалу державну політику щодо розроблення зовнішніх і внутрішніх політичних стратегій боротьби із терористичними загрозами.

Сербіна К. зазначає, що головними цілями державної політики щодо протидії тероризму повинні бути заходи з переконання груп людей у необхідності відмови від тероризму чи його підтримки; позбавлення терористів доступу до засобів для здійснення нападів; унеможливлення підтримки терористичних груп державами; зміцнення можливостей держав по викоріненню тероризму, а також захист прав людини в контексті тероризму і контртерористичної діяльності [156]. Повністю підтримуємо цю думку.

Пріоритетами боротьби з тероризмом наразі в Україні встановлено запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, усунення та мінімізація її наслідків, антитерористичне забезпечення об'єктів можливого терористичного посягання, інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом, розвиток міжнародного співробітництва у відповідній сфері [2]. Отже, вирішення завдань із забезпечення підвищення ефективності боротьби з тероризмом потребує вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Рижов І.М. стверджує, що тероризм істотно відрізняється від злочинності

у традиційному її розумінні, а його специфіка полягає у тому, що основним мотивом тероризму є боротьба із системою, генеруючою алгоритм соціального керування, у т.ч. і правове поле. Тому автор зазначає, що стратегії боротьби з тероризмом повинні відрізнятися від загальноприйнятих стратегій боротьби зі злочинністю хоча б тому, що злочинці, як правило, викликають негативне ставлення більшості суспільств, на тілі якого вони паразитують. Тоді як терористи найчастіше знаходять негласну підтримку серед певної частини цивільного населення, що розділяє їх погляди й принципи. У випадку, якщо діяльність терористичних груп підтримується й розуміється, стратегія знищення або ізоляції опозиційно налаштованих елементів, терористичних груп та течій не має сенсу, оскільки ніколи неможливо встановити їх прихильників і послідовників. Саме тому доцільно перед застосуванням спочатку змоделювати реакцію різних соціальних систем на ту чи іншу стратегію боротьби з ними, в іншому випадку результат може бути зворотній [148].

Підтримуємо ці міркування та додамо, що метою відповідної стратегії повинно бути забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, що спрямовані на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між складовими сектору безпеки і оборони, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері.

Загально прийнято, що основою розроблення стратегії розвитку об'єкта дослідження є чотири складові:

- інформаційно-аналітична;
- аналітико-діагностична;
- концептуально-орієнтовна;
- прогнозно-орієнтовна частина [22].

Надалі зупинимось на кожній з них.

Інформаційно-аналітична частина перш за все розкриває методи розроблення концепції стратегії функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, якими є аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників антитерористичної системи щодо виявлення терористичних загроз. Головним інструментом для проведення відповідного стратегічного аналізу є SWOT-аналіз.

Основу нормативно-правової бази стратегії функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України складають нормативно-правові акти з стратегічних питань функціонування складових сектора безпеки і оборони та антитерористичного законодавства, а саме:

- Стратегія національної безпеки України [143];
- Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [129];
- Воєнна доктрина України [134];
- Концепція боротьби з тероризмом в Україні [91];

Крім того, стратегія функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України повинна враховувати міжнародні нормативно-правові акти, що були ратифіковані Україною, такі як:

- Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден [87];
- Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації [88];
- Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом [62];
- Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму [112];
- Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників [111];
- Конвенція про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом [89] та ін.

Також стратегія функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України повинна враховувати

нормативно-правові акти України, що регламентують питання організації антитерористичної діяльності, основними з яких є:

- Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [125];
- Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [123];
- Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України [136] та ін.

З проведеного вище аналізу можливо визначити наступні головні блоки причин існування терористичних загроз для українського суспільства:

- 1) висока імовірність розповсюдження міжнародного тероризму на територію України;
- 2) ведення інформаційної війни проти України, як з боку сусідніх держав, так із дальнього зарубіжжя;
- 3) здійснення фінансування терористичної діяльності та слабо ефективна діяльність щодо її нейтралізації;
- 5) підтримка радикальних (сепаратистських) настроїв частиною населення держави;
- 6) низька ефективність міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом;
- 7) значна кількість об'єктів критичної інфраструктури всередині держави, що є потенційними об'єктами здійснення терористичних атак;
- 8) зростання рівня злочинності, пов'язаної з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових тощо;
- 9) загострення міграційної кризи та внутрішніх міграційних процесів в Україні;
- 10) наявність терористичних організацій всередині України висока імовірність їхніх появ.

Основними умовами існування терористичних загроз є неефективна державна антитерористична політика, що виражається у відсутності дієвих механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки

України.

Перейдемо до розгляду аналітико-діагностичної частини.

Аналіз функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України насамперед повинен бути направлений на дослідження зовнішніх та внутрішніх чинників. Не менш важливим є розгляд сильних та слабких сторін функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. Наразі найбільш поширеною та виправданою практикою є технологія використання основних положень SWOT-аналізу, тому для розроблення стратегії функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України доречно його застосувати.

SWOT-аналіз був розроблений професором К. Ендрюсом у 1963 році. SWOT-метод був створений як інструмент для оцінювання поточного стану та визначення тенденцій розвитку об'єкту дослідження. Пізніше у 1965 році Гут, Ендрю, Крістстенсен та Лоренед розробили сучасну версію SWOT-аналізу для використання у стратегічному управлінні. SWOT-аналіз надає аналітичні данні для розроблення стратегічних цілей, ефективного їх впровадження на практиці, а також слугують знаряддям підтримки прийняття рішення складовим сектору безпеки і оборони щодо запобігання та мінімізації наслідків терористичних актів [73; 179].

Отже, SWOT-аналізом є методом, що ґрунтується на наявних даних про об'єкт спостереження для урахування прогнозних закономірностей. Такою є інформація про функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, що містяться у нормативно-правових актах, прогнозних та стратегічних аналітичних документах, державній статистичній інформації, наукових дослідженнях тощо [73; 179].

В таблиці 3.1 представлено матрицю SWOT-аналізу за внутрішніми чинниками відповідно до головних блоків причин існування терористичних загроз.

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу щодо визначення сильних та слабких сторін

Внутрішні чинники	Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2	3
Реагування на розповсюдження міжнародного тероризму	Об'єднання світової спільноти в питаннях протидії тероризму. Схвалення міжнародних нормативно-правових актів щодо протидії тероризму	Виникнення геополітичних загроз. Зниження рівня державної безпеки. Виникнення загроз життю громадян
Протидія інформаційній війні	Проведення досліджень та впровадження моделей та методів здійснення інформаційної протидії	Виникнення загроз суверенітету та територіальної цілісності держави
Боротьба з фінансуванням терористичної діяльності	Удосконалення нормативно-правової бази та впровадження заходів щодо боротьби з фінансуванням терористичної діяльності	Складність геоекономічних процесів в яких здійснюється фінансування терористичної діяльності
Заходи щодо мінімізації радикальних настроїв частиною населення	Удосконалення та впровадження дієвих державних механізмів реагування на кризові ситуації	Розповсюдження радикальних настроїв частиною населення в Інтернет мережі без можливості здійснення ефективної протидії

Закінчення таблиці 3.1

1	2	3
Організація міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом	Удосконалення та впровадження дієвих механізмів організації міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом	Існування суб'єктивного консервативного фактору в органах управління складових сектору безпеки і оборони
Посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури	Додаткове залучення сил сектору безпеки України для посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури в регіонах держави	Необхідність впровадження значних фінансових інвестицій
Боротьба зі злочинністю	Наявність ефективних форм та способів боротьби зі злочинністю	Корумпованість сил безпеки України та слабка ефективність організації їхньої професійної діяльності
Реагування на міграційні процеси	Можливість контролю міграційних процесів складовими сектору безпеки і оборони України	Міграція населення утримує ризики щодо розповсюдження терористичної діяльності на території України

Джерело: складено на основі методології SWOT-аналізу та авторського дослідження причин існування терористичних загроз

Таким чином можливо зазначити, що слабкими сторонами функціонування системи антитерористичної безпеки є відсутність дієвих механізмів державного управління, внаслідок чого підвищується рівень терористичних загроз. Сильними сторонами функціонування системи антитерористичної безпеки є успіхи, щодо впровадження державно-управлінських рішень й наявність відповідного кадрового та наукового потенціалу щодо протидії здійснення терористичної діяльності.

Концептуально-орієнтовна частина визначає:

- 1) місію стратегії;
- 2) довгострокову мету стратегії;
- 3) основні пріоритети стратегії.

Місією стратегії удосконалення державного реагування на загрози терористичної спрямованості є впровадження дієвих механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. Функціонування зазначених механізмів державного управління реалізується шляхом реагування на розповсюдження міжнародного тероризму, впровадження заходів з протидії інформаційній війні, здійсненням боротьби з фінансуванням терористичної діяльності, реалізацією заходів щодо мінімізації радикальних настроїв частиною населення, організацією міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, посиленням охорони об'єктів критичної інфраструктури, реагуванням на міграційні процеси та за сукупністю наведених заходів – ліквідацією терористів та терористичних організацій [73].

Тому, довгостроковою метою стратегії є зменшення ймовірності виникнення в держави терористичних загроз шляхом запобігання терористичній діяльності, у тому числі забезпечення своєчасності виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню терористичних актів та забезпечення безпеки об'єктів можливих терористичних посягань.

Основними пріоритетами стратегії є удосконалення діяльності складових сектору безпеки і оборони, які можливо згрупувати за наступними напрямками

діяльності:

– впровадження превентивних заходів щодо попередження здійснення терористичних актів серед яких впровадження державної політики щодо поліпшення соціального забезпечення населення, підтримання «середнього класу», впровадження заходів щодо зменшення майнової диференціації тощо;

– реагування на розповсюдження міжнародного тероризму, а саме запровадження механізмів боротьби з фінансування терористичної діяльності, реагування на міграційні процеси та ін.;

– здійснення заходів з інформаційної протидії в умовах ведення інформаційної війни шляхом здійснення збалансованої державної політики в інформаційній сфері для мінімізації радикальних настроїв у населення держави;

– впровадження дієвих форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози шляхом підвищення ефективності механізмів організації міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом, посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури та боротьби зі злочинністю [73].

Таким чином, виходячи з вище викладеного можливо сформулювати прогнозно-орієнтовну частину стратегії, яка включає три варіанти функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки, а саме:

- оптимістичний сценарій;
- песимістичний сценарій;
- базовий сценарій.

Першим є оптимістичний сценарій, що включає мінімально можливі втрати і збитки від реалізації запланованих заходів. Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що запровадження превентивних заходів щодо попередження здійснення терористичних актів, а також заходів з протидії міжнародного тероризму забезпечать мінімально можливий рівень ймовірності виникнення терористичних актів.

А отже, діяльність складових сектора безпеки і оборони доцільно спрямувати на впровадження превентивних заходів та зосередження уваги на протидії міжнародному тероризму. Рахується, що на здійснення заходів з інформаційної протидії та реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не треба звертати уваги, так як, ці напрями за умови реалізації перших двох, будуть ефективно функціонувати.

Другим є песимістичний сценарій, що враховує максимально можливі втрати і збитки від реалізації запланованих заходів. Цей сценарій оснований на припущенні, що впровадження превентивних заходів щодо попередження здійснення терористичних актів, а також заходів з протидії міжнародного тероризму не можуть бути реалізовані достатньою мірою та не забезпечать зменшення імовірності виникнення терористичних загроз на території України. Рахується, що не можливо з достатнім рівнем імовірності здійснювати прогноз виникнення терористичних актів.

Крім того, песимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що без запровадження ефективних заходів з інформаційної протидії в умовах сьогодення та ведення інформаційної війни, а також докорінної зміни форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не можливе ефективне функціонування системи антитерористичної безпеки в Україні.

Третім сценарієм є базовий, тобто найбільш імовірний, сценарій функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки, що є зручним для здійснення поглибленого аналізу й призначений для підвищення ефективності антитерористичної діяльності. Базовий сценарій ґрунтується на припущенні, що терористичні акти можливо ідентифікувати заздалегідь та здійснити прогноз їх майбутнього розвитку. З цією метою необхідно розробити валідні та достовірні моделі моніторингу рівня терористичних загроз. Під час моніторингу терористичних загроз доречно використовувати сучасні адаптивні методи прогнозування.

Отже, базовий сценарій враховує необхідність запровадження превентивних заходів щодо попередження здійснення терористичних актів та заходи з протидії міжнародного тероризму. Крім того, цей сценарій наголошує на необхідності запровадження заходів з інформаційної протидії та удосконаленні форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози в сьгоднішніх умовах розвитку українського суспільства.

Враховуючи вище викладене зазначимо, що основним сценарієм функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки є базовий, що враховує елементи як оптимістичного, так і песимістичного сценаріїв.

Отже на основі викладеного можливо зазначити, що визначення стратегічних напрямів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України сьогодні є на часі та вкрай актуальним.

Головним призначенням відповідної стратегії повинно бути забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, що спрямовані на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності, мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між складовими сектору безпеки і оборони, органами місцевого самоврядування і громадськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері.

Розроблених три варіанти сценаріїв функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки повинні стати основою стратегії функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

3.3. Формування шляхів вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України

Викладене в роботі дозволяє стверджувати, що останні події в світі наочно показують зростання терористичних атак, що ґрунтуються на процесах глобалізації. Тому, тероризм є світовим явищем, а отже за таких умов вивчення закордонного досвіду щодо побудови систем антитерористичної безпеки є вкрай актуальним. Особливо важливим досвідом в цьому питанні є дослідження побудови системи антитерористичного реагування Франції, що відбувалась під час реагування на низку трагічних подій у 2015-2016 роках.

У підрозділі 2.3 встановлено, що досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Особливої уваги потребує врахування інтеграції підрозділів антитерористичного реагування в національну антитерористичну систему. Відмічено, що патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку на території Франції першими здійснюють миттєве вжиття заходів щодо припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед цивільного населення. Не менш важливим в цьому ракурсі є досвід організації взаємодії підрозділів антитерористичного реагування та оптимізації їхніх спроможностей. Тому доречним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції форм та способів реагування на терористичні акти та механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення складових сектора безпеки і оборони України. Також доречним є впровадження досвіду участі префекта департаменту (представника місцевої влади) у керівництві антитерористичної операції [170].

Отже, зарубіжний досвід та сьогодення ситуація в Україні доводять необхідність створення дієвої державної політики з реагування на терористичні загрози. Важливим в цьому аспекті є розроблення стратегічних основ

діяльності [73]. Доречним є розроблення трьох варіантів сценаріїв удосконалення державної антитерористичної політики. Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що запровадження превентивних заходів, а також заходів з протидії міжнародного тероризму забезпечать мінімально можливий рівень виникнення терористичних актів. Песимістичний сценарій зазначає, що без запровадження ефективних заходів з інформаційної протидії та докорінної зміни форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не можливе ефективне функціонування системи антитерористичної безпеки. Базовий сценарій визначає, що терористичні акти можливо ідентифікувати заздалегідь та здійснити прогноз їх майбутнього розвитку, отже враховує необхідність запровадження превентивних заходів, заходів з інформаційної протидії та удосконаленні форм і способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози.

Як вже було зазначено в роботі (підрозділ 1.3), державне управління системою антитерористичної безпеки Україні реалізується відповідними механізми державного управління. Аналіз теоретико-методологічних основ державно-управлінської діяльності [31; 49; 53-56; 117; 171] визначає, що наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний механізми. Інші механізми державного управління, що пов'язані з процесом підтримки прийняття рішення органу управління (ресурсний, інформаційний, аналітичний та ін.) входять до складу організаційного механізму. Крім того додамо, що в сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Головною метою функціонування системи антитерористичної безпеки України є забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовою складовою цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків. Кінцевим призначенням механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є протидія

терористичним загрозам.

Тому розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління. Основними очікуваними результатами від їхнього розвитку є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

Підрозділом 2.1 встановлено, що основні заходи з удосконалення правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України полягають у розробленні правових засад з розвитку організації взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом у процесі виконання службово-бойових завдань з припинення терористичних загроз відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків і розроблення правових засад з удосконалення сумісної тактики дій суб'єктів боротьби з тероризмом, а також організації моніторингу та прогнозування терористичних загроз.

Норми права і принципи права, об'єктивовані в нормативно-правових актах, є основою правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, оскільки саме зі сформульованих у них правил поведінки починається правовий вплив на соціальні відносини.

До розроблення правових засад взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом спонукало те, що проведений аналіз нормативно-правових актів [74; 119; 120] виявив прогалини у взаємодії складових сектору безпеки і оборони під час здійснення службово-бойової діяльності з протидії терористичним загрозам. Цей факт також пояснює виникнення проблем щодо ефективної взаємодії під час проведення антитерористичної операції в окремих районах Донецької та Луганської областей у 2014 – 2018 роках.

Таким чином, на сьогодні вкрай необхідним є розроблення змістовних

міжвідомчих нормативно-правових актів стосовно організації взаємодії та тактики дій за різними сценаріями діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом під час протидії терористичним загрозам.

Виходячи із сьогоденної ситуації в Україні, в підрозділі 2.2 встановлено, що наразі головним серед заходів щодо розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України є удосконалення дій складових сектору безпеки і оборони відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

На нашу думку, у єдиній державній системі запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків немає опису кризових ситуацій терористичного спрямування, а саме їх змістовної характеристики. Адже не зрозуміло до яких наслідків може призвести прогнозований терористичний акт. Відсутнім є рівень масштабності, хоча б за прикладом градації надзвичайних ситуацій, що визначена Кодексом цивільного захисту України, за яким закріплено критерій класифікації надзвичайних ситуацій на рівні:

- державний;
- регіональний;
- місцевий;
- об'єктовий.

Отже, можливо зазначити, що наразі необхідним є розроблення та подальше впровадження в практичну суб'єктів боротьби з тероризмом загальної градації рівнів загроз національній безпеці України терористичного спрямування.

Доречно розробити пропозиції щодо організації та порядку вчинення дій за рівнями зазначених загроз: «Сірий (можлива загроза)»; «Синій (потенційна загроза)»; «Жовтий (імовірна загроза)»; «Червоний (реальна загроза)».

Застосування суб'єктів боротьби з тероризмом є необхідним у разі появи ознак можливої загрози за наявності ймовірних чинників та умов, що сприяють

виникненню терористичного акту. Це відповідає рівню загроз «Сірий (можлива загроза)» – стан обстановки має свого роду стаціонарні параметри, коли завжди існує імовірність виникнення терористичних актів. Рівень загроз відповідає режиму повсякденного функціонування місцевих органів виконавчої влади, підприємств та установ, а також режиму підтримання постійної готовності до виконання завдань за призначенням суб'єктів боротьби з тероризмом.

При цьому за таким рівнем загроз сили сектору безпеки і оборони України повністю готові до виконання службово-бойових завдань, командири (керівники) цілком володіють обстановкою, оперативно відстежують виявлені тенденції її розвитку, мають можливість приймати ефективні й оптимальні управлінські рішення та успішно їх реалізовувати.

Суб'єкти боротьби з тероризмом та координуючий орган (Антитерористичний центр при Службі безпеки України) виконують завдання відповідно до заходів рівня загроз «Сірий (можлива загроза)» Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, що мають превентивну та профілактичну спрямованість. Також відбувається діяльність щодо удосконалення правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Рівень загроз «Сірий (можлива загроза)» вводиться за наявності інформації щодо підготовки до вчинення терористичного акту, коли існує необхідність у її підтвердженні. Тому застосування сил сектору безпеки і оборони України є необхідним у разі підтвердження потенційної загрози.

Рівень загроз «Синій (потенційна загроза)» – це рівень готовності сил сектору безпеки і оборони до виконання завдань за призначенням. Цей рівень загроз відповідають потенційним умовам виникнення терористичних актів.

Це такий рівень загроз, за яким може змінитися суспільно-політична обстановка в регіонах держави, яка характеризується можливим виникненням суперечностей національного, політичного, релігійного характеру, випадки вияву сепаратистських настроїв у закликах політиків, релігійних та неформальних лідерів, лідерів громадських організацій, профспілок у засобах

масової інформації (Інтернет, телебачення, преса, радіо тощо). За цим рівнем загроз органи, частини та підрозділи сил сектору безпеки і оборони готові до виконання службово-бойових завдань, командири (керівники) повністю володіють обстановкою, оперативно відстежують виявлені тенденції її розвитку, мають можливість приймати ефективні й оптимальні управлінські рішення та успішно їх реалізовувати.

Суб'єкти боротьби з тероризмом та Антитерористичний центр при Службі безпеки України виконують завдання відповідно до заходів рівня загроз «Синій (потенційна загроза)» Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [123], що мають оперативну спрямованість з метою перевірки інформації про вірогідність підготовки або вчинення терористичного акту. Також відбувається діяльність з впровадження організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, а саме налагодження взаємодії між суб'єктами боротьби з тероризмом, Антитерористичного центру та громадськістю.

Введення посиленого варіанта несення служби сил сектору безпеки і оборони України є необхідним у разі високої ймовірності настання кризової ситуації терористичної спрямованості, що відповідає «жовтому (імовірна загроза)» рівню загрози. Рівень загроз «Жовтий (імовірна загроза)» відповідає високо ймовірним умовам вчинення терористичних актів та активізації діяльності терористичних організацій.

Суб'єкти боротьби з тероризмом та Антитерористичний центр при Службі безпеки України виконують завдання відповідно до рівня терористичної загрози «Синій (потенційна загроза)» та заходів рівня загроз «Жовтий (імовірна загроза)» Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [123] щодо підготовки до проведення антитерористичної операції. Відбувається впровадження організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, а саме впровадження запобіжних, режимних, організаційних та роз'яснювальних заходів.

Рівень загроз «Червоний (реальна загроза)» – це рівень, за якого мають місце загрози повалення конституційного устрою держави у вигляді закликів до руйнівних дій, пікетування органів державних влади, органів місцевого самоврядування, транспортної інфраструктури держави, особливо важливих об'єктів, а також озброєння терористичних організацій. Готовність має найвищий ступінь, вводяться в дію заходи з планування та проведення антитерористичної операції.

Суб'єкти боротьби з тероризмом та Антитерористичний центр при Службі безпеки України виконують завдання відповідно до рівнів терористичної загрози «Синій (потенційна загроза)» та «Жовтий (імовірна загроза)», а також до заходів рівня загроз «Червоний (реальна загроза)» Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [123], а саме заходи, що спрямовані на припинення терористичного акту. Відбувається впровадження організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України щодо безпосереднього проведення терористичної операції.

Таким чином, можливо зазначити, що антитерористична безпека держави, в першу чергу, залежить від рівня готовності (здатності) сил сектору безпеки і оборони України до виконання завдань за призначенням за розглянутими чотирма рівнями загроз.

Удосконалення організаційного механізму державного управління системи антитерористичної безпеки України полягає у відпрацюванні тактики сумісних дій під час виконання службово-бойових завдань [23; 34; 174; 176].

Також, необхідним є розроблення міжвідомчого наказу щодо проведення комплексних тактико-спеціальних навчань із залученням складових сектору безпеки і оборони для відпрацювання низки службово-бойових завдань, що їх виконують сумісно зазначені підрозділи в умовах виникнення терористичних загроз різного рівня [68; 118; 150]. У міжвідомчому наказі необхідно відобразити наступні елементи:

– підготовка адміністрації, посередницького апарату та інших груп;

- підготовка району та навчальної матеріально-технічної бази навчань;
- планування навчань;
- підготовка сил (органів управління), що залучаються до навчань;
- розіграш дій сил;
- закінчення розіграшу дій навчань та повернення у пункти постійної дислокації.

Також слід запровадити проведення дослідних тактико-спеціальних навчань з метою дослідження та випробування нових зразків техніки, прийомів і способів реагування на загрози терористичного характеру [151; 152; 154].

Все це вимагає удосконалення нормативно-правової бази для проведення постійно діючих сумісних теоретичних та практичних навчань на базі навчальних частин та закладів суб'єктів боротьби з тероризмом.

Виходячи з вище наведеного, шляхи вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України формуються наступним чином (див. рисунок 3.1).

Перш за все доречним є проведення дослідження з опрацювання теоретичних засад державного управління системою антитерористичної безпеки України. На цьому етапі відбувається дослідження історії виникнення, структура та функції системи антитерористичної безпеки України. Надалі вивчаються основні поняття та визначень в системі антитерористичної безпеки України. Закінчується цей етап обґрунтуванням сутності та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Проведення аналізу сучасного стану функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є основою розроблення відповідних шляхів удосконалення. Цей крок складається з аналізу правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, вивчення організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України та проведення адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки.



Рисунок 3.1. Шляхи вдосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України

Джерело: авторська розробка

За результати попередніх двох кроків розроблюється стратегія розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. На цьому етапі обґрунтовується оптимістичний, песимістичний та базовий сценарій розвитку.

Фінальним етапом формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є розвиток правового механізму, що включає напрямок удосконалення нормативно-правових засад щодо реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення на терористичні загрози відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

Розвиток організаційного механізму державного управління враховує напрями удосконалення форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози, а також організації міжвідомчої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом.

Отже, можливо зазначити, що сьогодні належний рівень забезпечення особи, суспільства та держави від антитерористичних загроз є основою сталого розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів. Тому питання забезпечення національної безпеки потребують постійної уваги. Державна політика в цьому аспекті має чітку стратегію, що забезпечується ефективною діяльністю сил сектора безпеки і оборони. За таких умов актуальність дослідження обраної теми визначається необхідністю забезпечення належного рівня антитерористичної безпеки України й формуванням відповідних шляхів удосконалення.

Останні події в світі наочно показують зростання терористичних атак, що ґрунтуються на процесах глобалізації. Тероризм є світовим явищем, а отже за таких умов вивчення закордонного досвіду щодо побудови систем антитерористичної безпеки є вкрай актуальним. Особливо важливим досвідом в цьому питанні є дослідження побудови системи антитерористичного реагування Франції, що відбувалась під час реагування на низку трагічних

подій у 2015-2016 роках. Зарубіжний досвід та сьогодення ситуація в Україні доводять необхідність створення дієвої державної політики з реагування на терористичні загрози. Важливим в цьому аспекті є розроблення стратегічних основ діяльності. За результатами попередніх досліджень розроблено оптимістичний, песимістичний та базовий сценаріїв удосконалення державної антитерористичної політики.

Аналіз теоретико-методологічних основ державно-управлінської діяльності визначає, що наразі в Україні можливо виділити два основних таких механізми: правовий та організаційний механізми. Тому розвиток механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України полягає в обґрунтуванні розвитку правового та організаційного (комплексного) механізмів державного управління.

Основними очікуваними результатами від впровадження сформованих шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом і координуючого органу з метою підтримання належного рівня захисту та охорони об'єктів критичної інфраструктури та інших об'єктів можливих терористичних посягань.

Висновки до третього розділу

1. Для визначення справу справ щодо стану та перспектив організації демократичного цивільного контролю, а також стану справ у сфері організації взаємодії між силами сектору безпеки та оборони держави та громадськими організаціями за результатами минулого проведення антитерористичної операції та сьогоденного проведення операції об'єднаних сил було проведено експертне опитування у вигляді анкетування. В якості респондентів було вибрано працівників громадських організацій «Антикризовий медіа-центр» та

«Центр громадського контролю Дій!» (спільний проект з чеською неурядовою організацією People in Need), які мали особистий практичний досвід роботи в деяких районах Донецької та Луганської областей. За результатами опитування можливо зазначити, що питання взаємодії сил безпеки та оборони держави з громадськими організаціями, волонтерами, засобами масової інформації є актуальними. Ефективним інструментом державного управління можуть та мають стати підрозділи цивільно-військового співробітництва, що наразі створені в Збройних Силах України та Національній гвардії України.

2. Системою цивільно-військового співробітництва є сукупність функціонально взаємопов'язаних суб'єктів військових формувань та об'єктів цивільного співробітництва, а також технологій впливу на них з метою створення умов для успішного виконання завдань. Тому організацією цивільно-військової взаємодії є спільна, цілеспрямована, організована та постійна діяльність структур цивільно-військового співробітництва, яка спрямована на встановлення та підтримання на належному рівні зв'язків з об'єктами цивільного середовища. Нарощування сил і засобів цивільно-військового співробітництва буде значно впливати на взаємодію складових сектору безпеки і оборони з місцевими жителями, громадськими та міжнародними організаціями, мас-медіа і, відповідно – сприятиме підвищенню ефективності виконання завдань за призначенням.

3. Для визначення справу справ щодо стану та перспектив організації демократичного цивільного контролю за результатами минулого проведення антитерористичної операції та сьогоднішнього проведення операції об'єднаних сил було проведено експертне опитування працівників «мерії» міста Краматорськ (представників Краматорської міської ради та виконавчого комітету Краматорської міської ради), які мали особистий практичний досвід роботи в місті та в окремих районах Донецької області на підконтрольній силам операції об'єднаних сил території. За результатами проведених досліджень можливо зробити висновок, що демократичний та цивільний контроль громадськістю майже не започатковано. При цьому, громадські організації

виявляють зацікавленість в цьому процесі. Основними проблемними питання під час здійснення громадськістю демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом було визначено: виток службової інформації; розголошення персональних даних особового складу сил забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення складу сил та засобів забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення місця розташування сил та засобів забезпечення антитерористичної безпеки; розголошення спроможностей сил забезпечення антитерористичної безпеки.

4. Необхідним вважається розвиток демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом. Додамо, що під час організації цієї діяльності необхідно дотримуватись встановленого нормативно-правовими актами України порядку оброблення службової та конфіденційної інформації. Як висновок зазначимо, що надважливим наразі є питання налагодження взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом з громадськістю в умовах проведення антитерористичної операції. Таким чином можливо зазначити, що наразі питання демократичного цивільного контролю в Україні набули особливої актуальності. Відповідно до демократичних основ існування сучасного суспільства громадськість повинна актуалізувати свої зусилля та відстоювати активну позицію щодо здійснення контролю над сектором безпеки і оборони в межах чинного законодавства.

5. Відсутність ефективних механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки вказує на недосконалу державну політику щодо розроблення зовнішніх і внутрішніх політичних стратегій боротьби із терористичними загрозами. Метою стратегії боротьби з тероризмом повинно бути забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом розроблення і впровадження механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, що спрямовані на виявлення та усунення причин і умов, що можуть призвести до проявів тероризму, захист людини і громадянина, суспільства і держави від тероризму, зосередження основних зусиль на протидії терористичній діяльності,

мінімізації її наслідків, а також налагодження дієвої взаємодії між складовими сектору безпеки і оборони, органами місцевого самоврядування і громадянськістю та розширення міжнародного співробітництва у цій сфері.

6. Розроблено три варіанти сценаріїв функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки. Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що запровадження превентивних заходів, а також заходи з протидії міжнародного тероризму забезпечать мінімально можливий рівень ймовірності виникнення терористичних актів. Песимістичний сценарій оснований на припущенні, що без запровадження ефективних заходів з інформаційної протидії та докорінної зміни форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не можливе ефективне функціонування системи антитерористичної безпеки в Україні. Базовий сценарій ґрунтується на припущенні, що терористичні акти можливо ідентифікувати заздалегідь та здійснити прогноз їх майбутнього розвитку, отже враховує необхідність запровадження превентивних заходів та запровадження заходів з інформаційної протидії та удосконаленні форм та способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози.

7. Виходячи із сьогоденної ситуації в Україні, наразі головним серед заходів щодо розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України є удосконалення дій складових сектору безпеки і оборони відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. У єдиній державній системі запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків немає опису кризових ситуацій терористичного спрямування, а саме їх змістовної характеристики. Адже не зрозуміло до яких наслідків може призвести прогнозований терористичний акт. Відсутнім є рівень масштабності, хоча б за прикладом градації надзвичайних ситуацій, що визначена Кодексом цивільного захисту України, за яким закріплено критерій класифікації надзвичайних ситуацій на рівні: державний; регіональний; місцевий; об'єктовий. Отже, можливо зазначити, що наразі необхідним є

розроблення та подальше впровадження в практичну суб'єктів боротьби з тероризмом загальної градації рівнів загроз національній безпеці України терористичного спрямування. Доречно розробити пропозиції щодо організації та порядку вчинення дій за рівнями зазначених загроз: «Сірий (можлива загроза)»; «Синій (потенційна загроза)»; «Жовтий (імовірна загроза)»; «Червоний (реальна загроза)».

8. Безпека держави, в першу чергу, залежить від рівня готовності (здатності) сил сектору безпеки і оборони України до виконання завдань за призначенням за розглянутими чотирма рівнями загроз. Удосконалення організаційного механізму державного управління системи антитерористичної безпеки України полягає у відпрацюванні тактики сумісних дій під час виконання службово-бойових завдань. Також, необхідним є розроблення міжвідомчого наказу щодо проведення комплексних тактико-спеціальних навчань із залученням складових сектору безпеки і оборони для відпрацювання низки службово-бойових завдань, що їх виконують сумісно зазначені підрозділи в умовах виникнення терористичних загроз різного рівня. Також слід запровадити проведення дослідних тактико-спеціальних навчань з метою дослідження та випробування нових зразків техніки, прийомів і способів реагування на загрози терористичного характеру. Все це вимагає удосконалення нормативно-правової бази для проведення постійно діючих сумісних теоретичних та практичних навчань на базі навчальних частин та закладів суб'єктів боротьби з тероризмом.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе й актуальне науково-прикладне завдання, яке полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні практичних рекомендацій щодо вирішення проблемних задач функціонування та розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Реалізована мета і поставлені завдання дають підставу зробити такі висновки та сформулювати практичні рекомендації.

1. Визначено ключові дефініції понятійно-категоріального апарату системи антитерористичної безпеки України. Доведено, що тероризм є терміном порівняно недавнього походження, хоча це явище таке ж старе, як політичне насильство та збройні конфлікти. Установлено, що елементами системи антитерористичної безпеки України є державна політика у сфері протидії тероризму, антитерористичне законодавство, єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Розроблено структурну схему взаємозв'язків між елементами системи антитерористичної безпеки України. Зазначено, що проблеми вдосконалення системи антитерористичної безпеки України вирішуються, як правило, без науково-теоретичного забезпечення цих заходів, і для вдосконалення ефективності управління системою антитерористичної безпеки України необхідно мати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо прийняття управлінських рішень.

2. Установлено, що головна мета функціонування системи антитерористичної безпеки України – забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Ключовим складником цього процесу є здійснення заходів з обґрунтування терористичних ризиків, що є критеріями, за

якими визначаються рівень загрози вчинення терористичного акту стосовно до об'єкта можливих терористичних посягань, ступінь уразливості такого об'єкта до можливих терористичних посягань та можливі негативні наслідки від терористичного акту стосовно до такого об'єкта. Головною метою державного управління системою антитерористичної безпеки України є протидія терористичним загрозам (існуючим та потенційно можливим чинникам, які створюють небезпеку вчинення терористичного акту). Установлено, що державне управління системою антитерористичної безпеки України реалізується відповідними механізмами державного управління.

3. Визначено, що правовий механізм дозволяє систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому полі суспільства. До елементів правового механізму належать юридичні норми, нормативно-правові акти, акти офіційного тлумачення, юридичні факти, правовідносини, акти правореалізації, правосвідомість, режим законності та правопорядку, який запроваджується в результаті досягнення цілей правового регулювання. Норми права і принципи права, об'єктивовані в нормативно-правових актах, є основою правових механізмів, оскільки саме зі сформульованих у них правил поведінки починається правовий вплив на соціальні відносини. Обґрунтовано напрями вдосконалення та розвитку правового механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України, основним серед яких є удосконалення нормативно-правового забезпечення щодо реагування військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України на загрози терористичного характеру відповідно до єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків.

4. Доведено, що організаційні засади державного управління системою антитерористичної безпеки держави мають інституційні, ресурсні,

інформаційні та аналітичні складники. Організаційний механізм державного управління складається із таких частин: цільової (де визначена головна мета та перелік цілей), функціональної (види управлінської діяльності, що призначені для виконання функцій органу управління), методологічної (методи, які використовують у процесі здійснення управління), нормативної (сукупність принципів, норм та правил, що призначені для виконання управління), інструментальної (управлінські рішення, перелік повноважень, засоби впливу на об'єкт управління) та технологічної частини (технологічна основа організації прийняття рішення в органі управління). Основними напрямками розвитку організаційного механізму визначено такі, як підвищення рівня готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом, організація ефективної міжвідомчої взаємодії між суб'єктами боротьби з тероризмом і координуючим органом і забезпечення дієвого моніторингу загроз терористичного спрямування та прогнозування відповідних ризиків, а також проведення постійно діючих командно-штабних і тактико-спеціальних навчань і тренувань.

5. Розроблено пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки. Доведено, що досвід створення Національного плану антитерористичного реагування Франції є дуже корисним для України. Особливої уваги потребує врахування інтеграції підрозділів антитерористичного реагування в національну антитерористичну систему. Відмічено, що патрулі поліції та жандармерії, які на постійній основі виконують обов'язки з охорони громадського порядку на території Франції, миттєво вживають заходи для припинення терористичного акту та мінімізації жертв серед населення. Не менш важливим у цьому ракурсі є досвід організації взаємодії підрозділів антитерористичного реагування та оптимізації їхніх спроможностей. Тому доречним є удосконалення на основі вивчення досвіду Франції форм і способів реагування на терористичні акти та механізму міжвідомчої взаємодії між підрозділами спеціального призначення складових

сектору безпеки і оборони України. Також доречним є запровадження досвіду участі префекта департаменту у керівництві антитерористичною операцією.

6. Обґрунтовано, що в сучасному світі належне функціонування механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України є неможливим без дієвого демократичного цивільного контролю. Головна мета функціонування зазначеної системи – забезпечення антитерористичної безпеки людини, суспільства і держави. Тому сьогодні необхідним вважається розвиток демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом. Додамо, що під час організації цієї діяльності треба дотримуватися встановленого нормативно-правовими актами України порядку опрацювання службової та конфіденційної інформації. Проведено анкетування представників громадських організацій. За результатами опитування встановлено, що демократичний та цивільний контроль громадськістю майже не започатковано. При цьому громадські організації виявили зацікавленість до цього питання. Установлено, що надважливим наразі є налагодження взаємодії між суб'єктами боротьби з тероризмом та громадськістю в умовах проведення антитерористичної операції, одним із способів реалізації якої є підписання меморандуму співпраці із суб'єктами боротьби з тероризмом і громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

7. Сформовано стратегічні напрями розвитку організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. Розроблено три варіанти сценаріїв удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки. Оптимістичний сценарій ґрунтується на припущенні, що запровадження превентивних заходів, а також заходів з протидії міжнародному тероризму забезпечить мінімально можливий рівень виникнення терористичних актів. За песимістичним сценарієм припускається, що без запровадження ефективних заходів з інформаційної

протидії та без докорінної зміни форм і способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози не можливе ефективне функціонування системи антитерористичної безпеки. Базовий сценарій ґрунтується на припущенні, що терористичні акти можливо ідентифікувати заздалегідь і здійснити прогноз їх майбутнього розвитку, отже, враховує необхідність запровадження превентивних заходів, заходів з інформаційної протидії та вдосконалення форм і способів реагування складових сектору безпеки і оборони на терористичні загрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев В. А., Лавриненко Д. А., Шепелин Ю. А. Деятельность власти в условиях теракта и вероятной эскалации межэтнического конфликта: опыт позитивных практик. URL: http://www.stavadm.ru/administration-office/otdbezop/experience/activities_of_the_government_in_the_terrorist_and_likely_to_escalation_of_ethnic_conflict_the_experi.php (дата звернення: 14.11.2019).
2. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / [Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.]; за заг. ред. О.О. Резнікової. К.: НІСД, 2017. 60 с.
3. Алиев, У. Ж. Методология построения общейпредметной модели научной дисциплины (к обоснованию теоретической экономики). *Теоретическая экономика*. 2011. №4. С. 8–18.
4. Антикризвий медіа-центр. URL: <http://xn--80aug4b.xn--j1amh/> (дата звернення: 14.11.2019).
5. Антипенко В. Ф. Борьба с современным терроризмом: международно-правовые подходы. К. : ЮНОНА-М, 2002. 723 с.
6. Антипенко В. Ф. Оптимізація антитерористичної системи держави в умовах міжнародної і регіональної інтеграції. К., 2007. 360 с.
7. Антонов А. В. Соціально-економічні та адміністративні відмінності територіального поділу. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2011. Вип. 4. С. 385–391.
8. Армстронг Майкл. Стратегическое управление человеческими ресурсами. Н. В. Гринберг (пер. С англ.). М. : ИНФРА-М, 2002. 327 с.
9. Артюх В. М., Шелест Є. Ф., Юрчина Ю. В. Система управління ресурсами. *Центр воєнної політики та політики безпеки «Оборонний вісник»*. № 6. 2015 р. С. 4–11.
10. Бабков Ю. П., Адамчук М. М. Підходи до прийняття рішень при

реагуванні на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України. *Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., м. Київ, 25–26 листоп. 2016 р. К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. С. 24–27.

11. Базарний В. Т., Ветров В. І. Професіографічні дослідження у системі кадрового менеджменту. *Військова освіта*. К. 2005. № 1 (13) С. 170–179.

12. Баймуратов М. О. *Міжнародне публічне право*. Х., 2008. 704 с.

13. Бакуменко В. Д. *Формування державно-управлінських рішень* : Проблеми теорії, методології, практики : монографія. К. : Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.

14. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. *Теоретичні та організаційні засади державного управління* : навч. посіб. К. : Міленіум, 2003. 256 с.

15. Барабаш О. В. *Адміністративно-правове регулювання при забезпеченні громадської безпеки у надзвичайних ситуаціях* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 16 с.

16. Бацамут В. М., Белай С. В. *Оцінювання стану оперативної обстановки в сфері охорони громадського порядку*. Х. : Акад. ВВ МВС України, 2013. 155 с.

17. Бесчастний В. М. *Підготовка керівників органів внутрішніх справ* : інноваційний підхід. *Вече* : *Громадськополітичний журнал*. 2007. № 17. С. 42–43.

18. Белай С. В. *Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика* : монографія. Харків: Вид-во НА НГУ, 2015. 349 с.

19. Белай С. В. *Дослідження державних правових механізмів протидії кризовим ситуаціям соціально-економічного походження*. *Честь і закон*. 2013. № 4. С. 19–24.

20. Белай С. В. *Дослідження механізмів правового регулювання у сфері протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру*. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2 (46). С. 27–32.

21. Белай С. В., Кізян Р. В. До питання удосконалення системи антитерористичної безпеки населення України (досвід дій АТО та ООС). *Роль держави та громадського сектору в соціальній адаптації переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО*: матеріали доповідей круглого столу до Дня захисника України, м. Київ, 17 жовт. 2018 р. Київ : АртЕк, 2018. С. 192–194.

22. Белай С. В. Концепція стратегії соціально-економічної безпеки регіонів України. Державне будівництво, 2012. № 2. URL: www/kbuara.kharkov.ua.

23. Белай С. В. Удосконалення державного механізму підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. *Теорія та практика державного управління*. 2015. № 1 (48). С. 177–184.

24. Белай С. В., Капелюшний С. А. До питання визначення ролі сержантського складу у проведенні спеціальних операцій. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони* : матеріали регіон. круглого столу, 19 берез. 2019 р. Харків : ІПЮК, 2019. С. 133–135.

25. Белай С. В., Мацюк В. В. Організаційно-правові засади взаємодії Національної гвардії України та Служби безпеки України в умовах кризових ситуацій, що загрожують державній безпеці України : монографія. Х. : Національна акад. НГУ, 2019. 175 с.

26. Белай С. В., Черкашин О. Д. Розвиток механізмів реагування на кризові ситуації, що загрожують державній безпеці України: постановка наукового завдання. *Теорія та практика державного управління*, 2017. № 3 (58). С. 182–188.

27. Белай С. Обґрунтування чинників, які визначають стан оперативної обстановки в населених пунктах під час масової активності громадян. *Честь і закон*. 2008. № 2. С. 18–22.

28. Белай С., Годлевський С., Тупіков А. Роль і місце Національної гвардії України у системі забезпечення державної безпеки: урахування зарубіжного

досвіду. *Честь і закон*. 2017. № 2. С. 22–29.

29. Белай С.В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Національна акад. НГУ, 2015. 349 с.

30. Білецька Т. В. Соціально-політичний конфлікт в українському суспільстві періоду трансформації: фактори виникнення і особливості прояву : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : 22.00.04. Київ, 2011. 16 с.

31. Богачев Р. М. Механізми управління процесами самоорганізації соціальних систем. *Держава та регіони. Серія Державне управління*. 2016. № 1(53). С. 50–56.

32. Богданович В. Ю. Воєнна безпека України: Методологія дослідження та шляхи забезпечення. К., 2002. 322 с.

33. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія. К. : НППМБ, 2001. 300 с.

34. Васильєв О. М. Система військової освіти на сучасному етапі реформування Збройних Сил України. *Військова освіта*. К. 2004. № 1(13). С. 95–101.

35. Ветров В. І., Гаврилов О. С. Кадрова політика як система управління кадровими ресурсами. *Військова освіта*. 2004. № 9. С. 125–128.

36. Ветров В. І., Тракалюк О. Л. Кадрова політика та військова освіта. *Військова освіта*. 2005. № 16. С. 105–113.

37. Відповідальність органів публічної влади: політичні та правові аспекти : наук. розробка / С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко, Н. Г. Плахотнюк та ін. К. : НАДУ, 2011. 60 с.

38. Всеобщая декларация прав человека : Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 14.11.2019).

39. Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций : Резолюции. URL: <http://www.un.org/ru/ga/documents/gares.shtml> (дата звернення:

14.11.2019).

40. Герасимов И. Г. Структура научного исследования: (философский анализ познавательной деятельности в науке). М. : Мысль, 1985. 218 с.

41. Гібридизація безпекового середовища на теренах Східної Європи та пострадянського простору. Інформація, аналітика, огляди. Львів: Центр міжнародної безпеки і партнерства, 2016. Вип. 2. С. 2–3.

42. Глобальна контртерористична стратегія. URL: <http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/2051>. (дата звернення: 14.11.2019).

43. Годлевський С. О., Белай С. В., Кізян Р. В. Обґрунтування ролі структур жандармського типу у протидії «гібридній агресії». *Виклики гібридної війни: інформаційний вимір* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вільнюс, 16–17 серп. 2019 р. Вільнюс, 2019. С. 6–10.

44. Горник В. Г. Принципи реалізації моделі державного управління інформаційними потоками. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2014. Вип. 2. С. 7–15.

45. Горник В. Г., Кравченко С. О. Взаємодія держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції як чинник національної безпеки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 123–130.

46. Горник В. Г., Кравченко С. О. Розвиток інструментарію державної політики забезпечення безпеки національної економіки в контексті антикризового управління. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2018. Т. 29(68). № 5. С. 237–242.

47. Гуляк О. В. Юридичний аспект застосування загальновійськових підрозділів під час миротворчої діяльності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. С. 193–196.

48. Гуревич К. М. Дифференциальная психология и психодиагностика. Избранные труды. Спб. : Питер, 2008. 198 с.

49. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні : навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. К. : УАДУ, 2000. 232 с.

50. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко ; за ред. А. Ф. Мельник. К. : Знання-Прес, 2003. 343 с.

51. Державне управління : словник-довідник / уклад. : В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар та ін. ; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

52. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська Політехніка», 2002. 352 с.

53. Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-редкол. : І. А. Грицяк (співголова), Ю. П. Сурмін (співголова), О. М. Руденко та ін. К. : НАДУ, 2011. 761 с.

54. Державне управління та державна служба : словник-довідник / авт.-уклад. О. Ю. Оболенський. К. : Вид-во КНЕУ, 2005. 480 с.

55. Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко. За ред. А. Ф. Мельник. К. : Знання-Прес, 2003. 343 с.

56. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : Юрінком Інтер, 1998. 432 с.

57. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: моногр. Х. : Видво ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. 224 с.

58. Дегтяр А. О., Халецький А. В., Белай С. В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління : монографія. Донецьк : Вид-во «Донбас», 2012. 438 с.

59. Домбровська С. М. Механізми забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. *Наукові праці: Науково-методичний журнал. Державне*

управління. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2015. Вип. 242. Т. 254. С. 28–32.

60. Дробаха Г. А., Розанова Л. В., Лісцин В. Е. Створення просторових даних для електронних карт геоінформаційної системи внутрішніх військ МВС України : монографія. Х. : АВВ МВС У, 2013. 192 с.

61. Дубко Ю. В. Про термін «спеціальна операція». *Вісник Університету внутр. справ*. 2001. Вип. 13. С. 30–36.

62. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27.01.1977 № ETSN90. URL : Конвенцію ратифіковано Законом України № 2990-III від 17.01.2002 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_331 (дата звернення: 14.11.2019).

63. Євтушенко І. В. Досвід діяльності сил охорони правопорядку та міжнародних організацій з врегулювання збройних конфліктів на території країн пострадянського простору. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 88–92. URL : <http://lsej.org.ua> (дата звернення: 14.11.2019).

64. Євтушенко І. В. Правове регулювання службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку України під час врегулювання збройних конфліктів в середині держави. *Науковий вісник Дніпропетр. державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4 (78). С. 53–61.

65. Єдині звіти про кримінальні правопорушення за 2013-2018 рр. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (дата звернення: 14.11.2019).

66. Жадан О. В. Принципи управління. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 576 с.

67. Жаринов К. В. Терроризм и террористы: Ист. Справочник. Мн. : Харвест, 1999. 606 с.

68. Ісаєв О. М., Куренков В. І., Олійник Л. В. Повсякденна діяльність військових частин. Частина II. Організація і методика бойової та мобілізаційної підготовки : підручник. К. : НУОУ, 2011. 344 с.

69. Іщенко О. М. Соціальний конфлікт в цивілізаційному процесі: формування, розгортання та розв'язання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : 09.00.03. Київ, 2003. 183 с.

70. Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 330 с.

71. Казаков В. Концепція нового соціального конфлікту Алена Турена. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. № 3. С. 11–17.

72. Ківалов С. В. Спеціальні адміністративні режими: сутність та правове регулювання. *Наукові праці ОНЮА*. 2002. Т. 1. С. 59–169.

73. Кізян Р. В. Стратегічні напрями удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2019. № 2. С. 155–162.

74. Кізян Р. В. Формування шляхів удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 22. С. 126–130.

75. Кізян Р. В., Бєлай С. В. Теоретико-методологічні засади обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління*. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2018. № 4 (64). С. 243–248.

76. Кізян Р. В. До питання становлення демократичного цивільного контролю громадськості над сектором безпеки і оборони. *Сучасне управління: проблеми та актуальні питання XXI століття*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листоп. 2018 р. Харків : ХНУБА, 2018. С. 24–27.

77. Кізян Р. В. Дослідження історії виникнення терористичних загроз. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи* : зб. тез доп. наук.-практ. конф., м. Харків, 14 берез. 2019 р. Харків : НА НГУ, 2019. С. 90–92.

78. Кізян Р. В. Дослідження проблемних питань демократичного цивільного контролю за діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом. *Актуальні*

питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали регіон. круглого столу, м. Харків, 19 квіт. 2019 р. Харків : ФОП Бровін О.В., 2019. С. 68–70.

79. Кізян Р.В. Дослідження структури та функцій системи антитерористичної безпеки України: проблемні питання державного управління. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. № 11. С.164–168.

80. Кізян Р.В. Сутність та роль державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30(69) № 4. С. 146–152.

81. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 : Офіц. вид. К. : Держстандарт України, 2010. 23 с.

82. Кіссе А. І. Політико-правові засади управління етнічним конфліктом : дис. на здобуття наук. ступеня докт. політ. наук : 23.00.05. Київ, 2006. 362 с.

83. Ковбасюк Ю. Наука державного управління в умовах системних державно-управлінських реформ і суспільних трансформацій. *Вісник Національної академії Державного управління України*. 2012. Вип. 1. С. 5–20.

84. Кодекс цивільного захисту України. Офіційний вісник України від 30.11.2012 р. № 89. С. 9. Ст. 3589, код акту 64336/2012.

85. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні : монографія. К. : Видавництво НАДУ, 2007. 284 с.

86. Козер Л. А. Функции социального конфликта / Л. А. Козер. М. : Идея-Пресс, 2000. 208 с.

87. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 16.12.1970 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_167 (дата звернення: 14.11.2019).

88. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23.09.1971 р. URL:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_165 (дата звернення: 14.11.2019).

89. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14.12.1973 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_389 (дата звернення: 14.11.2019).

90. Конституція України : за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. (дата звернення: 14.11.2019).

91. Концепція боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 05.03.2019 року № 53/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/532019-26178> (дата звернення: 14.11.2019).

92. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні (політологічний концепт) : монографія. К. : Світогляд, 2004. 722 с.

93. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III : за станом на 10.11.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 14.11.2019).

94. Крутов В. В., Стрельбицький М. П., Шевченко О. А. Протидія інформаційному тероризму та його фінансуванню в сучасних умовах : монографія. Нац. акад. прав. наук України. Київ, 2014. 309 с.

95. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими : монографія. Сімф. : КРП «Кримнавчпеддержвидав», 2010. 272 с.

96. Кузніченко С. О. Концептуальні засади протидії тероризму: адміністративно-правовий аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2002. № 3(14). С. 106–113.

97. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Сімф.: КРП «Кримнавчпеддержвидав», 2009. 496 с.

98. Кузніченко С. О. Напрямки реформування інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні: соціологічне дослідження. *Кримський юридичний вісник*. 2010. Вип. 1(8). ч. II. С. 6–14.

99. Кузніченко С. О., Басов А. В. Закон України «Про правовий режим

надзвичайного стану» : Науково-практичний коментар. Харків : Прометей-Прес, 2006. 380 с.

100. Лаптії В. А. Організаційні основи спеціальних операцій, що здійснюються органами внутрішніх справ. К. : РВВ МВС України, 1997. 73 с.

101. Лаптії В. А. Проблеми удосконалення управління ОВС в надзвичайних умовах. *Проблеми охорони громадського порядку і вдосконалення законодавства*. – Х. : ХІВС. 1995. С. 139–141.

102. Литвин М. М., Аллеров Ю. В., Бабков Ю. П. Концептуальна модель взаємодії внутрішніх військ МВС України з органами Державної прикордонної служби при спільному виконанні службово-бойових завдань. *Честь і закон*. 2004. № 1. С. 7–14.

103. Литвин М. М., Аллеров Ю. В., Кириченко І. О. Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил). *Честь і закон*. 2003. № 4. С. 9–15.

104. Литвин М. М., Кириченко І. О. Напрямки взаємодії Державної прикордонної служби України із Службою безпеки України. *Честь і закон*. 2004. № 2. С. 13–20.

105. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. К. : Текст, 2003. 600 с.

106. Магда С. О. Забезпечення прав, свобод та реалізації обов'язків громадян в умовах надзвичайних адміністративно-правових режимів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 224 с.

107. Маїлян С. С. Адміністративно-правовые режимы в теории административного права и практика государственного управления правоохранительной деятельностью : монография. М. : ЮНИТИ-Дана, 2002. 214 с.

108. Мацюк В. В. Удосконалення правового регулювання взаємодії Служби безпеки України та Національної гвардії України в умовах надзвичайних ситуацій соціального характеру. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 1 (7). URL: nauka.jur-academy.kharkov.ua. (дата

звернення: 14.11.2019).

109. Медвідь М. М. Механізм регулювання зайнятості у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення : монографія. Х. : Національна акад. НГУ, 2014. 346 с.

110. Мескон М. Альберт М., Хедоури Ф. Основи менеджменту. Москва : Дело, 1997. 704 с.

111. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_374 (дата звернення: 14.11.2019).

112. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 р. : Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України № 149-IV від 12.09.2002 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата звернення: 14.11.2019).

113. Мілова Т. М. Окремі особисті права і свободи громадян України та їхня відповідність європейським стандартам. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 3. С. 80–84.

114. Назаркин М. В. Криминологическая характеристика и предупреждение терроризма. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. М. . 2007. URL: <https://lawbook.online/pravo-kriminologiya-ugolovnoe/sozdanie-sistem-antiterrorizma-deyatelnost.html> (дата звернення: 14.11.2019).

115. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму : монографія. К. : НКЦ, 2008. 245 с.

116. Негодченко О. В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 477 с.

117. Овчаренко В.А. Анализ понятия «механизм государственного управления». Государственное управление. URL: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2011/Gosupravlenie/2_90998.doc (дата звернення: 14.11.2019).

118. Олійник Л. В. Теоретичні аспекти системи бойової підготовки

Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки.* 2013. № 1(59). С. 176–186.

119. Орлов М. М. Державно-управлінська взаємодія регіональних органів виконавчої влади у сфері охорони правопорядку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2013. 36 с.

120. Орлов М. М. Формування системи взаємодії регіональних органів виконавчої влади у сфері охорони правопорядку (теоретико-методологічні засади) : моногр. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. 344 с.

121. Перепелица Г. Н. Военно-политический конфликт: методология исследования и урегулирования : дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 1996. 387 с.

122. Положення про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2014 № 625. Київ : ГУ НГУ, 2014.

123. Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 92. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-п>. (дата звернення: 14.11.2019).

124. Полтавський Е.М. Правове регулювання службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку України під час реагування на кризові ситуації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2016. № 6. – С. 95–98.

125. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV: за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63815> (дата звернення: 14.11.2019).

126. Про внесення змін до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» щодо вдосконалення координації і контролю у сфері національної безпеки і оборони : Закон України від 25.12.2014 р. № 43-VIII : за станом на 14.11.2019 р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/43->

19/paran20?nreg=43-19&find=1&text (дата звернення: 12.11.2019).

127. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : наказ МНС України від 12.12.2012 р. № 1400. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0040-13>. (дата звернення: 14.11.2019).

128. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII : за станом на 10.11.2018 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12> (дата звернення: 14.11.2019).

129. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 14.11.2019).

130. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. : станом на 10.06.2019 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 14.11.2019).

131. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : за станом на 12.11.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63531 (дата звернення: 14.11.2019).

132. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII : за станом на 12.11.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 14.11.2019).

133. Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : за станом на 14.11.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page> (дата звернення: 14.11.2019).

134. Про нову редакцію Воєнної доктрини України : Указ Президента України від 24.09.2015 № 555/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 14.11.2019).

135. Про підсумки службово-бойової діяльності Національної гвардії України у 2018 році та завдання на 2019 рік : директива командувача Національної гвардії України від 28.12.2018 р. № Д-41. Київ : ГУ НГУ, 2018.

136. Про Положення про Антитерористичний центр та його

координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14.04.1999 р. № 379/99. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/379/99> (дата звернення: 14.11.2019).

137. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : за станом на 14.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 14.11.2019).

138. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III : за станом на 14.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 14.11.2019).

139. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР : за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр> (дата звернення: 14.11.2019).

140. Про розвідувальні органи України : Закон України від 22.03.2001 р. № 2331-III : за станом на 14.11.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-14> (дата звернення: 14.11.2019).

141. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII : за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2229-12/page> (дата звернення: 14.11.2019).

142. Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Указ Президента України від 06.06.2016 р. № 240/2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/240/2016> (дата звернення: 14.11.2019).

143. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 14.11.2019).

144. Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури : розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 1009. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-п> (дата звернення: 14.11.2019).

145. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів

України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-p> (дата звернення: 14.11.2019).

146. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції [Електронний ресурс] : Закон України від 02.09.2014 № 1669-VII : за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1669-18>. (дата звернення: 14.11.2019).

147. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання : Закон України від 19.10.2000 р. № 2064-III : за станом на 14.11.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2064-14> (дата звернення: 14.11.2019).

148. Рижов І. М. Проблемні аспекти сучасних стратегій протидії тероризму. Академія Безпеки Відкритого Суспільства. URL: <http://www.aoss.org.ua/cgi-bin/index.pl?page=amat&id=575> (дата звернення: 14.11.2019).

149. Рішення № 2 військової ради Національної гвардії України : наказ командувача Національної гвардії України від 12.12.2018 р. № 770. Київ : ГУ НГУ, 2018.

150. Руснак І. С., Шевченко В. Л., Артемов Ю. І. Методологічні засади створення інтегрованої навчальнотренувальної системи оперативної та бойової підготовки військ. *Наука і оборона*. 2002. № 2. С. 29–35.

151. Ромін А. В. Стратегії в системі державного управління вищими навчальними закладами. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4/47. С. 71-76.

152. Руснак І. С., Шевченко В. Л., Артемов Ю. І. Методологічні засади створення інтегрованої навчальнотренувальної системи оперативної та бойової підготовки військ. *Наука і оборона*. 2002. № 2. С. 29–35.

153. Саакян М. Б. Теоретичні та організаційні засади операцій ОВС. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 2 (1). С. 85–96.

154. Садковий В. П. Державні механізми системи якості вищої освіти в підготовці майбутніх офіцерських кадрів. *Ефективність державного*

управління. 2014. Вип. 38. С.291–296.

155. Сенюшкіна Т. О. Попередження та врегулювання етнічних конфліктів: державно-управлінський вимір (проблеми теорії, методології, практики). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. 368 с.

156. Сербіна К. ООН у боротьбі з міжнародним тероризмом. Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2011. № 95 (Ч. II). URL: <http://journals.iir.kiev.ua>arpmv>article>download> (дата звернення: 14.11.2019).

157. Система кадрового менеджменту у Збройних Силах України: особливості розвитку : монографія. АГУ ГШ ЗС України, 2010. 96 с.

158. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України : монографія. К. : вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

159. Скрынникова Н.С., Зарубежный опыт борьбы с терроризмом: механизмы противодействия. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014 Серія ПРАВО. Випуск 28. Том 3. 37–40.

160. Стрельбицький М. П., Саржан С. Л. Соціальні передумови (юридичні факти) інформаційного тероризму та кіберзлочинів. *Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка*. 2014. Вип. 2. С. 217–226.

161. Сунгуровський М. В. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2001. № 3-4. С. 43–53.

162. Талалай Д. В. До питання про надзвичайно-правові режими в контексті забезпечення національної безпеки держави. *Наше право*. 2015. № 6. С. 61–70.

163. Талалай Д. В. Досвід республіки Грузія щодо забезпечення національної безпеки. *Наше право*. 2014. № 9. С. 31–38.

164. Талалай Д., Шаптала О., Радченко О. Службово-бойова діяльність Служби безпеки України: проблеми принципів управління. *Вісник НАДПСУ*, 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2017_1_17 (дата звернення: 14.11.2019).

165. Телічкін О. О. Психологічна адаптація співробітників поліції до несення служби в у миротворчій місії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. психол. наук. : 19.00.01. Харків, 1998. 17 с.

166. Тертичка В. Державна політика : аналіз та здійснення в Україні. К. : Вид-во С. Павличко «Основи», 2002. 750 с.

167. Тимчасова настанова з цивільно-військового співробітництва у ході підготовки та застосування Збройних Сил України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України 02.04.2019 р. № 131.

168. Труш О. О., Майстро С. В. Нормативно-правовий механізм державного управління системою цивільного захисту в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 2 (46). С. 156–162.

169. Труш О.О., Лермонтова Ю.О. Інституційна система Європейського Союзу у галузі боротьби з катастрофами (частина 1). *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4 (51). С. 179–187.

170. Тупіков А., Белай С., Кізян Р. Досвід Франції у створенні системи антитерористичної безпеки населення: уроки для України. *Честь і закон*. 2018. № 4 (67). С. 4–9.

171. Хачатурян Х. Державне управління в контексті соціальної модернізації українського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління*. 2005. № 2. С. 73–79.

172. Хоффман Б. Тероризм – взгляд изнутри. М. : Ультра. Культура, 2003. 264 с.

173. Центру громадського контролю Дій!. URL: <http://dii.dn.ua/news/193-dijj-kak-obshhestvennost-kontrolyruet-vlast-v-kramatorske> (дата звернення: 14.11.2019).

174. Чепурнова Н. М. Международное право : учеб.-метод. комплекс. М. : Изд. центр ЕАОИ, 2008. 295 с.

175. Шегаев И. С. Тероризм: история и причины возникновения. *Молодой ученый*. 2013. №10. С. 463–465. URL: <https://moluch.ru/archive/57/7918/> (дата звернення: 14.11.2019).

176. Шмаков О. М., Лавніченко О. В. Види, форми і способи діяльності і дій внутрішніх військ. *Честь і закон*. 2006. № 4. С. 10–19.

177. Шоботов В. М. Цивільна оборона : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 438 с.

178. Шпанчук Г. В. Удосконалена методика оцінки рівня підготовки підрозділів окремої механізованої бригади, що укомплектована військовослужбовцями професійної служби. *Збірник наукових праць Національного університету оборони України “Труди університету”*. 2011. №4 (103). С. 50–55.

179. Яровенко Т. С. Визначення стратегічних напрямів інвестиційного розвитку сфери освіти України на основі SWOT-аналізу. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27/1. С. 26–32.

180. Acts and Regulations. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/acts-regulations.html> (дата звернення: 14.11.2019).

181. A-PA-005-000-AP-005 (2007-EN) – Leadership in the Canadian Forces – Leading People. [Ottawa] : National Defence, 2007.

182. Audrey Kurth Cronin. Behind the Curve: Globalization and International Terrorism. *International Security*, Vol. 27, No. 3, (Winter, 2002-2003).

183. Bielai S., Korniienko D., Kotukha O. Research The Crisis Indicators Impact Of The Socio-Economic Character On The Ensuring Of The State Security. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol 4. № 3. P. 33–38.

184. Bielai S., Morozov I., Tylchyk V. The Innovative Approach To The Crisis Situations Monitoring Of The Social And Economic Origin That Endanger The Security Of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol 4. № 3. P. 15–21.

185. Compensation and Benefits Instructions (CBI). URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/compensation-benefits-instructions.html> (дата звернення: 14.11.2019).

186. Evtushenko, I. Modern war conflict: the consequences of international terrorism on the base of globalization (theoretical and legal aspect). *Authority and society (History, Theory, Practice)*, 2015. 4 (36): 156–157.

187. Fathali M. Moghaddam. How globalization spurs terrorism. The lopsided Benefits of «One World» and Why That Fuels Violence. Part one The global context of terrorism. 2008.

188. FM 6-22 «Army Leadership», Headquarters department of the army, 2006. 216 p.

189. Foundation for Tolerance International. URL: <http://www.fti.org/kg/eng/welcome.php>. (дата звернення: 14.11.2019).

190. Global Europe 2050. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. 158 p.

191. Integrated Relocation Program – effective 19 April 2018 to date. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/corporate/policies-standards/relocation-directive/2018.html> (дата звернення: 14.11.2019).

192. International terrorism. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/International_terrorism. (дата звернення: 14.11.2019).

193. Keith L. Shimko. International Relations: Perspectives and Controversies. Chapter 12 International Terrorism. 2009.

194. Kizian R. Justification of the legal mechanism of the government control of antiterrorist security system of Ukraine. East journal of security studies, 2019. Volume 4 (2019). P. 117–126.

195. Komisarov O., Skrynkovsky R., Bielai S., Chystokletov L. Formation of the Civil-Military Cooperation During the Settlement of the Armed Conflict in the South-East of Ukraine. *Traektoriâ Nauki*, 2018. Vol 4, № 7. P. 2009–2015.

196. Lankauskienė, T.; Tvaronavičienė, M. Security and sustainable development: approaches and dimensions in the globalization context. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2012. 1(4): 287–297.

197. Laurence Thieux. European Security and Global Terrorism: the Strategic Aftermath of the Madrid Bombings. INTERNAL SECURITY AS THE FIRST PRIORITY IN THE EUROPEAN RESPONSE TO INTERNATIONAL TERRORISM.

198. Louise Richardson, Atanas Gotchev, «The ROOTS of TERRORISM»,

TERRORISM AND GLOBALIZATION. 2006.

199. Muqtedar Khan. Teaching Globalization in the Era of Terrorism. URL: <http://www.ijtihad.org/globalterror.htm>. (дата звернення: 14.11.2019).

200. National Strategy for Counterterrorism / The White House. – Washington, 2011. – June. URL: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/counterterrorism_strategy.pdf. (дата звернення: 14.11.2019).

201. Robertson Robbie (2004) «The Historical Context and Significance of Globalization», *Development and Change* 35(3).

202. Talhofer, V.; Hošková-Mayerová, Š.; Hofmann, A. Towards efficient use of resources in military: methods for evaluation routes in open terrain. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2016. 6(1): 52–70.

203. TERRORISM AND GLOBALIZATION. URL: <http://www.glocaleye.org/terglo.htm> (дата звернення: 14.11.2019).

204. US FM 6-0 Commander and Staff Organization and Operations (B5). URL: https://www.milsci.ucsb.edu/sites/default/files/sitefiles/fm6_0.pdf (дата звернення: 14.11.2019).

205. Veebel, V.; Markus, R. 2016. Will sanctions against russia be successful: will Russia fall before Ukraine? *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2016. 5(4): 465–480.

ДОДАТКИ

Результати

експертного опитування фахівців Краматорської міської ради та виконавчого комітету Краматорської міської ради у м. Краматорськ Донецької області у період з 19 вересня 2018 року до 08 жовтня 2018 року

ЗАПИТАННЯ:**1. Які труднощі Ви зустріли при виконанні завдань під час роботи в ОМС в умовах проведення АТО та ООС?**

№	Відповідь респондента	к-ть	%
1.1	Недостатнє правове забезпечення діяльності	48	19%
1.2	Відсутність взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами	24	10%
1.3	Відсутність взаємодії з іншими органами місцевої влади	17	7%
1.4	Відсутність взаємодії з представниками міжнародних організацій	6	2%
1.5	Відсутність взаємодії з представниками громадських організацій	23	9%
1.6	Нестача інформації	97	39%
1.7	Інше	35	14%

2. Які, на Вашу думку, необхідно внести зміни в існуючу систему дій при дії АТО та ООС?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
2.1	Удосконалити правову базу діяльності ОМС	42	15%
2.2	Удосконалити організацію управління у ОМС	23	8%
2.3	Удосконалити організацію взаємодії ОМС з військ. формуваннями та правоох. органами	28	10%
2.4	Удосконалити організацію взаємодії з іншими органами місцевої влади	22	8%
2.5	Удосконалити організацію взаємодії з представниками міжнародних організацій	8	3%
2.6	Удосконалити організацію взаємодії з представниками громадських організацій	15	5%
2.7	Удосконалити інформаційне забезпечення	91	32%
2.8	Удосконалити систему підготовки	24	8%
2.9	Змінити форми і методи керівництва	21	7%
2.10	Інше	10	4%

3. Яка на Вашу думку роль ОМС в системі антитерористичної безпеки України (на досвіді проведення АТО та ОСС)?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
3.1	Головна	16	7%
3.2	Провідна	52	23%
3.3	Основна	54	24%
3.4	Другорядна	97	43%
3.5	Інше	4	2%

4. Яке на Вашу думку місце ОМС в системі антитерористичної безпеки України (на досвіді проведення АТО та ОСС)?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
4.1	В ланці координації	62	27%
4.2	В ланці управління	30	13%
4.3	В ланці основних виконавців	43	19%
4.4	В ланці другорядних виконавців	86	37%
4.5	Інше	10	4%

5. Визначте стан взаємодії суб'єктів з боротьби з терористами з недержавними суб'єктами охоронної діяльності з питань запобігання та недопущення терористичних проявів?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
5.1	Взаємодія організована та підтримується	95	42%
5.2	Взаємодія не організована	54	24%
5.3	Взаємодія не підтримується	29	13%
5.4	Інше	46	21%

6. Які тенденції поширення тероризму (причини та умови) в зоні проведення ООС та за її межами Ви вбачаєте?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
6.1	Суспільно-політичне підґрунтя	115	32%
6.2	Соціально-економічне підґрунтя	74	21%
6.3	Релігійне підґрунтя	19	5%
6.4	Етнічне підґрунтя	16	4%
6.5	Техногенна складова	15	4%
6.6	Інформаційна пропаганда	114	32%
6.7	Інше	7	2%

7. Які є способи участі НГУ в проведенні серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
7.1	Розміщення інформації в ЗМІ	143	33%
7.2	Розміщення інформації в блогах	28	6%
7.3	Розміщення інформації в соціальних мережах	78	18%
7.4	Розміщення інформації в публічних місцях	54	13%
7.5	Проведення бесід з населенням	52	12%
7.6	Організація «Дня відкритих дверей» в військових частинах	20	5%
7.7	Проведення показових тактичних занять перед населенням	42	10%
7.8	Інше	14	3%

8. Які проблемні питання Ви вбачаєте у участі НГУ в проведенні серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
8.1	Непрофесійна друкована агітаційна продукція	36	13%
8.2	Непрофесійні відеоматеріали	22	8%
8.3	Неефективне використання телефіру	80	28%
8.4	Неефективне використання радіофіру	44	15%
8.5	Непрофесійна організація публічних виступів	67	23%
8.6	Інше	38	13%

9. Яким чином здійснюється облік вибухових речовин, у тому числі тих, що зберігаються та використовуються на промислових підприємствах в зоні проведення ООС?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
9.1	Відповідно вимог керівних нормативно-правових актів	90	40%
9.2	З порушенням вимог керівних нормативно-правових актів	39	17%
9.3	Інше	95	42%

10. За якими повноваженнями є недостатньо прав у посадових осіб ОМС?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
10.1	Управління в сфері антитерористичної безпеки	75	30%
10.2	Управління в економічній сфері	39	16%
10.3	Управління в сфері місцевої освіти	19	8%
10.4	Управління в сфері медичного забезпечення	26	11%
10.5	Управління в сфері соціального забезпечення	29	12%
10.6	Управління в гуманітарній сфері	8	3%
10.7	Інше	51	21%

11. Чи потрібна перепідготовка (підвищення кваліфікації) посадових осіб ОМС до роботи в умовах дії АТО та ООС?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
11.1	Так	120	54%
11.2	Ні	91	41%
11.3	Інше	12	5%

12. Яким чином повинна здійснюватись перепідготовка (підвищення кваліфікації) посадових осіб ОМС до роботи в умовах дії АТО та ООС ?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
12.1	Отримання вищої освіти за напрямком антитерористичної безпеки (державної безпеки)	16	7%
12.2	Курси післядипломної освіти за напрямком антитерористичної безпеки	41	18%
12.3	Підвищення кваліфікації за напрямком антитерористичної безпеки	114	50%
12.4	Інше	55	24%

13. Визначити роль НГУ в системі антитерористичної безпеки України (досвід АТО та ООС)

№	Відповідь респондента	к-ть	%
13.1	Головна	72	32%
13.2	Провідна	42	18%
13.3	Основна	64	28%
13.4	Другорядна	30	13%
13.5	Інше	20	9%

14. Визначити місце НГУ в системі антитерористичної безпеки України (досвід АТО та ООС)

№	Відповідь респондента	к-ть	%
14.1	В ланці координації	40	16%
14.2	В ланці управління	45	18%
14.3	В ланці основних виконавців	111	44%
14.4	В ланці другорядних виконавців	40	16%
14.5	Інше	17	7%

15. Чи можливо здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
15.1	Так	84	38%
15.2	Ні	116	52%
15.3	Інше	24	11%

16. Які проблемні питання можуть виникнути при здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
16.1	Виток службової інформації	117	31%
16.2	Розголошення персональних даних особового складу сил контрдиверсійної боротьби	56	15%
16.3	Розголошення складу сил контрдиверсійної боротьби	34	9%
16.4	Розголошення складу засобів контрдиверсійної боротьби	42	11%
16.5	Розголошення місця розташування сил та засобів контрдиверсійної боротьби	48	13%
16.6	Розголошення спроможностей сил контрдиверсійної боротьби	31	8%
16.7	Інше	53	14%

Результати

експертного опитування фахівців Громадських організацій «Антикризовий медіа-центр» та «Центр громадського контролю Дій!» (спільний проект з чеською неурядовою організацією People in Need) у період з 19 вересня 2018 року до 08 жовтня 2018 року

ЗАПИТАННЯ

1. Чи можливо здійснювати демократичний цивільний контроль за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
1.1	Так	17	42,5%
1.2	Ні	23	57,5%
1.3	Інше	0	0,0%

2. Які проблемні питання можуть виникнути при здійсненні демократичного цивільного контролю за діяльністю сил контрдиверсійної боротьби як суб'єкта боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
2.1	Виток службової інформації	21	12,8%
2.2	Розголошення персональних даних особового складу сил контрдиверсійної боротьби	30	18,3%
2.3	Розголошення складу сил контрдиверсійної боротьби	32	19,5%
2.4	Розголошення складу засобів контрдиверсійної боротьби	28	17,1%
2.5	Розголошення місця розташування сил та засобів контрдиверсійної боротьби	32	19,5%
2.6	Розголошення спроможностей сил контрдиверсійної боротьби	15	9,1%
2.7	Інше	6	3,7%

3. Які тенденції поширення тероризму (причини та умови) зоні проведення ООС та за її межами Ви вбачаєте?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
3.1	Суспільно-політичне підґрунтя	26	18,3%
3.2	Соціально-економічне підґрунтя	27	19,0%
3.3	Релігійне підґрунтя	12	8,5%
3.4	Етнічне підґрунтя	14	9,9%
3.5	Техногенна складова	32	22,5%
3.6	Інформаційна пропаганда	28	19,7%
3.7	Інше	3	2,1%

4. Назвіть форми участі НГУ в обміні інформацією про реальні і потенційні терористичні загрози зоні проведення ООС?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
4.1	Координація інформаційних потоків	23	31,9%
4.2	Добуває оперативну інформацію самостійно	18	25,0%
4.3	Приймає оперативну інформацію від військових формувань та правоохоронних органів	30	41,7%
4.4	Інше	1	1,4%

5. Яким чином здійснюється координація функціонування суб'єктів боротьби з тероризмом з організаціями і громадськими об'єднаннями в зоні проведення ООС у сфері захисту населення та об'єктів підвищеної небезпеки від терористичних посягань?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
5.1	За координацією АТЦ	7	6,9%
5.2	За координацією СБУ	10	9,8%
5.3	За координацією Національної поліції	16	15,7%
5.4	За координацією військово-цивільних адміністрацій	14	13,7%
5.5	За координацією підрозділів цивільно-військового співробітництва ЗСУ	14	13,7%
5.6	За координацією сил контрдиверсійної боротьби	23	22,5%
5.7	За координацією антикризових медіа центрів	14	13,7%
5.8	Інше	4	3,9%

6. Зазначте можливості стимулювання сил контрдиверсійної боротьби фізичних і юридичних осіб до співпраці у питанні боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
6.1	Матеріальне стимулювання	10	14,3%
6.2	Морально-патріотичне стимулювання	29	41,4%
6.3	Надання безпосередньої допомоги населенню	28	40,0%
6.4	Інше	3	4,3%

7. Які є проблемні питання у стимулюванні сил контрдиверсійної боротьби фізичних і юридичних осіб до співпраці у питанні боротьби з тероризмом?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
7.1	Низький рівень довіри населення до влади	36	45,6%
7.2	Низький рівень довіри населення до військових формувань	8	10,1%
7.3	Низький рівень довіри населення до правоохоронних органів	22	27,8%
7.4	Обмежене матеріальне стимулювання	10	12,7%
7.5	Інше	3	3,8%

8. Які є способи участі НГУ в проведенні серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
8.1	Розміщення інформації в ЗМІ	36	18,6%
8.2	Розміщення інформації в блогах	30	15,5%
8.3	Розміщення інформації в соціальних мережах	35	18,0%
8.4	Розміщення інформації в публічних місцях	36	18,6%
8.5	Проведення бесід з населенням	15	7,7%
8.6	Організація «Дня відкритих дверей» в військових частинах	12	6,2%
8.7	Проведення показових тактичних занять перед населенням	27	13,9%
8.8	Інше	3	1,5%

9. Які проблемні питання Ви вбачаєте у участі НГУ в проведенні серед населення інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
9.1	Непрофесійна друкована агітаційна продукція	28	20,6%
9.2	Непрофесійні відеоматеріали	27	25,0%
9.3	Неефективне використання телефіру	30	29,7%
9.4	Неефективне використання радіофіру	21	20,2%
9.5	Непрофесійна організація публічних виступів	25	26,0%
9.6	Інше	5	5,8%

10. На Вашу думку, взаємодія сил з контрдиверсійної боротьби з міжнародними та громадськими організаціями під час виконання завдань при дії АТО та ООС повинна базуватися та здійснюватися?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
10.1	Шляхом посередництва місцевих органів влади та військово-цивільних адміністрацій	20	23,8%
10.2	Шляхом координації взаємодії штабом ООС	33	39,3%
10.3	Шляхом безпосередньої взаємодії командирів (начальників) військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення	13	15,5%
10.4	Шляхом посередництва кризових медіа центрів	15	17,9%
10.5	Інше	3	3,6%

11. Чи є необхідною та ефективною діяльність міжнародних організацій під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
11.1	Є необхідною	36	78,3%
11.2	Є ефективною	7	15,2%
11.3	Інше	3	6,5%

12. Чи є необхідною та ефективною діяльність громадських організацій під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
12.1	Є необхідною	34	79,1%
12.2	Є ефективною	6	14,0%
12.3	Інше	3	7,0%

13. Чи є необхідною та ефективною діяльність кризових медіа центрів під час реагування на кризові ситуації в системі антитерористичної безпеки населення?

№	Відповідь респондента	к-ть	%
13.1	Є необхідною	22	47,8%
13.2	Є ефективною	20	43,5%
13.3	Інше	4	8,7%



Акти та довідки про впровадження

ДОВІДКА щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача Національного університету цивільного захисту України Кізяна Руслана Володимировича на тему: «Механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України»

Матеріали дисертаційного дослідження здобувача Національного університету цивільного захисту України Кізяна Руслана Володимировича на тему: «Механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку використовуються в освітньо-виховній діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, а саме впроваджено:

теоретичні засади державного управління системою антитерористичної безпеки України;

наукові підходи щодо розвитку правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України;

пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки;

правові засади демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки населення України;

стратегічні напрями розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України;

практичні пропозиції з удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

**Заступник ректора (проректор),
доктор військових наук, професор
заслужений діяч науки та техніки України**



В.А. Кириленко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. начальника Інституту
підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України

Національного юридичного
університету імені Ярослава

Мудрого, доктор технічних наук

полковник Ю. Рябуха



«15» листопада 2019 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувача наукового ступеня кандидата наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки
та охорони громадського порядку Кізяна Руслана Володимировича
на тему: «Механізми державного управління системою
антитерористичної безпеки України»

«15» листопада 2019 р.

м. Харків

Про впровадження результатів
дисертаційного дослідження Р.В. Кізяна

Комісія у складі:

голови: завідувача спеціальної кафедри № 2 «Тактико-спеціальна, вогнева та спеціальна фізична підготовка» майора Меленті Євгена Олександровича, кандидата технічних наук,

членів: доцента спеціальної кафедри № 2 «Тактико-спеціальна, вогнева та спеціальна фізична підготовка» капітана Євтушенка Ігоря Володимировича, кандидата юридичних наук,

старшого викладача спеціальної кафедри № 2 «Тактико-спеціальна, вогнева та спеціальна фізична підготовка» підполковника Пономарьова Віктора Олександровича,

старшого викладача спеціальної кафедри № 2 «Тактико-спеціальна, вогнева та спеціальна фізична підготовка» Гарбузова Олександра Анатолійовича

розглянула матеріали дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата наук з державного управління Кізяна Р.В. та

ВСТАНОВИЛА:

основні положення дисертаційного дослідження, а саме: теоретичні засади державного управління системою антитерористичної безпеки України, наукові підходи щодо розвитку правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки, правові засади демократичного цивільного контролю системи антитерористичної безпеки України, стратегічні напрями розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України, а також практичні пропозиції з удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України використовуються у навчальному процесі Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого на спеціальній кафедрі № 2 «Тактико-спеціальна, вогнева та спеціальна фізична підготовка», при викладанні навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» Розділ V. «Організація та ведення спеціальних операцій в Службі безпеки України».

Результати дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата наук з державного управління Кізяна Р.В. вважати реалізованими.

Голова комісії:
завідувач СК № 2
майор



Є. Меленті

Члени комісії:
доцент СК № 2
капітан
старший викладач СК № 2
підполковник
старший викладач СК № 2



І. Євтушенко



В. Пономарьов



О. Гарбузов

«15» листопада 2019 року



ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

просп. Соборний, 164, м. Запоріжжя, 69107, тел. / факс: (061) 224-63-81

E-mail: adm@zoda.gov.ua, сайт: www.zoda.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 00022504

від 21.11 2019 р. № 08-54/3653 На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

матеріалів дисертаційного дослідження

Кізяна Руслана Володимировича до практичної діяльності відділу взаємодії з правоохоронними органами, оборонної та мобілізаційної роботи апарату Запорізької обласної державної адміністрації

Матеріали дисертаційного дослідження Кізяна Руслана Володимировича на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 - державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку на тему: «Механізми державного управління системою антитерористичної безпеки України» використовуються в практичній діяльності відділу взаємодії з правоохоронними органами, оборонної та мобілізаційної роботи апарату Запорізької обласної державної адміністрації, а саме впроваджено:

теоретичні засади державного управління системою антитерористичної безпеки України;

наукові підходи щодо розвитку правового та організаційного механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України; пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду управління системою антитерористичної безпеки; Заступник голови
Іван ФЕДОРОВ

правові засади демократичного цивільного контролю у системі антитерористичної безпеки населення України;

стратегічні напрями розвитку механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України;

практичні пропозиції з удосконалення механізмів державного управління системою антитерористичної безпеки України.

Перший заступник голови

Іван ФЕДОРОВ